

GGD Amsterdam

In de nesten

**Analyse van de voorgeschiedenis
van een groep jongvolwassen
gewelddadige veelplegers uit Amsterdam**

In de nesten

Analyse van de voorgeschiedenis van een groep jongvolwassen
gewelddadige veelplegers uit Amsterdam

Colofon

© GGD Amsterdam, januari 2014

Epidemiologie, Documentatie en Gezondheidsbevordering (EDG)

Adres: Nieuwe Achtergracht 100
1018 WT Amsterdam

Tel: 020 – 5555495

Fax: 020 – 5555160

E-mail: edg@ggd.amsterdam.nl

Internet: www.ggd.amsterdam.nl

EDG reeks: [2013/1]

ISBN: 978-90-5348-203-2

Tekst: Menno Segeren, Thijs Fassaert

Foto omslag: Edwin van Eis

Financier: GGD Amsterdam (R&D fonds)

Partners: Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam (BJAA)
William Schrikker Groep (WSG)

Inhoudsopgave

Samenvatting

1. Achtergrond.....	7
2. Theoretisch kader.....	10
2.1 Risicofactoren	10
2.2 De 'What Works' principes.....	11
3. Methode	14
3.1 Dossierstudie.....	14
3.2 Politiedata	21
3.3 Analyse.....	21
4. Resultaten	24
4.1 Onderzoeksgroepen.....	24
4.2 Representativiteit	26
4.3 Interrater reliability (IRR).....	30
4.4 Hoe is het (historische) delinquent gedrag van de Top 600 te typeren?	31
4.5 Wat kenmerkt de opvoeding van de Top 600?	32
4.6 Zijn er aanwijzingen voor problematisch middelengebruik?.....	35
4.7 Wat is de psychische gesteldheid van de Top 600?	35
4.8 Hoe is het sociale netwerk van de Top 600 te omschrijven?	37
4.9 Vergelijking met de Boefjes.....	41
4.10 Spreiding en accumulatie van problematiek.....	48
4.11 Profielen	50
5. Discussie	59
5.1 Methodologische aspecten van deze studie.....	59
5.2 Beantwoording onderzoeksvragen.....	62
5.3 Conclusie	67
5.4 Aanbevelingen.....	68
Referenties.....	74
Dankwoord	78
Lijst met afkortingen	79
Bijlage 1 Selectiecriteria Top 600.....	81
Bijlage 2 FPJ (aangepaste versie GGD).....	82
Bijlage 3. Inter-rater Reliability (IRR).....	87
Bijlage 4. Overige delicten de Boefjes.....	89
Bijlage 5. Vergelijking Top 600 met PIJ-jongeren	90

Samenvatting

In dit onderzoek zijn de jeugdzorgdossiers bestudeerd van ruim 200 jongvolwassen gewelddadige veelplegers uit Amsterdam, afkomstig uit de Top 600. Deze dossiers werden bovendien vergeleken met 300 dossiers van leeftijdsgenoten die in het verleden ook begeleid werden door jeugdzorg in verband met jeugddelinquentie, maar anno nu veel minder crimineel gedrag vertonen (de zogenaamde Boefjes). Het doel: inzicht krijgen in het ontstaan van ernstig delinquent gedrag en aanbevelingen doen voor de begeleiding van jongens die nu, of in de toekomst, onder begeleiding van jeugdzorg komen. De meest opvallende resultaten worden hier puntsgewijs samengevat.

Gezins- en opvoedingsproblematiek als belangrijke bron van en voor probleemgedrag

Kenmerkend voor de problematische opvoeding van zowel jongvolwassen gewelddadige veelplegers als van de Boefjes was, naast de instabiliteit van grote gezinnen, de pedagogische onmacht en/of -onwil van hun ouders (92% vs. 86%). Dit uitte zich in pedagogische en/of affectieve verwaarlozing (34% vs. 29%), mishandeling (beide 45%) en/of beperkte fysieke aanwezigheid (beide 73%). Circa 40% van de gewelddadige veelplegers en de Boefjes werd blootgesteld aan (ernstig) huiselijk geweld. In veel gevallen speelde psychiatrische, lichamelijke en/of verslavingsproblematiek van de ouders een rol. Bijna de helft van de gewelddadige veelplegers vertoonde al op de basisschool externaliserend probleemgedrag. Ook was de ouder-kind hiërarchie en ouder-kind relatie vaker verstoord bij de gewelddadige veelplegers (45%) dan bij de Boefjes (23%).

Criminaliteit al op jonge leeftijd genormaliseerd

Gewelddadige veelplegers begonnen gemiddeld een jaar eerder dan de Boefjes met het plegen van delicten (leeftijd 13 jaar) en geweldsdelicten (14 jaar). Ook bleken zij veel sterker georiënteerd op criminaliteit en criminele leeftijdsgenoten (95% vs. 56%). Opvallend veel gewelddadige veelplegers (60%) hadden (oudere) gezinsleden met criminele antecedenten. Ook gebruikten meer gewelddadige veelplegers al vroeg geweld (98% vs. 71%) dat bovendien ernstiger was dan dat van de Boefjes. Vaker opereerden zij in groepsverband, de gewelddadige veelplegers werden dan ook vaker gerekend tot lid van overlast gevende jeugdgroepen / bendes, 77% was een zogenaamde harde kern jongere. Gewelddadige veelplegers pleegden ook vaker dan Boefjes delicten 'onder invloed' (49% vs. 14%) en met een relationele component (31% vs. 21%).

Problematisch psychologisch functioneren en verharding gaan gepaard met afglijden

Qua sociaalpsychologisch functioneren werden bij gewelddadige veelplegers beduidend meer en forsere problemen geconstateerd, zoals op het gebied van gewetensontwikkeling (99%), empathie (89%), beïnvloedbaarheid (89%), impuls- en agressieregulatie (86%), probleembesef en -inzicht (48%) en intelligentie (gemiddeld IQ 80). Zowel de gewelddadige veelplegers als de Boefjes hadden veel problemen met het accepteren van autoriteit (thuis, op school, politie). Beide groepen, maar de gewelddadige veelplegers in sterkere mate, bleken hierdoor moeilijk begeleidbaar (79% vs. 58%). Daarnaast werd een verstoorde persoonlijkheidsontwikkeling richting type B (antisociaal) geconstateerd bij driekwart van de gewelddadige veelplegers, bij 40% in ernstige mate. Meer dan de helft van de gewelddadige veelplegers werd als wantrouwend en met een 'negatieve grondhouding' richting volwassenen, 'buitenstaanders' en instituties beschouwd. Het graduele verlies van aansluiting met positieve sociale contacten (school, verenigingsleven, sport) werd gecompenseerd door intensievere omgang met criminele / antisociale vrienden. Voor een deel van beide groepen (13% vs. 11%) stond problematisch blowen het dagelijks functioneren in de weg.

Aanbevelingen

De resultaten van dit onderzoek, met de vergelijking tussen de jongvolwassen gewelddadige veelplegers uit de Top 600 en de Boefjes in het bijzonder, bieden een aantal aanknopingspunten voor hulpverlening gericht op het voorkomen dat jeugdigen, met een vergelijkbaar risicoprofiel als de Top 600 destijds, het pad richting ernstige (gewelddadige) criminaliteit inslaan.

1. Probeer nog eerder in te grijpen

Voor de jongvolwassen gewelddadige veelplegers geldt dat hun relatief rijke verleden in de jeugdzorg niet heeft kunnen voorkomen dat zij anno nu crimineel gedrag vertonen. Ondanks dat bijna de helft van de gewelddadige veelplegers al voor het 12^e levensjaar was opgevangen in verband met externaliserend probleemgedrag kwamen zij gemiddeld pas na hun 14^e in beeld bij jeugdzorg. Het belang van (nog) vroeger ingrijpen is groot, mede gezien het gegeven dat interventies gericht op dynamische risicofactoren op jonge leeftijd meer effect hebben.

2. Verbeter signalering en screening van probleemgedrag

Om eerder in te kunnen grijpen is effectieve signalering en screening vereist. Een eerste stap in deze richting is een inventarisatie van de wijze waarop nu door bijvoorbeeld scholen en politie aan vroegsignalering wordt gedaan. Mogelijk dient deze te worden aangescherpt. De in dit rapport gepresenteerde risicofactoren en -profielen kunnen hiervoor handvatten bieden. Idealiter wordt hierbij rekening gehouden met verschillen tussen leeftijdsgroepen.

3. Interventies moeten intensief zijn

Gezien de ernst en omvang van de problematiek zou de intensiteit van eventuele interventies bij jongeren met een vergelijkbaar profiel als dat van de jongvolwassen veelplegers destijds (meteen) hoog moeten zijn. Daarnaast moet er snel 'opgeschaald' kunnen worden indien de situatie daarom vraagt. Intensief interveniëren moet niet worden verward met (te) veel interventies inzetten; het 'stapelen' zou beperkt moeten zijn.

4. Betere borging van randvoorwaarden voor effectieve interventies

Voor een optimaal effect van interventies is het belangrijk dat er goed gekeken wordt naar de randvoorwaarden, en de mate waarin interventieplegers deze handhaven. Ook bij toekomstige inkoop van jeugdzorg zou hierop moeten worden toegezien. Daarbij kan gedacht worden aan continuïteit van zorg/hulpverlener en het plegen van goede diagnostiek. Monitoring van het doorlopen van interventies (therapietrouw) door jongeren kan hier ook aan bijdragen.

5. Verhoog de motivatie voor hulpverlening

Hulpverlening sloeg vaak niet aan omdat de motivatie bij jongeren onvoldoende was. Het motiveren van klanten blijft hiermee een belangrijk aandachtspunt. Een stok-achter-de-deur is belangrijk, maar het verdient ook aanbeveling te kijken naar andere manieren om de motivatie van jongeren voor hulpverlening te verhogen. Voorbeelden hiervan zijn het bewerkstelligen van een goede match tussen hulpverlener en jongere, werken volgens de contractgedachte ("geef ze iets te verliezen") en het betrekken van de ouder(s).

6. Hulp en ondersteuning voor behoud aansluiting positief steunend sociaal netwerk

Bij het merendeel van de gewelddadige veelplegers is gebleken dat een positief en steunend sociaal netwerk in hoog tempo verdween. Het verlies van pro-sociale contacten is een bekende risicofactor voor de ontwikkeling van criminaliteit. Hulp en ondersteuning zijn nodig om te voorkomen dat jongeren al vroeg aansluiting verliezen met een positief sociaal netwerk. Met name het voorkomen van schooluitval lijkt hierbij van belang.

7. Ontwikkel meer oog voor GGZ-problematiek

Bij veel gewelddadige veelplegers zijn (jeugd)diagnoses gesteld van gedrags- en persoonlijkheidsstoornissen. Bij een groot deel bestond bovendien al vroeg de verdenking van een verstandelijke beperking. Dit toont aan dat goede diagnostiek en screening belangrijk zijn om LVB en stoornissen te herkennen en cliënten op maat te kunnen behandelen. Dit wordt ook wel het *responsiviteitsbeginsel* genoemd; er moet veel kennis, expertise en ervaring worden ingezet om jongeren behandeling en begeleiding 'op maat' te bieden.

8. Ondersteun onderzoek naar protectieve (en veranderbare / dynamische) factoren

Er is nog weinig bekend over factoren die kunnen beschermen tegen de ontwikkeling van delinquent gedrag. Daarvoor is meer onderzoek nodig. Door middel van kwalitatief onderzoek bij een groep jongvolwassenen die gestopt is met delinquent gedrag zou de rol van zulke factoren vanuit cliëntperspectief kunnen worden bestudeerd waarbij mogelijk ook de rol van de hulpverlening kan worden beschouwd.

1. Achtergrond

Jaarlijks komt een fors aantal Amsterdamse jongeren in beeld bij hulpverleningsinstanties, politie en justitie door (recidiverende) schooluitval, overlast en criminaliteit. Dit hoge aantal jongeren, in combinatie met de ernst van hun probleemgedrag, is aanleiding geweest voor het treffen van een groot aantal maatregelen in de stad. Niet alle jongeren lijken daarvan te profiteren; er is een groep waarbij de problematiek hardnekkig stand houdt, in ieder geval tot in de (jong)volwassenheid. Daarnaast geldt, ondanks een positieve tendens in de veiligheidscijfers in de regio Amsterdam-Amstelland in de afgelopen jaren, dat delicten steeds zwaarder worden. Het onveiligheidsgevoel van inwoners van Amsterdam wordt hierdoor versterkt. Men constateert met name dat een steeds jongere groep criminelen overvallen en geweld pleegt, en dat wapenbezit en wapengebruik in deze groep toenemen.

In Amsterdam is deze doelgroep geïdentificeerd in de vorm van de zogenaamde Top 600. Dit is een groep van circa 600 delinquenten, die samen verantwoordelijk zijn voor 2500 tot 3000 misdrijven (met geweld) per jaar. De door de Top 600 gepleegde misdrijven betreffen veelal 'High Impact Crimes'; delicten met een grote impact op de betrokken slachtoffers¹. De delinquenten die tot de Top 600 worden gerekend veroorzaken hiermee enorm veel overlast voor de stad Amsterdam en haar inwoners. Samen met verschillende partners in de stad willen het gemeentelijk bestuur, de politie en het openbaar ministerie deze groep stevig aanpakken. Alle personen op de lijst Top 600 worden daartoe door een 'wasstraat' gehaald waarbij alle betrokken partijen er samen voor zorgen dat de actuele problematiek van deze Top 600 cliënten wordt aangepakt en, in het beste geval, goeddeels is opgelost. Ook is deze aanpak gericht op het terugdringen van nieuwe instroom; er moet voor worden gezorgd dat niet telkens nieuwe en jongere kinderen zich crimineel gaan gedragen. Veel aandacht is daarom ook gericht op preventieve activiteiten onder de jonge broertjes, zusjes en kinderen van de Amsterdamse Top 600.

De aanpak top 600 is georganiseerd rondom drie pijlers:

- Pijler 1: Lik op stuk. De daders van de straat door de aanpak van de criminele doelgroep, de lijst Top 600.
- Pijler 2: Zorg. Niet loslaten van daders door hen tijdens en na detentie in zorgtrajecten te geleiden; daar waar mogelijk middels dwang en drang.
- Pijler 3: Instroombeperking. Voorkomen, door tegen te gaan dat jonge kinderen ('brusjes') afglijden naar criminaliteit.

In het kader van Pijler 1 treden Politie en Justitie consequent op in de vorm van intensieve recherche en voorgeleidingswerkzaamheden. In het kader van Pijler 2 wordt per individu uit de Top 600 onderzocht of er sprake is van achterliggende sociale- en/of medische problematiek waarvan behandeling of begeleiding zou kunnen leiden tot een beter functioneren en daarmee recidive kan worden voorkomen. Immers, uit wetenschappelijk onderzoek is bekend dat een puur repressieve

¹ De Top 600 lijst is een dynamische lijst. Bij het bepalen van de instroom (selectie van personen) kijkt men steeds vijf jaar terug in de tijd, en onderzoekt men welke individuen aangehouden verdachte zijn geweest voor een High Impact Crime (en hoe vaak), in combinatie met een voorgeleiding aan een Rechter Commissaris. Tot High Impact Crimes worden de volgende feiten gerekend (inclusief pogingen): overval, straatroof, inbraak woning, zware mishandeling, moord/doodslag, openlijke geweldpleging tegen personen.

aanpak van criminaliteit niet werkt (Brons et al., 2008). De Schilaanpak (Pijler 3) tenslotte, instroombeperking, houdt in dat van elk individu uit de Top 600 een netwerkonderzoek wordt gedaan waarbij wordt nagegaan of diens eventuele jongere broertjes, zusjes of kinderen in aanmerking komen voor preventieve maatregelen.

Deze studie

Voor doelmatige preventie van jeugdcriminaliteit en het terugdringen van recidive onder jongvolwassen criminele veelplegers is het in de eerste plaats van belang dat de aard en omvang van de achterliggende problematiek goed in kaart worden gebracht (Brons et al., 2008). Onderzoek laat zien dat interventies gericht op het terugdringen van delinquent gedrag het meest effectief zijn wanneer zij specifiek gericht zijn op criminogene behoeften. Een mismatch hiertussen kan er zelfs voor zorgen dat delinquent gedrag verergert (Andrews, 1995; Lowenkamp & Latessa, 2005). Daarom is het doel van deze studie in de eerste plaats beschrijvend: welk probleemgedrag en achterliggende problematiek, reeds zichtbaar voor het 18^e levensjaar, kenmerken de Top 600?

Daarnaast wordt in deze studie de Top 600 vergeleken met een groep leeftijdgenoten die ooit vergelijkbaar probleemgedrag vertoonde, maar bij wie het criminele gedrag inmiddels is verminderd en tot een minimum is gedaald². Deze groep noemen we 'de boefjes'. De vergelijking van veelplegers uit de Top 600 met 'de boefjes' biedt de mogelijkheid om enerzijds risicofactoren aan te wijzen die samen lijken te hangen met het voortzetten van crimineel gedrag tot in de (jong)volwassenheid en anderzijds om beschermende factoren te identificeren die hiertegen juist lijken te bufferen.

Op basis van de resultaten van deze vergelijking zal vervolgens bediscussieerd worden welk type hulp- en/of behandelaanbod wenselijk lijkt voor jongens die nu of in de toekomst onder vergelijkbare omstandigheden als de Top 600 in beeld (gaan) komen bij de jeugdzorg. Daarbij zal gebruik worden gemaakt van cliëntprofielen, bestaande uit specifieke combinaties van kenmerken die aparte categorieën van cliënten beschrijven (Sijbrandij et al., 2008).

De vragen die we met dit onderzoek willen beantwoorden zijn derhalve:

1. Hoe is het delictgedrag van Top 600 cliënten te typeren?
2. Wat kenmerkte de opvoeding van Top 600 cliënten?
3. Zijn er aanwijzingen voor problematisch middelengebruik tijdens de jeugd?
4. Wat was de psychische gesteldheid van Top 600 cliënten tijdens hun jeugd?
5. Hoe was het sociale netwerk van de Top 600 tijdens hun jeugd te omschrijven?
6. Wat zijn de belangrijkste verschillen tussen de Top 600 en de Boefjes wat betreft het voorkomen en ernst van criminogene risicofactoren tijdens de jeugd?
7. Welke combinaties van risicofactoren lijken gerelateerd aan een verhoogde kans op het voortzetten van crimineel en gewelddadig gedrag tot in de (jong)volwassenheid, en welke combinaties van risicofactoren lijken hiertegen juist te beschermen?

² De Engelse wetenschappelijke term hiervoor is 'desistance', als antoniem voor 'persistence'.

Voor de beantwoording van deze vragen verrichtte de GGD Amsterdam vanaf januari 2012 een uitgebreid dossieronderzoek, waarbij eerst op systematische en gestructureerde wijze de achtergrond van een steekproef van jongvolwassenen uit de Top 600 in kaart werd gebracht. Vanaf januari 2013 zijn ook de dossiers van de Boefjes bestudeerd en gekwantificeerd. Van beide groepen wordt de prevalentie (het vóórkomen van) en de impact (de ernst) van criminogene risicofactoren, reeds zichtbaar voor het bereiken van de volwassen leeftijd, onderzocht. Om te komen tot een typering van het delictgedrag van de Top 600 is daarnaast gebruik gemaakt van gegevens uit de registraties van de Politie Amsterdam-Amstelland. Deze zijn ook gebruikt om inzichtelijk te maken in welke mate de Boefjes, qua actueel delictgedrag in positieve zin afwijken van de Top 600.

De structuur van dit rapport is als volgt. Hoofdstuk 2 (theoretisch kader) bevat een beknopte onderbouwing van het onderzoek vanuit de wetenschappelijke literatuur. Hoofdstuk 3 bevat een methodologische verantwoording van het onderzoek. Hoofdstuk 4 beschrijft de resultaten van deze studie. Allereerst wordt inzicht gegeven in de representativiteit van de door ons onderzochte studiepoppulaties. Vervolgens worden de belangrijkste resultaten die zijn voortgekomen uit het bestuderen van de dossiers besproken, waarbij de Top 600 en de Boefjes in een aparte paragraaf (4.9) met elkaar worden vergeleken³. Verder wordt een relatief korte paragraaf (4.10) gewijd aan de accumulatie van risicofactoren en de verspreiding hiervan over verschillende problematiekdomeinen. Paragraaf 4.11 beschrijft de resultaten van een aantal Latente Klasse Analyses, die zicht geven op enkele profielen, waarin de onderlinge samenhang van risicofactoren wordt gerelateerd aan de kans op het voortzetten van criminaliteit tot (in ieder geval) in de (jong)volwassenheid. Hoofdstuk 5 start met een beknopte samenvatting van de belangrijkste resultaten, waarna enkele methodologische aspecten van de studie worden benoemd. Tenslotte wordt in dat hoofdstuk kort ingegaan op de betekenis van de resultaten en worden aanbevelingen geformuleerd, met name ten aanzien van jeugdzorg die wordt gegeven aan jongeren die nu, of in de toekomst, een hoog risico lopen af te glijden richting een criminele carrière.

³ Naast de vergelijking van de Top 600 met een 'positieve vergelijkingsgroep' wordt ook nog een bijlage gewijd aan de vergelijking van de Top 600 met een andere vergelijkingsgroep, het gaat daarbij om zogenaamde PIJ-jongeren. PIJ-jongeren zijn jongeren die een zogenaamde PIJ-maatregel (Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen) opgelegd hebben gekregen. De PIJ-maatregel is de zwaarste maatregel die in het jeugdstrafrecht kan worden opgelegd.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op wetenschappelijke bevindingen over risicofactoren met betrekking tot delinquent gedrag. Vervolgens zullen enkele principes worden toegelicht die ten grondslag liggen aan de effectiviteit van interventies en aan behandelingen gericht op het voorkomen van recidive. Omdat over beide onderwerpen al zeer veel geschreven en gepubliceerd is, zal deze toelichting een globaal karakter hebben.

2.1 Risicofactoren

In het algemeen wordt gesteld dat antisociaal gedrag en delinquentie het gevolg zijn van een complex samenspel van zowel psychologische en biologische factoren als factoren gerelateerd aan de directe (leef)omgeving. Elk op zich zijn deze factoren meestal geen concrete aanleiding voor het plegen van een delict, maar ze verhogen wel het risico daarop (Boendermaker & Ince, 2010). Risicofactoren voor het ontwikkelen van delinquent gedrag worden ook wel aangeduid met de term 'criminogene factoren'. Mede uit Nederlands onderzoek (Van der Laan & Blom, 2006) is gebleken dat bij jongeren met ernstige (gedrags)problemen en delinquent gedrag meestal sprake is van een opeenstapeling van risicofactoren (Boendermaker & Ince, 2008). Daarbij geldt dat de opeenstapeling van factoren uit meerdere domeinen (bijv. gezin én school én vrienden) de grootste kans op recidive lijkt te geven (Rutter et al., 1970).

In de literatuur wordt een onderscheid gemaakt tussen statische en dynamische risicofactoren (Vogelvang et al., 2003). Statische risicofactoren liggen vast. Het gaat bijvoorbeeld om factoren als de leeftijd van een verdachte ten tijde van diens eerste delict, of het aantal delicten dat een delinquent voor het bereiken van de volwassen leeftijd heeft gepleegd. Dynamische risicofactoren zijn veranderbaar en daarmee te beïnvloeden, en daarom interessant voor hulpverlening. Binnen de groep dynamische risicofactoren wordt soms nog een aanvullend onderscheid gemaakt tussen 'acuut' (direct te beïnvloeden, bijvoorbeeld middelengebruik) en 'stabiel' (bijvoorbeeld type B persoonlijkheidsstoornis).

Tegenover risicofactoren staan *beschermende* factoren; kenmerken die het risico op het ontwikkelen en vertonen van antisociaal gedrag en delinquentie juist verlagen. Voorbeelden hiervan zijn hoog IQ en 'goede' opvoeding. Over beschermende factoren is veel minder bekend dan over risicofactoren, en vaak worden beschermende factoren opgevat als het 'omgekeerde' van risicofactoren (Fischer et al., 2012).

Individuele risico en beschermende factoren zijn specifieke kenmerken die direct zijn gerelateerd aan de persoon. Deze factoren zijn op hun beurt weer in te delen in allerlei niveaus: genetische of biologische kenmerken, sociaalcognitief functioneren, emotioneel welzijn en sociale vaardigheden. Voorbeelden van factoren die spelen op individueel niveau zijn attitude, probleembesef, ziekte-inzicht, impulsiviteit, egocentrisme, gevoeligheid voor beloning op korte termijn en een gebrek aan empathische vermogens. Daarnaast blijken intellectuele beperkingen en een beperkt moreel redeneervermogen antisociaal gedrag te voorspellen (Brons et al., 2008).

Omgevingsfactoren (gezin, school, buurt, samenleving) en de (wederzijdse) beïnvloeding hiervan met individuele factoren spelen ook een belangrijke rol ten aanzien van het ontwikkelen van antisociaal gedrag en delinquentie. Onderzoek laat zien dat factoren binnen de directe omgeving van het kind (gezin en opvoeding) de meeste invloed hebben (Hoeve et al., 2009; Hoeve et al., 2012). Zo is bekend dat jongeren een verhoogd risico op het ontwikkelen van gedragsproblemen hebben als hun ouders zelf psychische problemen hebben. Daarnaast is aangetoond dat harde, vijandige, ruwe inconsequente opvoedingsstrategieën en een chaotische thuisomgeving (bijv. veel wisselingen van opvoeders) agressief en delinquent gedrag op latere leeftijd voorspellen (de Vente & Michon, 1998). Ook in de fysieke omgeving van jeugdigen kunnen risicofactoren aanwezig zijn: armoede, een slechte buurt of een vriendenkring die negatief gedrag vertoont (Boendermaker & Ince, 2010).

Recent onderzoek laat zien dat het relatieve belang van risicofactoren die gepaard gaan met een verhoogde kans op recidive, gedurende het ouder worden verschuift van gezinsfactoren richting school- en vriendenfactoren. Met name rond de late preadolescentie (grootweg van 12 tot 14 jaar) zijn deze verschuivingen het sterkst. Op 12-jarige leeftijd heeft het domein 'gezin' nog de grootste impact, op 13-jarige leeftijd het domein 'vrienden' en op 14-jarige leeftijd hebben de domeinen 'school' en 'vrienden' de grootste impact op recidive (Van der Put et al., 2012).

2.2 De 'What Works' principes

Onderzoek heeft uitgewezen dat aan iedere effectieve interventie c.q. behandeling gericht op het terugdringen van jeugddelinquentie een aantal basisprincipes ten grondslag ligt. De belangrijkste van deze principes zijn beschreven als de zogenaamde 'What Works' principes (Andrews et al., 1990; Andrews & Bonta 2003). De What Works principes vloeien voort uit de synthese van een aantal bekende theorieën uit de gedragswetenschappen, namelijk de Psychology of Criminal Conduct van Andrews & Bonta, 2003). De theorieën waar zij zich op baseren zijn o.a. de 'Social Learning Theory' (Bandura, 1975), de 'Differential Association Theory' (Sutherland, 1974) en 'Operant Conditioning Theory' (Skinner, 1938).

Van deze drie theorieën is de Differential Association Theorie het sterkst gericht op het verklaren van deviant/delinquent gedrag. De nadruk binnen deze theorie ligt met name op de manier waarop door individuen delinquent gedrag wordt aangeleerd en niet zozeer over achterliggende redenen waarom zij dit doen. Het is inmiddels een vrij oude theorie die uiteen zet dat een individu dezelfde attitude, ideeën en motieven kan overnemen door zich te vereenzelvigen met andere personen die er een pro-criminele houding of attitude op na houden. Deze theorie helpt vooral de invloed van 'peers' binnen groepen delinquente jongeren te verklaren. De theorie van operante conditionering stelt dat de kans op herhaling van gedrag hoger is indien dat gedrag positief wordt bekrachtigd. Gedrag zal in frequentie toenemen als het gevolgd wordt door een positieve of aangename prikkel (positieve bekrachtiging), of door een onaangename prikkel weg te nemen (negatieve bekrachtiging). De sociale leertheorie (Social Learning), ten slotte, gaat ervan uit dat gedrag wordt aangeleerd door het gedrag van anderen te observeren en het vervolgens te imiteren (Bandura, 1977). Volgens deze theorie kunnen individuen iedere vorm van gedrag aanleren zonder dat dit gedrag uitdrukkelijk wordt bekrachtigd (of bestraft). Wat volgens de sociale leertheorie vooral een rol speelt is de status van het rolmodel.

Andrews & Bonta (1995) gebruiken hun theorie (Psychology of Criminal Conduct) om te beargumenteren dat er heel veel actoren zijn die bepalen of iemand delinquent gedrag gaat (of blijft) vertonen, maar stellen dat hiervoor een aantal factoren van relatief groot belang is. Indien personen er antisociale attitudes/opvattingen op na houden, of als zij antisociale personen in hun omgeving hebben, dan heeft dit volgens hen bijvoorbeeld een grote invloed. Hetzelfde geldt voor een verleden van crimineel gedrag en de aanwezigheid van antisociale persoonlijkheidstrekken. Een iets zwakkere invloed gaat uit van problemen binnen het gezin of een zwakke prestatie op sociaal/maatschappelijk gebied, zoals op het werk of op school.

De drie belangrijkste 'What Works' principes zijn (i) het risicobeginsel (wie), (ii) het behoeftebeginsel (wat) en (iii) het responsiviteitsbeginsel (hoe). Het risicobeginsel stelt dat de intensiteit van een eventuele behandeling overeen moet komen met het individuele risico op herhaling van het ongewenste gedrag; hoe hoger het risico, hoe intensiever de behandeling en hoe hoger de beveiliging dient te zijn. De hoogte van het risico kan op verschillende manieren worden vastgesteld, bij voorkeur met behulp van valide en betrouwbare meetinstrumenten, omdat uit onderzoek blijkt dat alleen een klinische blik niet volstaat (e.g. Douglas et al., 1990; Hilterman, 2000; De Vogel et al., 2004). Tevens zijn er aanwijzingen dat bij een verkeerde afstemming van de intensiteit van een interventie of behandeling met de ernst van het recidiverisico, de interventie een tegengesteld effect kan hebben. De kans op recidive kan juist worden vergroot, bijvoorbeeld doordat een relatief lichte delinquent in een justitiële setting met criminelen in aanraking komt die hij/zij anders niet tegen zou komen (e.g. Andrews, 1995; Lowenkamp & Latessa, 2005). Een voorbeeld van een methode die (mede) is gericht op het in kaart brengen van het recidiverisico is de RISC (Recidive Inschatting Schalen) (Adviesbureau Van Montfoort, & Reclassering Nederland, 2004). RISC is een diagnostisch instrument van de drie reclasseringsorganisaties (3RO) op basis waarvan de reclasseringswerker het risico op recidive bepaalt.

Het *behoeftebeginsel* stelt dat de kans op recidivereductie het grootst is wanneer een behandeling gericht is op dynamische (veranderbare) criminogene behoeften, daarmee verwijzend naar de eerder besproken risicofactoren en beschermende factoren die samenhangen met het delinquente gedrag. Het *behoeftebeginsel* gaat hiermee over de doelen waarop de behandeling zich bij een individu moet richten, wil de behandeling effectief zijn in het verminderen van het risico. Interventies richten zich dus bij voorkeur op risicofactoren die direct samenhangen met het criminele gedrag. Gebeurt dat niet, en zijn interventies gericht op problemen die niet direct samenhangen met het delictgedrag, dan is de kans dat het individuele recidiverisico afneemt kleiner. Het *behoeftebeginsel* verklaart dan ook waarom het in de forensisch psychiatrische analyse niet zozeer draait om traditionele psychiatrische en psychologische (test)diagnostiek, maar vooral om de zoektocht naar de koppeling tussen vastgestelde psychiatrische en psychologische pathologie en een delict⁴.

Het derde en laatste beginsel dat in dit theoretisch kader wordt besproken is het *responsiviteitsbeginsel*. Dit beginsel omschrijft dat de aangeboden behandeling geschikt moet zijn voor (en aan moet sluiten bij) de individuele patiënt (Andrews et al., 1990; Andrews & Bonta, 2003). Niet iedere behandeling of behandelaar is immers geschikt voor iedere patiënt. De vraag is wat de

⁴ Over de noodzaak om in het kader van forensische behandeling uitsluitend te focussen op criminogene factoren verschillen deskundigen van mening. Er zijn ook wetenschappers die stellen dat ook niet-criminogene behoeften aangepakt moeten worden (Ward & Stewart, 2003a). Een en ander is beschreven in het "Good Lives Model" (Ward, 2002; Ward and Stewart, 2003b).

patiënt op welk moment nodig heeft en wat bijvoorbeeld wensen van de patiënt zelf zijn. Voorbeelden van factoren die de responsiviteit van een cliënt beïnvloeden zijn diens cognitieve/intellectuele capaciteit, leerstijl, culturele achtergrond en taalbeheersing. Volgens het *responsiviteitsbeginsel* wordt de effectiviteit van een behandeling vergroot wanneer met dergelijke factoren rekening wordt gehouden (Wong & Hare, 2005).

Eén van de grootste uitdagingen in een forensisch kader is de behandeling van ongemotiveerde, therapie-resistente cliënten die bovendien vaak niet therapietrouw zijn (Ogloff et al., 1990). Mensen met een cluster B persoonlijkheidsstoornis bijvoorbeeld, hebben vaak moeite met het beheersen van hun impulsen en emoties, streven naar snelle behoeftebevrediging, zijn manipulatief en vertonen egocentrisch gedrag. Omdat patiënten met een cluster B persoonlijkheidsstoornis weinig of geen rekening houden met anderen, kan hun gedrag leiden tot verstoringen in hun relatie met de sociale omgeving, of het ontstaan van een goede behandelrelatie tussen cliënt en therapeut bemoeilijken (Wong & Hare, 2005). De aanwezigheid van een cluster B persoonlijkheidsstoornis kan met andere woorden beschouwd worden als een factor die appelleert aan het *responsiviteitsbeginsel*.

3. Methode

Voor dit onderzoek is gebruikt gemaakt van drie bronnen van gegevens. De eerste en belangrijkste bestaat uit gekwantificeerde dossierinformatie van een groep jongvolwassen Top 600 cliënten en van de Boefjes. Het gaat bij deze laatste groep om jongens, leeftijdsgenoten, die in het verleden in beeld zijn geweest bij Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam (BJAA) in verband met (in ieder geval) jeugdreclassering, maar die in de periode 2007 – 2013 niet tot nauwelijks (meer) in aanraking zijn gekomen met de politie in verband met het plegen van delicten.

De tweede bron van gegevens betreft dan ook de recente delictgeschiedenis (periode van januari 2007 tot juli 2012) van alle Top 600 cliënten en van deze groep 'boefjes'. Deze cijfers worden gebruikt om inzichtelijk te maken in welke mate, in termen van delictgedrag, de steekproef van jongvolwassen Top 600 cliënten in het huidige onderzoek representatief is voor de gehele Top 600 en om duidelijk te maken in welke mate de Boefjes, in positieve zin, afwijken van de Top 600. Tevens bieden deze cijfers zicht op de actuele delictgeschiedenis van de Top 600 cliënten in de onderzoeksgroep.

De derde bron van gegevens betreft de hulpverleningsgeschiedenis die beide groepen in het verleden hebben opgebouwd bij de Amsterdamse jeugdzorginstellingen Bureau Jeugdzorg (BJAA) en de William Schrikker Groep (WSG)⁵.

Allereerst gaan we in op het dossieronderzoek, dat centraal staat in deze studie. De dataverzameling van de Top 600 onderzoeksgroep vond plaats in de periode november 2011 tot juni 2012. De dataverzameling van de Boefjes startte een half jaar later, en liep van januari 2013 tot juli 2013. Van alle onderzoeksresultaten die gebaseerd zijn op de informatie die is onttrokken uit de jeugdzorgdossiers van personen uit beide groepen, geldt dat het gaat om de situatie van de jongeren grofweg tot aan hun 18^e levensjaar. Daarna staan we kort stil bij de registratiedata afkomstig van de Politie Amsterdam-Amstelland en de gegevens over de hulpverleningsgeschiedenis van beide groepen. Deze laatste twee gegevensbronnen worden hoofdzakelijk gebruikt om inzicht te geven in de representativiteit van de Top 600-onderzoeksgroep voor de gehele Top 600 en over die van de Boefjes voor de Top 600.

3.1 Dossierstudie

In deze studie zijn de jeugdzorgdossiers bestudeerd van Top 600 cliënten en van de Boefjes met een verleden bij de Amsterdamse Jeugdzorginstellingen BJAA en/of de WSG. BJAA en de WSG worden als casemanager bij jongeren betrokken en houden de regie over de aangeboden en opgelegde trajecten en behandelingen. Over het algemeen worden deze uitgevoerd binnen drie mogelijke kaders:

- *Jeugdhulpverlening* (JHV): hulpverlening in een vrijwillig kader. Beslaat een breed spectrum aan hulp die geboden kan worden, uiteenlopend van huiswerkbegeleiding tot psychologische hulp;

⁵ De William Schrikker Stichting is een landelijk werkende instelling voor jeugdbescherming, jeugdreclassering en pleegzorg. De WSG richt zich op kinderen met een beperking of chronische ziekte, maar ook op kinderen van ouders met een beperking. Wanneer in de thuissituatie ernstige opvoedingsproblemen ontstaan biedt de WSG hulp, advies en ondersteuning. De WSG handelt onder een mandaat van BJAA.

- *Jeugdbescherming* (JB): hulpverlening in een verplicht kader. Het gaat hierbij om ondertoezichtstellingen (OTS / Gezinsvoogdij) (ouderlijke macht aanwezig) of voogdijmaatregelen (ouders uit ouderlijke macht ontheven);
- *Jeugdreclassering* (JR): interventies / maatregelen die een rechter oplegt aan een minderjarige die strafrechtelijk is vervolgd.

De dossiers van BJAA en de WSG zijn vergelijkbaar qua vorm en inhoud en zijn opgebouwd uit verslaglegging van bovengenoemde trajecten. Veel in de dossiers voorkomende documenten zijn indicatiestellingen, behandel-, voortgangs- en afsluitverslagen, contactjournaals, Processen Verbaal, beschikkingen van de rechtbank, vonnissen en verslagen vanuit Justitiële Jeugdinrichtingen (JJI)). Documenten die met name voor dit onderzoek een belangrijke informatiebron waren, zijn de Basis Raadsonderzoeken (BARO) (van de Raad voor de Kinderbescherming) en psychologische/psychiatrische onderzoeken (PO).

Procedure dataverzameling

Voorafgaande aan de start van de dataverzameling zijn twee beoordelaars getraind in het gebruik van de FPJ door de ontwikkelaar van het instrument. Van oktober tot december 2011 zijn zij begonnen met het scoren van de dossiers. Vanaf januari 2012 is het team van beoordelaars uitgebreid met twee masterstudenten (Forensische Orthopedagogiek en Sociologie), die in het kader van hun afstudeertraject een onderzoeksstage liepen. In januari 2013 is het team verder uitgebreid met twee masterstudenten criminologie. In totaal hebben zes individuele beoordelaars dossiers bestudeerd en gescoord. De eerste dataverzameling (Top 600) is uitgevoerd door vier beoordelaars. Drie van hen hebben tevens meegewerkt aan de dataverzameling van de Boefjes. Twee beoordelaars hebben alleen deelgenomen aan de dataverzameling van de Boefjes.

De inventarisatie van dossiers uit de archieven van BJAA en WSG vond plaats bij de hoofdvestigingen van beide organisaties. Het inventariseren en ordenen van informatie uit de dossiers ten behoeve van onderzoek nam ongeveer 4 uur per dossier in beslag, afhankelijk van de omvang en kwaliteit van het dossier. Op die manier kon een onderzoeker gemiddeld twee dossiers per dag scoren. Vanwege het arbeidsintensieve karakter van het onderzoek adviseerden de ontwikkelaars van het gebruikte score-instrument - de FPJ (Forensisch Profiel Justitiële Jeugdigen) (Brand & Van Heerde, 2004) - niet meer dan drie dagen per week dossiers te inventariseren. Mede om die reden is gekozen voor een steekproef uit de Top 600 van ongeveer 200 cliënten, en zijn niet de dossiers van de gehele Top 600, met een verleden bij BJAA / de WSG, onderzocht. Om dezelfde reden zijn de dossiers van een minimaal even grote vergelijkingsgroep geïnventariseerd (de Boefjes).

Steekproef Top 600

Het trekken van de Top 600-steekproef is niet aselekt gebeurd; met een paar criteria moest vanuit praktisch oogpunt rekening worden gehouden. Een eerste selectie criterium (alleen bij BJAA) was dat een dossier minimaal een half jaar moest zijn afgesloten, omdat alleen deze dossiers centraal in een archief zijn opgeslagen en dus te traceren waren. Lopende of recent afgesloten dossiers konden om logistieke redenen niet worden betrokken in het onderzoek⁶. Bij de WSG kunnen lopende zaken

⁶ Het feit dat de meeste informatie afkomstig is van afgesloten ('historische') dossiers, die opgebouwd zijn op basis van gebeurtenissen tot en met het 18^e levensjaar van cliënten, is belangrijk voor de interpretatie van de bevindingen. De huidige situatie van de Top 600 cliënten kan, ten opzichte van de hieronder beschreven resultaten, inmiddels zijn verbeterd of juist verslechterd. Het onderzoek is dus niet zozeer een actuele weergave van de situatie van de Top 600 cliënten, als wel een van

wel worden bekeken, omdat deze beschikbaar zijn op het hoofdkantoor waar de dataverzameling plaatsvond. Verder is voorrang gegeven aan de dossiers van cliënten die in het kader van de Top 600 aanpak reeds waren gescreend door de GGD, en cliënten die in regie waren bij de Politie Amsterdam- Amstelland (Pijler 1 Aanpak Top 600). Hiernaast bleken met name van de oudere Top 600 cliënten (voornamelijk geboren voor 1980) minder dossiers bij beide instellingen aanwezig te zijn.

Steekproef de Boefjes

Bij het selecteren van de Boefjes is als uitgangspunt genomen dat het zou moeten gaan om een groep leeftijdsgenoten die onder vergelijkbare omstandigheden als de Top 600 in beeld is gekomen bij de Amsterdamse jeugdzorg, maar die inmiddels niet meer in beeld komt bij politie/justitie met het type crimineel gedrag op basis waarvan de Top 600 werd geselecteerd (zie bijlage 1). Dit was het belangrijkste criterium bij de selectie van de onderzoeksgroep de Boefjes. Meer specifiek waren de inclusiecriteria:

1. mannen;
2. geboren tussen 1980 en 1994 (circa 85% van de Top 600);
3. bekend bij BJAA/WSG in verband met (in ieder geval) jeugdreclassering (JR);
4. die in de periode 2007 – 2013 woonachtig in de regio Amsterdam;
5. die na 2006 geen aangehouden verdachte waren voor een zogenaamde 'High Impact Crime' (HIC): overval, straatroof, inbraak woning, zware mishandeling, moord/doodslag, openlijk geweldpleging tegen personen (inclusief pogingen);
6. en die vanaf 2009 geen aangehouden verdachte waren voor enig misdrijf (criterium Top 600).

Op basis van de eerste drie criteria is een lijst met persoonsgegevens opgevraagd bij BJAA. Vervolgens is deze lijst gekoppeld aan het registratiesysteem van de Politie Amsterdam-Amstelland, zodat deze lijst ingekort kon worden op basis van criteria 5 en 6. Van de resterende personen op de lijst is in de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) nagegaan of zij in de regio Amsterdam woonachtig waren en daarmee voldeden aan criterium 4. Tenslotte is, vanwege het relatief lage aantal, voorrang gegeven aan Boefjes die onder begeleiding hebben gestaan van de WSG om geïnccludeerd te worden in de onderzoeksgroep.

Betrouwbaarheid

Vanaf de start van het project waren steeds meerdere personen betrokken bij de dataverzameling voor dit dossieronderzoek. Daarom is voortdurend aandacht besteed aan het optimaliseren van de mate van overeenstemming tussen twee of meerdere onafhankelijke beoordelaars die hetzelfde dossier hebben gescoord. In het algemeen geldt de opvatting dat deze betrouwbaarheid tussen beoordelaars (interrater reliability; IRR) het product is van drie determinanten (Brand & van Heerde, 2004):

1. de kwaliteit van de dossiers;
2. de kwaliteit van het gebruikte instrument (en de bijbehorende handleiding);
3. de (professionele) achtergrond van de beoordelaar, de training in het gebruik van het instrument en daarmee samenhangend de uiteindelijke beoordelingen.

de achterliggende problematiek die een rol speelde gedurende de jeugd van de Top 600 cliënten. Met name de interpretatie van de uitkomsten van FPJ domein 1 (historie crimineel en gewelddadig gedrag), moet in dit licht worden gezien.

Over het eerste punt (de kwaliteit van de dossiers) kan gezegd worden dat hiervoor een extra item is opgenomen ('overall kwaliteit dossier'), dat gescoord werd na bestuderen van het gehele dossier. Deze beoordeling is niet zozeer gestoeld op de mate waarin informatie voorhanden is, maar of een dossier compleet is. Dat wil zeggen, als er een vermelding wordt gedaan dat er in het verleden een bepaald onderzoek bij de jongere is afgenomen, en het betreffende onderzoek is niet terug te vinden in het dossier, dan gaat de kwaliteit van het dossier omlaag. In totaal is aan 164 dossiers van Top 600 cliënten een cijfer toegekend, waarvan 41 dossiers (25%) als onvoldoende zijn beoordeeld. Van de 295 bestudeerde 'boefjes' dossiers zijn 32 dossiers (11%) als onvoldoende beoordeeld.

Uit onderzoek is gebleken dat het gebruikte instrument, de FPJ, betrouwbaar en valide is in onderzoek naar jongeren met een PIJ-maatregel of OTS (Brand & Van Heerde, 2004). Daarnaast hebben de twee hoofdonderzoekers voor de start van het onderzoek een training in het gebruik van de FPJ gevolgd bij de ontwikkelaar van de FPJ, werkzaam bij de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). Masterstudenten die als stagiair aan dit project hebben meegewerkt werden vervolgens door beide onderzoekers getraind. Bovendien wordt, zoals in de volgende paragrafen wordt besproken, elk item van de FPJ vergezeld van een beknopt scoringsprotocol. Ook voor de aanvullende items die voor dit onderzoek werden samengesteld werd naar analogie van de originele handleiding van de FPJ een vergelijkbaar scoringsprotocol opgesteld.

Het scoringsinstrument: FPJ

Het Forensisch Profiel Justitiële Jeugdigen (FPJ) is oorspronkelijk ontwikkeld om, op wetenschappelijk verantwoorde wijze, gegevens te onttrekken uit dossiers van jongeren die een PIJ-maatregel opgelegd hebben gekregen, de zwaarste maatregel uit het Nederlandse Jeugdstrafrecht. Vragenlijsten die zijn gebruikt als basis voor bruikbare items in de FPJ zijn de CBCL, de YSR, de HCR-20, de EARL-20-B, de SAVRY, de PCL-YV, de J-SOAP, de TVA, de HKT-30 en de FP40.

In het belang van onderzoek naar jeugdigen met een OTS (ondertoezichtstelling) is door de ontwikkelaars van de FPJ een aantal items toegevoegd: eerdere uithuisplaatsingen, abnormale gezinssituatie, escalerende gezinssituatie, toename dreiging van buitenaf en dreiging om in de prostitutie te belanden. Omdat voor de start van deze studie reeds bekend was dat over een groot deel van de Top 600 in het verleden een OTS was uitgesproken, bestond de verwachting dat de FPJ voor de huidige onderzoeksgroepen een geschikt instrument is.

Items van de FPJ kunnen over het algemeen het beste gescoord worden aan de hand van Pro-Justitia rapportages (zogenaaamde dubbelrapportage, opgesteld door een psycholoog van het NIFP, aangevuld met een psychiatrisch rapport, ten behoeve van de rechtsgang), andere psychologische/psychiatrische onderzoeken, en het eerste of (maximaal) het tweede behandelplan (van een justitiële jeugdinrichting of jeugdzorginstelling). Dossiers van Top 600 cliënten bevatten deze documenten echter niet standaard. Bij het ontbreken van een van deze rapportages kon relevante informatie (over bijvoorbeeld opvoeding en milieu; domein 2) ook teruggevonden worden in verslagen van een maatschappelijk werker, andere hulpverleners, of in contactjournaals en correspondentie met instellingen.

De FPJ bevat vragen over zowel statische als dynamische criminogene factoren. Alle items zijn geordend in zeven domeinen met in totaal 70 items, op een manier die de opbouw van een (PIJ-)dossier in grote lijnen volgt. De domeinen zijn:

- (i) Historie crimineel/gewelddadig gedrag,
- (ii) Opvoeding & Milieu,
- (iii) Delictsituatie & Drugs,
- (iv) Psychologie & Functies,
- (v) Psychiatrie & Stoornissen
- (vi) Sociaal/Relationeel
- (vii) Gedrag tijdens verblijf JJI

Bij het scoren van een item uit de FPJ kan, op een paar uitzonderingen na, gekozen worden uit drie antwoordopties: 0, 1 of 2. De score "0" is altijd het meest gunstige, positieve antwoord; score "2" is de meest ongunstige optie. Omdat de FPJ zowel ongunstige als gunstige kenmerken bevat, moeten de scores dus als volgt gelezen worden:

Score	Ongunstige kenmerken/ negatief gedrag	Gunstige kenmerken/ positief gedrag
0	<i>negatief gedrag is er niet, is afwezig</i>	<i>positief gedrag is er, is aanwezig</i>
1	<i>negatief gedrag is er enigszins, is licht aanwezig</i>	<i>positief gedrag is er enigszins, is licht aanwezig</i>
2	<i>negatief gedrag is duidelijk aanwezig, is ernstig</i>	<i>positief gedrag is totaal afwezig, ernstig gebrek aan positief gedrag/vaardigheid</i>

Wanneer geen informatie is te vinden over een bepaald item, of wanneer de informatie over een item zodanig tegenstrijdig is dat het item niet gescoord kan worden, moet gebruik gemaakt worden van:

- de antwoordcategorie 0 (afhankelijk van het item) óf,
- de antwoordcategorie ? (onvindbaar / weet niet, soms code 888)

De FPJ is in essentie een scoringsprotocol dat gedetailleerd omschrijft welke informatie relevant is voor welk domein, en welke score gekoppeld is aan die informatie. Een voorbeeld van een item uit de FPJ is te zien in onderstaande box (Box 1). Voor de aanvullende items die voor dit onderzoek werden samengesteld werd naar analogie van de originele handleiding van de FPJ een vergelijkbaar scoringsprotocol opgesteld.

Box 1: Voorbeeld uit de FPJ [Verwaarlozing, item 16]

*“Dit item heeft betrekking op **grensoverschrijdend gedrag van de ouder(s)/verzorger(s)** tegenover de jongere. Het betreft hier **verwaarlozing**:*

- nauwelijks of geen verzorging (materieel),*
- een ander met de verzorging opscheppen*
- (emotioneel) negeren, pedagogische en affectieve verwaarlozing*

*Bij scoring van dit item geldt een **leeftijdsgrens**: jongeren tot aan 18 jaar.*

0: geen melding van verwaarlozing door ouder(s)/verzorger(s)

1: Eén of meer korte perioden van verwaarlozing (< 3 mnd.)

met soms compensatie door verwenning OF

gedurende jaren sprake van **matige verwaarlozing**

weinig verzorging door ouder(s)/verzorger(s)

2 gedurende jaren sprake van **ernstige verwaarlozing**

(bijna) geen verzorging en aandacht van de ouders/verzorgers)”

Wijzigingen items

Een aantal items van de FPJ werd gedurende de beginfase van de dataverzameling aangepast, toegevoegd of verwijderd. Hierna beschrijven we om welke items het gaat, en waarom wijzigingen werden aangebracht.

FPJ: sleutelgegevens

Op het scoreformulier werd de mogelijkheid gecreëerd om het Top 600 / ‘boefjes’ nummer in te vullen, en werden de invulvelden voor personalia verwijderd, zodat de formulieren anoniem konden worden verwerkt. Verder werd van de onderzoeker verlangd dat hij aangaf waar hij of zij het dossier scoorde (BJAA of WSG), wat de kwaliteit van het dossier was (rapportcijfer 1 t/m 10), of het dossier een (i) Psychiatrisch Onderzoek (PO; aantal en datum eerste verslag), (ii) Basis Raadsonderzoek (BARO; aantal en datum eerste verslag) en/of (iii) Verslag van Jeugddetentie bevatte (inclusief naam van de instelling). Tenslotte werd geïnventariseerd welke (JR, JB) interventies/maatregelen ingezet werden gedurende de bestudeerde hulpverleningstrajecten.

FPJ: Domein 0 (Gezinssituatie)

Een belangrijk kenmerk van de doelgroep is dat veel van de Top 600 cliënten opgroeien in een instabiel huishouden / instabiele gezinsomstandigheden. Door middel van het toevoegen van een paar items aan de FPJ (domein 0) wordt zo beknopt mogelijk weergegeven hoe het huishouden eruit ziet en wat de mate van stabiliteit is. Uitgangspunt voor het scoren is het perspectief van de jongere; wat beschouwt hij zelf als zijn ‘thuis, zijn gezin’, wie is hoofd- verantwoordelijke voor zijn opvoeding en welke personen maken deel uit van dit huishouden. Gescoord worden achtereenvolgens:

- Wie de belangrijkste opvoeder van de jongere is;
- Of de (biologische) ouders van de jongere gescheiden zijn;
- Of, gedurende een belangrijke periode, een nieuwe partner aanwezig is/was in gezin van de jongere (stiefouder);
- Uit hoeveel kinderen het gezin van de jongere bestaat;
- Wat het aantal (jongere/oudere) broers / zussen van de jongere is;
- Of de jongere één keer of vaker van stad / buurt verhuisd is.

FPJ: Domein 1 (Historie crimineel/gewelddadig gedrag)

Verwijderd zijn de items 1a (aantal niet-gewelddadige delicten) en 1b (aantal gewelddadige delicten) omdat de dossiers in het bezit van jeugdzorg geen betrouwbare bron bleken voor het systematisch kwantificeren van delicten. Om dezelfde reden zijn verwijderd de items 5a (groepsdynamiek; aantal delicten solo) en 5b (groepsdynamiek; aantal delicten in groep). In plaats daarvan is een item opgenomen dat aangeeft of delicten door de jongere hoofdzakelijk (vuistregel: meer dan de helft van de bekende delicten) solo (0) dan wel in groepsverband (1) werden gepleegd. Daarnaast is bij het onderdeel 'delictcomponenten' een onderscheid mogelijk gemaakt tussen vermogensdelicten met en zonder geweld.

FPJ: Domein 2 (Opvoeding & milieu)

In dit domein werd item 24 (psychiatrie ouders) opgesplitst in 24a (psychiatrie van de ouders, volgens reguliere scoringsinstructies) en 24b (chronische somatische aandoening bij de ouders, met score 0 voor 'niet aanwezig', 1 voor 'aanwezig' en ? voor 'onbekend'). Dit extra item is opgenomen om afwezigheid in de opvoeding of lichamelijke aandoeningen die samengaan met een beperking van de pedagogische vaardigheden (bijvoorbeeld, suikerziekte komt veel voor / inactieve moeders) ten gevolge van een lichamelijke aandoeningen preciezer in kaart te kunnen brengen.

Toevoegingen items

Naast het wijzigen van een aantal items is er ook een set items aan de FPJ toegevoegd, omdat zij relevant leken voor het onderzoek naar de Top 600. Gedeeltelijk zijn deze beschreven bij de wijzigingen die zijn gedaan bij de sleutelgegevens. Daarnaast werd van onderzoekers gevraagd de hoogst voltooide/gevolgde opleiding van de cliënt te noteren ten tijde van de beëindiging van het laatste hulptraject. Bovendien werd aan de hand van een reeks aanvullende items geïnventariseerd of de cliënt:

- periodes (zorg)onverzekerd en/of adresloos was;
- kinderen heeft en of hij deze op minderjarige leeftijd heeft gekregen;
- ooit te maken had met schuldenproblematiek;
- een illegale status heeft gehad/asielzoeker is geweest;
- traumatische levensgebeurtenissen heeft meegemaakt;
- deel uitmaakt van een bekende justitiële doelgroep en/of jeugdbende;
- aan vechtsport heeft gedaan.

De beslissing tot het wijzigen en toevoegen van de hierboven beschreven items is gebeurd na het gescoord hebben van een aantal Top 600 dossiers. Van een aantal resultaten die in de resultatensectie worden besproken is deze informatie daarom niet van alle 206 Top 600 cliënten uit de onderzoeksgroep beschikbaar. Omdat het dossieronderzoek naar de Boefjes startte na afronding van het onderzoek naar de Top 600 is deze informatie wel van alle boefjes verzameld.

3.2 Politiedata

Dankzij een samenwerking met de Politie Amsterdam-Amstelland konden de gegevens over de actuele delictgeschiedenis van de Top 600 (periode januari 2007 – juli 2012) en van de Boefjes (periode januari 2007 – februari 2013) worden aangeleverd. Naast het gegeven dat met deze data een beeld geschetst kan worden van de delict geschiedenis van de Top 600, zijn ze bovendien geschikt om een inzicht te geven van de mate waarin de onderzoeksgroep, qua delictgedrag, representatief is voor de gehele Top 600 en de mate waarin de Boefjes juist afwijken van de Top 600.

Politie en Justitie registreren en categoriseren delicten in Maatschappelijke Klassen (MK's). De volgende kenmerken konden op basis van de politiedata in beeld worden gebracht: Diefstal / inbraak woning, Moord/doodslag, Openlijk geweld (tegen persoon); Mishandeling, Straatroof, Overval, Vermogensdelict zonder geweld, Gewelddelict met vermogen, Gewelddelict zonder vermogen, Drugs gerelateerd, Wapen gerelateerd, Seksuele delicten, Verkeersovertredingen, APV-overtredingen (Algemene Politie Verordening) en Brandstichting. Naast deze indeling was tevens een categorisering van delicttypen in de verschillende zogenaamde vormen van high-impact crimes in de politiedata voorhanden. Beide categorisering worden in dit rapport gebruikt om de representativiteit van de onderzoeksgroep voor de gehele Top 600 te kunnen bepalen, de delictgeschiedenis van de onderzoeksgroep in de periode 2007 – 2012 in kaart te brengen en het contrast van de Boefjes ten opzichte van de Top 600, qua actueel delictgedrag, aan te tonen.

3.3 Analyse

Betrouwbaarheid tussen beoordelaars (IRR)

De onderzoekers en stagiair(e)s die bij dit project betrokken waren inventariseerden bij de start van het onderzoek onafhankelijk van elkaar tien dossiers, op basis waarvan de inter-beoordelaar betrouwbaarheid werd berekend. De bevindingen van gezamenlijk gescoorde dossiers werden tijdens de inwerkperiodes van de dataverzameling van beide onderzoeksgroepen steeds plenair besproken, en afspraken werden gemaakt met het oog op eenduidige interpretatie van items en omschrijvingen. Op die manier werd gestreefd naar circa 80% overeenstemming tussen de zes beoordelaars. Na afloop van de inwerkperiodes hebben alle beoordelaars hun eigen lijst met te scoren dossiers gekregen. Wel zijn tussentijds nog een aantal dossiers 'dubbelgescoord', om de mate van overeenstemming in het toekennen van scores op de individuele risicofactoren gedurende de periode van dataverzameling te kunnen blijven monitoren. Om na te gaan of deze mate van 80% overeenstemming uiteindelijk is behaald is een aantal statistische maten berekend na afronding van beide dataverzamelingen, zoals de ruwe correlatie (R), de intra-class correlatie coëfficiënt (ICC), de proportie ruwe overeenstemming (% overeenkomst; % afwijking) en Kappa.

Alle maten, met uitzondering van de intra-class correlatiecoëfficiënt, zijn berekend tussen alle beoordelaarparen afzonderlijk (Top 600: 6 in totaal; de Boefjes: 10 in totaal) en daarna is hiervan de gemiddelde overeenstemming berekend. De intra-class correlatie coëfficiënt (ICC) wordt gebruikt als maat om de consistentie van kwantitatieve metingen tussen verschillende observatoren weer te geven. Deze is dus niet per duo van beoordelaars berekend.

Latente Klasse Analyse

Eén van de subdoelen van deze studie was het verkrijgen van inzicht in het voorkomen van subgroepen, gekarakteriseerd door het voorkomen van (specifieke combinaties van) risicofactoren, waaraan een hoge of juist een lage kans op het voortzetten van crimineel (gewelddadig) gedrag tot in de volwassenheid kan worden gerelateerd (onderzoeksvraag 7). Hiervoor is een clusteranalyse uitgevoerd, in het bijzonder 'Latente Klasse Analyse'.

Latente Klasse Analyse (of Latent Class Analysis; LCA) is een statistische techniek die speciaal is gericht op het creëren van homogene subgroepen van individuen binnen een grotere onderzoekspopulatie (zoals de Top 600). De toevoeging 'Latent' verwijst naar het gegeven dat de verschillende subgroepen niet direct waarneembaar zijn, maar wel latent aanwezig zijn in de data. Een bekend toepassingsgebied van LCA is marketingonderzoek, waarbij deze techniek helpt om aparte producten te ontwikkelen voor specifieke klantgroepen. Een belangrijk verschil tussen LCA en traditionele cluster technieken (bijvoorbeeld K-means clustering) is dat LCA een statistisch model is, wat betekent dat statistisch getoetst kan worden welk aantal clusters, en daarmee welke profielen, de beste oplossing biedt.

De LCA is uitgevoerd met het statistische programma LATENT – GOLD 4.0 (Vermunt, 2004; Madginson & Vermunt, 2005). Met kenmerken uit de FPJ als input berekent het programma verschillende modellen, uiteenlopend van één tot meerdere (in dit onderzoek is gekozen voor maximaal vier) latente klassen in de data. De kwaliteit van de uitkomst van elk van deze modellen is leidend voor het aantal 'zinvolle' profielen dat is te onderscheiden. Voor het bepalen van de kwaliteit van een model wordt gekeken naar het 'Bayesiaanse Informatie Critrium' (BIC). Het model met de laagste BIC waarde, daarmee het 'best passende' model, geeft aan tussen hoeveel profielen onderscheid kan worden gemaakt in de data.

Het was niet mogelijk om een latente klasse analyse uit te voeren waarbij alle afzonderlijke risicofactoren van alle FPJ-domeinen tegelijkertijd aan een model werden toegevoegd. De belangrijkste reden daarvoor was dat het programma LATENT – GOLD elke 'case' met minimaal één missende waarde niet includeert in de analyse. Hoe groter het aantal variabelen in een model, hoe groter de kans op missende waardes en dus hoe groter de kans op uitval van 'cases' in de modeloplossing. Met 65 risicofactoren als inputvariabele in één model werd dan ook een grote meerderheid van de 'cases' geëxcludeerd uit het model. Een optie om missende waarden te vervangen door de gemiddelde score van de gehele groep was onwenselijk. Bij twijfel over het toekennen van een score 1 of 2 ("*ik vermoed 2, maar ik kan het niet hard maken*") was namelijk afgesproken om de optie "?" te scoren (*ik weet het niet*), en niet te kiezen voor een 1. Bij het vervangen van een missende waarde voor het gemiddelde zou het aannemelijk zijn dat hierdoor in veel gevallen een onderschatting van de gemiddelde ernst van de aanwezigheid van een risicofactor zou ontstaan. Bovendien zou het vervangen door gemiddelde scores mogelijk afbreuk doen aan de grootte van eventuele contrasten tussen de Top 600 en de Boefjes.

Er is daarom niet gewerkt met één model met daarin alle 65 afzonderlijke items maar er zijn, naar analogie van de probleemdomeneinen van de FPJ, zeven analyses met elk ongeveer 10 (variërend van 5 tot 15) items uitgevoerd. Aangezien per FPJ-domein minder afzonderlijke risicofactoren aanwezig zijn, is de kans op missende waardes dus ook kleiner. De oplossingen worden zo robuuster omdat

modellen worden berekend op basis van meer cases en dus meer gegevens. De zeven modellen bevatten de risicofactoren uit (i) historie crimineel / gewelddadig gedrag; (ii) opvoeding & milieu – kindfactoren; (iii) opvoeding & milieu – ouder/omgevingsfactoren; (iv) delictsituatie & drugs; (v) psychologie & functies; (vi) psychiatrie & stoornissen en (vii) sociaal / relationeel.

De onderlinge samenhang van risicofactoren binnen elk van de FPJ-domeinen is onderzocht, waarbij in elk van deze modellen de variabele 'onderzoeksgroep' (Top 600 vs. de Boefjes) als covariaat is opgenomen. Door het opnemen van deze covariaat wordt van zowel de Top 600 als de Boefjes berekend hoe groot het aandeel is dat aan een specifiek profiel wordt toegekend. Met name als er grote verschillen zijn wat betreft deze 'verdeling' van Top 600 cliënten en boefjes over de onderscheiden profielen ontstaat een modeloplossing waarin de onderlinge samenhang van risicofactoren duidelijk wordt. Daarmee ontstaat inzicht in (de combinatie van) risicofactoren die duiden op een hoge (Top600) en op een lage (de Boefjes) kans op voortzetten van crimineel gedrag. Voor deze studie zou het meest optimale model in theorie het model zijn dat onderscheid maakt tussen twee profielen, waarbij deze profielen onderling grote afwijkingen in de gemiddelde ernst van de afzonderlijke risicofactoren laten zien en waarbij 100% van de 'Top600' in één profiel valt en 100% van de Boefjes in het andere.

4. Resultaten

4.1 Onderzoeksgroepen

Onderzoeksgroep de Boefjes

In totaal waren 2269 jongens, geboren tussen 1980 en 1994, bekend bij BJAA in verband met jeugdreclassering. Van deze 2269 personen zijn er 1851 teruggevonden in het GBA. Er bleken nog 172 Top 600 cliënten tussen te zitten en van 277 is de koppeling met politiegegevens niet gelukt (mogelijk door verkeerde gepelde achternamen en foute geboortedata). Een groep van 1402 jongemannen voldeed aan de eerste 4 inclusiecriteria en kwam potentieel in aanmerking voor de onderzoeksgroep.

Van deze 1402 jongens bleken er slechts 5 (0.4%) geen enkel delict (overtreding en/of misdrijf) meer te hebben gepleegd in de periode vanaf 2007. Omdat dit overduidelijk een te kleine vergelijkingsgroep is, is criterium 5 gehandhaafd (geen 'high impact crime') maar is inclusiecriterium 6 ('geen misdrijf') verruimd door allereerst meer specifiek te onderscheiden naar misdrijven en overtredingen, en binnen de categorie misdrijven verder te onderscheiden naar misdrijven met en misdrijven zonder geweld. Het onderscheid tussen misdrijven en overtredingen wordt gemaakt bij wet, waarbij overtredingen worden ingeschat als 'lichter' (bij een overtreding is 'opzet' bijvoorbeeld geen vereiste).

Van de 1402 bleken 199 (14%) jongemannen alleen bekend met (maximaal 6) overtredingen in de periode 2007 – 2013. Zij hebben dus in ieder geval geen misdrijf meer gepleegd. Hiernaast is, om tot een onderzoeksgroep van voldoende omvang te komen, besloten jongemannen met zo min mogelijk, maar met maximaal 4 gepleegde misdrijven zonder geweld (ongeacht het aantal overtredingen) ook te includeren. Nog 188 (13%) boefjes hadden maximaal 2 misdrijven gepleegd en 13 boefjes (1%) drie of vier (zie tabel 4.1).

Aantal gescoorde dossiers

In totaal zijn 635 dossiers bestudeerd en gescoord, waarvan 263 Top 600 dossiers en 372 'boefjes' dossiers (92% van alle jongemannen die aan de inclusiecriteria van de Boefjes voldeden).

Het merendeel van de Top 600 dossiers, 180 unieke dossiers, is enkel gescoord, dat wil zeggen door één beoordelaar. Zeven Top 600 dossiers zijn dubbel gescoord, nog eens zeven dossiers driedubbel en twaalf dossiers zijn door alle vier de beoordelaars gescoord. Het aantal unieke gescoorde Top 600 dossiers kwam hiermee op 206. De uiteindelijke scores op de risicofactoren van de dubbel gescoorde dossiers zijn na onderling overleg vastgesteld en gebruikt voor de analyses (deze scores zijn overigens niet gebruikt voor het berekenen van de interrater reliability). Van deze 206 unieke Top 600 dossiers is iets minder dan driekwart (72%) bij BJAA gescoord en iets meer dan een kwart (28%) bij de WSG (zie tabel 4.1). Van vrijwel alle (99.5%) onderzochte Top 600 dossiers was de cliënt een man.

Ook de dossiers van de Boefjes zijn hoofdzakelijk, 262 dossiers, enkel gescoord. Elf dossiers zijn dubbel, 9 driedubbel, 9 vierdubbel en 5 vijfde dubbel gescoord. In vergelijking met de Top 600 (28%) zijn bij de Boefjes (6%) minder WSG dossiers gescoord (zie tabel 4.2).

Tabel 4.1 Samenstelling onderzoeksgroep de Boefjes

	N	%
Totaal aantal op lijst BJAA	2269	
met JR, waarvan ook	2269	100.0
JB	1059	46.7
JHV	1743	76.8
JB en JHV	533	23.5
Totaal aantal op lijst BJAA	2269	100.0
Niet gevonden in GBA	418	18.4
Wel gevonden in GBA	1851	81.6
Waarvan Top 600 subject	172	9.3
Potentiële vergelijkingsgroep de Boefjes o.b.v. JR en GBA	1679	100.0
Geen koppeling met politiegegevens	277	16.5
Wel een koppeling met politiegegevens	1402	83.5
Potentiële vergelijkingsgroep de Boefjes o.b.v. JR, GBA en politiecijfers	1402	100.0
Niet in onderzoeksgroep (anno nu nog te crimineel actief)	997	71.1
Groep 1: geen overtreding en geen misdrijf	5	0.4
Groep 2: wel overtreding (max6), geen misdrijf	199	14.2
Groep 3: max. 2 misdrijven (zonder geweld, max. 6 overtreding)	188	13.4
Groep 4: max. 4 misdrijven (zonder geweld, max. 6 overtreding)	13	0.9

JR = Jeugdreclassering; JB = Jeugdbescherming; JHV = Jeugdhulpverlening

Tabel 4.2 Overzicht aantal gescoorde dossiers van de Top 600 en de Boefjes

	Top 600		de Boefjes	
	N gescoord	N uniek	N gescoord	N uniek
Totaal	263	206	372	296
Waarvan door: een beoordelaar	180	180	262	262
twee beoordelaars	14	7	22	11
drie beoordelaars	21	7	27	9
vier beoordelaars	48	12	36	9
vijf beoordelaars	-	-	25	5
Aantal dossiers geschikt voor IRR	83	26	110	34
Dossiers gescoord bij BJAA/WSG	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
BJAA	148	71.8	277	93.6
WSG	58	28.2	19	6.4
totaal	206		296	

IRR = Inter-rater reliability

4.2 Representativiteit

De mate waarin de groep van 206 Top 600 cliënten van wie de dossiers zijn bestudeerd representatief is voor de hele Top 600 kan met de ons beschikbare gegevens slechts beperkt worden aangetoond. De onderzoeksgroep kan met de gehele Top 600 vergeleken worden op basis van leeftijd, jeugdzorghistorie en delictgeschiedenis en delictkenmerken in de periode van 2007 tot en met 2012. De representativiteit van de Boefjes voor de Top 600 onderzoeksgroep kan aangetoond worden op basis van jeugdzorghistorie en delictgeschiedenis.

Leeftijd

Op basis van geboortedata, blijkt dat de hele Top 600 (N = 619) gemiddeld ongeveer 3 jaar ouder was dan de groep Top 600 cliënten waarvan de dossiers zijn gescoord (N = 206). Op 1 januari 2012 was de gemiddelde leeftijd van de hele Top 600 groep 25 jaar en 3 maanden. De groep waarvan de dossiers zijn gescoord was toen gemiddeld 22 jaar en 2 maanden oud. Een ANOVA toont aan dat dit verschil in gemiddelde leeftijd significant is (zie tabel 4.3). Een mogelijke verklaring voor het verschil in gemiddelde leeftijd is dat van met name de relatief oudere Top 600 cliënten (geboren voor 1980) geen dossiers voorhanden waren in de archieven van BJAA / de WSG. Deze cliënten zijn dus ook niet in de onderzoeksgroep vertegenwoordigd.

Tabel 4.3 Representativiteit onderzoeksgroep voor Top 600 op basis van leeftijd (op 1 januari 2012)

Leeftijd op 1 januari 2012	N	gemiddeld	sd	min	max
Top 600	619	25.3	8.36	14.4	56.6
Onderzoeksgroep Top 600	206	22.1	3.01	16.0	37.4
Onderzoeksgroep de Boefjes	295	22.1	2.75	17.3	30.6

ANOVA-leeftijd	N	gemiddeld	sd	min	max	F	p	df
Top 600: dossier wel gescoord	206	22.1	3.01	16.0	37.7	46.4	**	1
Top 600: dossier niet gescoord	413	26.8	9.64	14.4	56.6			

	geboren voor 1980		geboren vanaf 1980			
	n	%	n	%	n	totaal
Top 600: dossier wel gescoord	1	0.0	205	100.0	206	100.0
Top 600: dossier niet gescoord	114	27.6	299	72.4	413	100.0
	115	18.6	504	81.4	619	100.0

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Bekend met jeugdzorg historie

Van 526 Top 600 cliënten zijn de registratiesystemen van BJAA / de WSG doorzocht om te achterhalen of zij in het verleden bekend zijn geweest bij deze jeugdzorginstellingen (zie tabel 4.4). Ongeveer een derde van de groep (35%) was niet terug te vinden (dit wil niet zeggen dat deze jongeren helemaal niet bekend zijn bij een jeugdzorginstelling, het kan bijvoorbeeld zo zijn dat zij op latere leeftijd naar Amsterdam zijn verhuisd en wel bekend zijn bij een jeugdzorginstelling van een andere regio). Tweederde (65%) was wel bekend. Van deze groep van 344 Top 600 cliënten met een

jeugdzorghistorie in Amsterdam is een grote meerderheid (79%) bekend bij BJAA en 21% bij de WSG. Deze percentages wijken hiermee niet veel af van de verdeling binnen de Top 600 onderzoeksgroep, van de 206 Top 600 cliënten waarvan het dossier is bestudeerd ging het bij 72% om een dossier van BJAA en bij 28% van de WSG. De samenstelling van de onderzoeksgroep de Boefjes wijkt hier wel enigszins af van die van de Top 600; ongeveer 6% van de Boefjes was bekend bij de WSG (zie tabel 4.4).

Tabel 4.4 Representativiteit onderzoeksgroepen op basis van jeugdzorg historie

		Top 600 (N = 526)		Onderzoeksgroep Top 600 (N = 206)		de Boefjes (N = 296)	
Amsterdamse jeugdzorg		n	%	n	%	n	%
Niet bekend		182	34.7	-	-	-	-
Wel bekend		344	65.3	206	100.0	296	100.0
waarvan bij:	BJAA	272	79.1	148	71.8	277	93.6
	WSG	72	20.9	58	28.2	19	6.4

Hulpverleningsgeschiedenis bij Amsterdamse jeugdzorg

De hulpverleningsgeschiedenis van beide onderzoeksgroepen bij de Amsterdamse jeugdzorginstellingen wijken enigszins van elkaar af. Voor de Top 600 als groep geldt dat zij gedurende hun jeugd minder jeugdzorg hebben ontvangen dan de Boefjes, zowel in het kader van jeugdbescherming (38% vs. 49%) als jeugdreclassering (92% vs. 99%) en met name in het kader van jeugdhulpverlening (33% vs. 75%). Ten aanzien van het hoge percentage 'boefjes' dat jeugdreclassering heeft gehad ligt dit met name verscholen in het feit dat JR een inclusie criterium was om opgenomen te worden in deze onderzoeksgroep.

Verder valt op dat de Boefjes (30%) veel minder vaak voor het eerst in beeld kwamen in verband met jeugdreclassering dan de Top 600 (59%). Aangezien daarnaast het percentage Toppers en 'boefjes' dat voor het eerst in beeld kwam in het kader van jeugdbescherming ongeveer even hoog is (14% van de Top 600 vs. 16% van de Boefjes) en meer dan de helft (55%) van de Boefjes aanvankelijk in beeld is gekomen in het kader van jeugdhulpverlening (tegen 28% van de Top 600) lijken de Boefjes meer tijdig in beeld gekomen te zijn, met name gezien de ernst van de problematiek waarmee zij voor het eerst in beeld kwamen, niet zozeer qua leeftijd.

Over het algemeen geldt dat de Top 600 (gemiddeld 1.98 jeugdzorgtrajecten) minder jeugdzorg heeft ontvangen dan de Boefjes (gemiddeld 2.84 trajecten) en dat de totale duur waaronder zij gedurende hun jeugd begeleid zijn gemiddeld een half jaar korter was (3.30 jaar vs. 3.84 jaar). Dit verschil wordt hoofdzakelijk verklaard doordat de Top600 ruim de helft minder jeugdhulpverlening heeft ontvangen (gemiddeld 0.43 trajecten, vs. 1.06 bij de Boefjes) (zie tabel 4.5).

Tabel 4.5 Hulpverleningsgeschiedenis bij Amsterdamse jeugdzorginstellingen BJAA / WSG

	Onderzoeksgroep Top 600 (N = 206)		de Boefjes (N = 296)		p
	n	%	n	%	
ooit jeugdbescherming	73	37.8	144	49.0	**
ooit jeugdreclassering	181	92.3	292	99.3	***
ooit jeugdhulpverlening	64	33.0	220	74.8	***
ooit dubbele maatregel (JB + JR)	66	34.2	142	48.3	**
	gem (sd)		gem (sd)		p
leeftijd ttv van eerste jeugdzorg	14.26 (3.28)		13.79 (2.49)		*
kader eerste hulptraject	n	%	n	%	p
jeugdbescherming	26	13.5	48	16.3	***
jeugdreclassering	113	58.5	85	28.9	
jeugdhulpverlening	54	28.0	161	54.8	
	193	100.0	294	100.0	
	gem (sd)		gem (sd)		p
leeftijd eerste JB (range 1.44 – 17.92)	13.44 (4.21)		14.31 (3.05)		
leeftijd eerste JR (range 12.24 – 18.44)	15.57 (1.36)		15.72 (1.34)		
leeftijd eerste JHV (range 5.94 – 22.21)	13.73 (2.74)		14.53 (2.35)		*
	gem (sd)		gem (sd)		p
totaal aantal hulp trajecten (range 0-8)	1.98 (1.20)		2.84 (1.01)		***
totale duur hulp (range 0 - 21.4)	3.30 (3.40)		3.84 (2.74)		
gemiddeld aantal JB trajecten	.40 (.58)		.54 (.60)		**
gemiddeld aantal JR trajecten	1.15 (.72)		1.23 (.50)		
gemiddeld aantal JHV trajecten	.43 (.77)		1.06 (.86)		***

Note: missings niet opgenomen in tabel; JB = jeugdbescherming (OTS, voorgedij); JR = jeugdreclassering; JHV = jeugdhulpverlening; * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Representativiteit en kenmerken van actueel delictgedrag van de Top 600

Op basis van politiedata over de delictgeschiedenis van de gehele groep Top 600 cliënten, over de periode van januari 2007 tot en met juli 2012, kan worden bepaald in welke mate de Top 600-onderzoeksgroep, qua delictgedrag, representatief is voor de hele Top 600. Ook wordt het actuele delictgedrag van de Boefjes tegen de Top 600 afgezet. Hierbij is de categorisering van Maatschappelijke Klassen (MK's) van criminele carrières, zoals door politie en justitie wordt gebruikt, overgenomen. Allereerst worden cijfers gepresenteerd van zowel de gehele groep Top 600 cliënten als de Top 600 cliënten in de onderzoeksgroep die in de afgelopen jaren (minimaal) een zogenaamde 'high impact crime' (HIC) hebben gepleegd. Dit wordt gevolgd door een overzicht van kenmerken van de gepleegde delicten volgens een andere categorisering, waarbij meer specifiek zichtbaar wordt om wat voor soort delicten dit nu gaat (zie tabel 4.6).

Vervolgens is, volgens dezelfde twee manieren van categoriseren van delicten (overzicht HIC's en maatschappelijke klasse), een vergelijking gemaakt tussen de gehele Top 600, de Top 600-onderzoeksgroep en de Boefjes, wat betreft het aantal delicten dat werd gepleegd (zie tabel 4.7). Beide vergelijkingen (het aantal Toppers dat wel/niet zo'n delict heeft gepleegd en het aantal gepleegde delicten per Top 600 cliënt) tussen de twee groepen (hele Top 600 en onderzoeksgroep Top 600) zijn statistisch getoetst op verschillen, met een Chi-square toets en een one-way between groups ANOVA respectievelijk.

Uit een vergelijking tussen het gepleegd hebben van minimaal één delict, behorend tot de in tabel 4.6 opgesomde categorieën, blijkt dat er niet veel verschillen zijn wat betreft het type delicten dat in de afgelopen jaren is gepleegd door de Top 600 cliënten uit de onderzoeksgroep en de gehele Top 600. Wel hebben relatief meer Top 600 cliënten uit de onderzoeksgroep openlijk geweld tegen personen (43% versus 34%) en overvallen gepleegd (36% versus 28%) dan alle Top 600 cliënten.

Tabel 4.6 Representativiteit onderzoeksgroep voor Top 600 op basis van gepleegde delicttypen

	Hele Top 600 (N = 617)		Onderzoeksgroep Top 600 (N = 204)		de Boefjes (N = 296)	
	n	%	n	%	n	%
Diefstal / inbraak woning ¹	267	43.3	83	40.7	0	-
Moord/doodslag ¹	133	21.6	45	22.1	0	-
Openlijk geweld (tegen persoon) ¹ *	230	37.3	88	43.1	0	-
Mishandeling ¹	156	25.3	45	22.1	0	-
Straatroof ¹	392	63.5	140	68.6	0	-
Overval ¹ *	175	28.4	74	36.3	0	-
Vermogensdelict zonder geweld	557	90.3	181	88.7	96	32.4
Geweldsdelict met vermogen	492	79.7	172	84.3	-	-
Geweldsdelict zonder vermogen	537	87.0	182	89.2	9	3.0
Drugs gerelateerd	192	31.1	68	33.3	22	7.4
Wapen gerelateerd	159	25.8	58	28.4	7	2.4
Seksuele delicten	44	7.1	12	5.9	3	1.0
Verkeersovertredingen	347	56.2	126	61.8	44	14.9
APV (Algemene Politie Verordening)	364	59.0	119	58.3	25	8.4
Brandstichting	14	2.3	4	2.0	5	1.7
Overig	532	86.2	176	86.3	214	72.3

¹High-impact crime; * $p < .05$

Wat betreft het gemiddeld aantal gepleegde delicten (per categorie) in de periode 2007 – 2012 kan gesteld worden de Top 600 cliënten uit de onderzoeksgroep gemiddeld wat minder delicten hebben gepleegd dan de gehele Top 600. Desondanks hebben de Top 600 cliënten uit de onderzoeksgroep wel gemiddeld vaker openlijk geweld tegen personen toegepast en zijn zij gemiddeld vaker betrokken geweest bij overvallen dan de gehele Top 600 (zie tabel 4.7).

Door de gehele Top 600 worden gemiddeld meer geweldsdelicten zonder vermogen, APV-overtredingen en overige delicten gepleegd. Met name de APV-overtredingen kunnen samenhangen met een groep wat oudere Top 600 cliënten die niet in de onderzoeksgroep zijn gerepresenteerd, aangezien van hen geen dossiers bij BJAA / WSG aanwezig waren.

Zoals aan het begin van dit hoofdstuk al is aangegeven, was een van de eerste bevindingen bij het samenstellen van de onderzoeksgroep de Boefjes dat een overgrote meerderheid van de jongeren die in het verleden jeugdreclasseringmaatregelen heeft gehad anno nu nog steeds voorkomt in de politieregistraties. In totaal kwam 71% dan ook niet in aanmerking voor inclusie in een positieve vergelijkingsgroep voor de Top 600 omdat zij nog steeds (te veel) delicten plegen. Slechts 5 (0.4%) van de 1402 jongemannen bleken geen enkel delict (overtreding en/of misdrijf) meer te hebben gepleegd in de periode vanaf 2007. Desalniettemin is het contrast dat zich aftekent wanneer het actuele delictgedrag van de Boefjes wordt afgezet tegen de Top 600 groot (zie tabel 4.6 en tabel 4.7). Wel is 72% van de Boefjes nog bekend in verband met overige, relatief lichte delicten, zoals belediging, overlast en vernieling (zie bijlage 3).

Tabel 4.7 Representativiteit onderzoeksgroep voor Top 600 op basis van aantal gepleegde delicten

Gemiddeld aantal delicten	Hele Top 600 (N = 617)		Onderzoeksgroep Top 600 (N = 204)		de Boefjes (N = 293)	
	min-max	gem (sd)	min-max	gem (sd)	min-max	gem (sd)
Diefstal / inbraak woning ¹	0-29	1.00 (1.95)	0-10	.86 (1.55)	-	- (-)
Moord/doodslag ¹	0-5	.29 (.65)	0-3	.27 (.56)	-	- (-)
Openlijk geweld (tegen persoon) ¹ *	0-4	.53 (.81)	0-4	.64 (.89)	-	- (-)
Mishandeling ¹	0-4	.33 (.64)	0-4	.27 (.58)	-	- (-)
Straatroof ¹	0-11	1.45 (1.71)	0-9	1.54 (1.71)	-	- (-)
Overval ¹ *	0-8	.40 (.78)	0-5	.50 (.80)	-	- (-)
Vermogensdelict zonder geweld	0-64	4.82 (5.25)	0-64	5.02 (6.85)	0-4	.41 (.68)
Gewelddelict met vermogen	0-11	2.07 (1.89)	0-9	2.24 (1.99)	-	- (-)
Gewelddelict zonder vermogen *	0-28	3.50 (3.28)	0-13	3.01 (2.39)	0-3	.04 (.26)
Drugs gerelateerd	0-10	.67 (1.39)	0-8	.62 (1.23)	0-1	.08 (.26)
Wapen gerelateerd	0-5	.36 (.71)	0-5	.41 (.78)	0-1	.02 (.15)
Seksuele delicten	0-3	.09 (.34)	0-2	.08 (.33)	0-1	.01 (.10)
Verkeersovertredingen	0-16	1.91 (2.67)	0-15	2.19 (2.81)	0-2	.17 (.41)
APV overtredingen	0-83	4.57 (10.04)	0-46	2.91 (6.77)	0-4	.12 (.45)
Brandstichting	0-2	.02 (.16)	0-1	.02 (.14)	0-1	.02 (.13)
Overig **	0-51	4.99 (6.48)	0-23	3.73 (3.50)	0-6	1.13 (1.01)

¹ High-impact crime; * $p < .05$; ** $p < .01$

4.3 Interrater reliability (IRR)

Van de 26 (twee-, drie- of vier)dubbel gescoorde Top 600 dossiers zijn in totaal 83 ingevulde scoreformulieren gebruikt, en van de 34 dubbelgescoorde Boefjes dossiers in totaal 110, voor het berekenen van een aantal maten die inzage geven in de IRR. In het algemeen geldt, hoe hoger deze betrouwbaarheid, hoe beter de dataset. De afzonderlijke maten zijn per onderzoeksgroep berekend voor alle risicofactoren gezamenlijk en voor de verschillende FPJ-domeinen afzonderlijk. Over het algemeen kan gesteld worden dat de IRR ruim voldoende was. De dossierstudie met de Top 600 als onderzoeksgroep had een Intraclass correlatie coëfficiënt (ICC) van 0.74, wat duidt op een zeer sterke samenhang. Ook bij de Boefjes was de samenhang van de toegekende scores tussen alle beoordelaars zeer sterk, met een ICC van 0.86. Ook de andere statistische maten duiden op een goede IRR (zie bijlage 3).

4.4 Hoe is het (historische) delinquente gedrag van de Top 600 te typeren?

De Top 600 cliënten kwamen gemiddeld nog (net) voor hun 13^e levensjaar door niet-gewelddadige gedragingen (bijvoorbeeld winkeldiefstal, inbraak, vandalisme) in aanraking met de politie. Ruim een derde was al voor hun 13^e (vaak nog tijdens de basisschool) opgevangen in verband met het plegen van delicten. Niet veel later, gemiddeld waren zij nog net geen 14 jaar oud, volgden de eerste politiecontacten in verband met gewelddadig delicten. Iets minder dan een kwart vertoonde al gewelddadig probleem- en/of delictgedrag voor hun 13^e, de leeftijd rond de overgang van de basisschool naar het middelbaar onderwijs (zie tabel 4.8).

Tabel 4.8 Leeftijd bij aanvang eerste niet-gewelddadig delictgedrag en gewelddadig gedrag

Leeftijd bij aanvang	Niet-gewelddadig delictgedrag					Gewelddadig (delict)gedrag				
	Top 600		de Boefjes		P	Top 600		de Boefjes		P
	n	%	n	%		n	%	n	%	
6 jaar of jonger	1	0.5	0	-	*	3	1.7	3	1.5	
7 - 8 jaar	7	3.7	1	0.4		3	1.7	4	2.0	
9 - 10 jaar	16	8.6	14	6.1		9	5.1	9	4.5	
11 - 12 jaar	44	23.5	41	17.9		27	15.3	15	7.6	
13 - 14 jaar	74	39.6	90	39.3		59	33.3	75	37.9	
15 - 16 jaar	37	19.8	67	29.3		58	32.8	77	38.9	
17 jaar of ouder	8	4.3	19	7.0		18	10.2	15	7.6	
totaal	187	100.0	229	100.0		177	100.0	198	100.0	
	gem (sd)		gem (sd)		P	gem (sd)		gem (sd)		P
Gemiddelde leeftijd	12.94 (2.22)		13.68 (1.96)		***	13.84 (2.41)		13.95 (2.25)		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Alle Top 600 cliënten zijn, vanuit de Aanpak Top 600, bekend vanwege het feit dat zij 'high-impact' delicten hebben gepleegd (bijvoorbeeld gewapende overvallen, gewelddadige straatroof of woningovervallen). De dossiers, waarvan gemakshalve wordt uitgegaan dat die informatie bevatten over de cliënten tot aan hun 18^e levensjaar, lieten zien dat Top 600 cliënten vrijwel allemaal al langdurig, ruim voor het bereiken van de volwassen leeftijd, bekend waren in verband met hoofdzakelijk vermogens- en geweldsdelicten. Slechts 4% was op basis van dossierinformatie nog niet bekend met een vermogensdelict, en minder dan 2% nog niet met een geweldsdelict. Andere delicttypen werden relatief minder vaak teruggevonden. Desondanks werd iets minder dan 13% van de jongeren in verband gebracht met het plegen van een seksueel delict. Daadwerkelijke veroordelingen voor deze delicten werden in de dossiers slechts sporadisch aangetroffen. Brandstichting werd bij 12% van hen teruggevonden (zie tabel 4.10).

Het gewelddadig gedrag bleek vaak instrumenteel en vertoond te worden ter ondersteuning aan het plegen van vermogensdelicten. Hierbij werden verbale (doods-)bedreigingen geuit, al dan niet met ondersteuning van een wapen. In ongeveer driekwart van deze delicten leidde dit tot het toebrengen van lichamelijk letsel aan het slachtoffer. Twee procent van de jongeren is betrokken geweest bij een geweldsincident met dodelijke afloop. Ruim vier vijfde (81%) van de Top 600

cliënten in deze studie pleegde hun delicten voornamelijk in groepsverband (zie tabel 4.9). In tabel 4.11 worden deze cijfers op een andere manier weergegeven, zodat zij vergeleken kunnen worden met de delictgeschiedenis van een groep van iets minder dan 1000 jongeren met een PIJ-maatregel (zie ook bijlage 5).

Tabel 4.9 Delictgeschiedenis

Delictgeschiedenis	Top 600		de Boefjes		p
	n	%	n	%	
Ooit vermogensdelict	192	96.5	212	72.1	***
hoofdzakelijk zonder geweld	64	39.8	166	78.7	***
hoofdzakelijk met geweld	97	60.2	45	21.3	
Ooit geweldsdelict (hoogste score):					
nee (0)	3	1.6	47	22.3	***
ja; materiële schade (1)	2	1.1	15	7.1	
ja; bedreiging met geweld (2)	34	18.2	47	22.3	
ja: lichamelijk letsel, niet dodelijk (3)	144	77.0	102	48.3	
ja: met dodelijke afloop (4)	4	2.1	-	-	
Ooit seksueel delict (hoogste score):					
nee (0)	161	86.6	197	94.3	**
ja: slachtoffer jonger dan 16 (1)	15	8.1	12	5.7	
ja: slachtoffer ouder dan 16 (2)	7	3.8	-	-	
ja: slachtoffer jonger en ouder dan 16 (3)	3	1.6	-	-	
Ooit brandstichting	23	12.1	16	7.6	
Delicten hoofdzakelijk alleen of in groep					
alleen	37	21.6	66	31.4	**
in groepsverband	134	78.4	144	68.6	

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

4.5 Wat kenmerkt de opvoeding van de Top 600?

De Top 600 cliënten hebben vrijwel allemaal met elkaar gemeen dat de door hun vertoonde gedragsproblemen zich reeds op jonge leeftijd manifesteerden. De FPJ maakt onderscheid tussen de aanvang van probleemgedrag voor en na het twaalfde levensjaar. Gedragsproblematiek voor het twaalfde jaar wordt als ernstiger beschouwd (in die zin dat onder andere een langere behandelduur en een dieper ingesleten patroon van antisociaal gedrag wordt verondersteld). Het is daarmee dus ook een indicatie voor verder geïnternaliseerd probleemgedrag. Een aanzienlijk aantal Top 600 cliënten (46%) vertoonde al op jonge leeftijd (voor 12 jaar) ernstige vormen van probleemgedrag. In veel gevallen heeft dit geleid tot overplaatsingen naar speciaal onderwijs in verband met gedragsproblematiek (ZMOK). Probleemgedrag dat plaats vindt na de overgang van de basisschool naar de middelbare school werd gezien bij 54% van de cliënten.

Over specifieke oorzaken van dit gedrag kunnen geen uitspraken worden gedaan. Wel blijkt uit de bestudeerde dossiers dat veel van de Top 600 cliënten zijn opgegroeid in problematische thuissituaties. In de dossiers aangetroffen risicofactoren zijn divers, maar veelal terug te brengen tot het 'paraplubegrip' pedagogische onmacht. De meest voorkomende risicofactoren die hieronder

vallen zijn problemen met de aanwezigheid / bereikbaarheid van de ouders en inconsistentie van de opvoeding. Deze worden kort besproken.

Een probleem met de aanwezigheid / bereikbaarheid van de opvoeders (veel voorkomende oorzaken zijn scheiding, overlijden van een ouder en ouder(s) die gedurende langere periodes in het buitenland verblijven) is in ongeveer driekwart (73%) van de gevallen geconstateerd. Bij ongeveer een kwart (23%) was dit zo ernstig dat er gesproken werd van chronische affectieve en/of emotionele verwaarlozing.

Hiernaast is bijna 90% van de Top 600 cliënten opgevoed door ouders die als pedagogisch onmachtig werden omschreven. Bij bijna 60% van de cliënten is deze onmacht als ernstig gekwalificeerd, omdat er naast de onmacht (*niet kunnen*) tevens een gebrek werd geconstateerd aan een duidelijke wil om zich in te zetten voor een goede opvoeding (*niet willen*). Ook het vertonen van fout voorbeeldgedrag (*niet doen*) werd als ernstige risicofactor beoordeeld.

Enkele concrete risicofactoren die deze pedagogische onmacht en onwil illustreren zijn mishandeling door de opvoeder(s) dat in iets minder dan de helft (45%) van de cliëntendossiers is aangetroffen en verwaarlozing (zowel pedagogisch als affectief) waarvan in een derde (34%) van de dossiers wordt gesproken. Bij iets minder dan een kwart (23%) is de mishandeling als ernstig aangemerkt omdat deze over een langere periode (chronisch) heeft plaatsgevonden.

Iets minder dan 40% van de cliënten is zelf getuige geweest van ernstig of herhaald fysiek (huiselijk) geweld tussen de opvoeders. Iets minder dan de helft van de gezinnen werd als 'abnormaal' aangemerkt. Dit is met name gestoeld op verstoorde gezagsverhoudingen / hiërarchie tussen de ouder(s) en de kind(eren) in een gezin. In ongeveer één op de vijf dossiers werd gesproken van parentificatie (21%), een ernstige kwalificatie van de risicofactor 'abnormaal gezin', aangezien het kind (impliciet) de verantwoordelijkheid over het welzijn van (individuele) gezinsleden op zich nam. Het begrip parentificatie kwam met name terug bij ouders die zelf kampten met psychische, lichamelijke en/of verslavingsproblematiek.

Naast de problematische (interactionele) gezinskenmerken, wordt ook het bredere 'milieu' waarin de Top 600 cliënten zijn opgegroeid gekenmerkt door het voorkomen van veel problematiek. Zo komt meer dan 60% uit een gezin waarvan de ouder(s) en/of broers/zussen bekend zijn in de politieregistraties (Hoofdzakelijk waren deze antecedenten geënt op criminele gedragingen van de vader en/of broer(s). In een aantal gevallen ging het om meldingen van huiselijk geweld). Bij iets minder dan de helft (48%) van de cliënten is criminaliteit van de gezinsleden als ernstige risicofactor aangemerkt omdat meerdere gezinsleden justitiële antecedenten hadden en/of een (of meerdere) gezinslid een delict heeft gepleegd waarvoor hij/zij gedetineerd is geweest. Behalve crimineel gedrag werden psychiatrische (23%) en lichamelijke (52%) problematiek veel gezien. Verslavingsproblematiek van de ouders is in totaal bij ongeveer één op de vijf (19%) jongeren gevonden.

De FPJ maakt ook onderscheid tussen een aantal risicofactoren die inherent aan het (extrernaliserende probleem-)gedrag van de jongere zelf worden toegeschreven. Zo werden in totaal bij 86% van de Top 600 cliënten problemen met het accepteren van gezag / autoriteit

vastgesteld. Bij iets minder dan de helft 45% is dit als ernstige risicofactor gescoord omdat de jongeren blijken gaven van gezagsproblemen op meerdere domeinen (thuis, op school en/of politie). In een aantal dossiers werden situaties beschreven waar het niet accepteren van autoriteit (jegens politie) door vaders werd bekrachtigd. Een voorbeeld hiervan was een vader die 'met veel bombarie' zijn zoon op het politiebureau kwam ophalen waarbij hij, in het bijzijn van zijn zoon, bewust het gezag van de dienstdoende agente probeerde te ondermijnen door, onder andere, vrouwonvriendelijke opmerkingen te maken.

Vrijwel alle Top 600 cliënten waren in meer of mindere mate op het criminele milieu georiënteerd. Deze oriëntatie was hoofdzakelijk geënt op het doorbrengen van (vrije) tijd met vrienden / kennissen die ook in aanraking kwamen met politie en justitie. De helft (51%) van de Top 600 cliënten in de onderzoeksgroep voelde zich sterk aangetrokken door criminele jongeren (ernstige risicofactor, dit uit zich in gedrag) en werd ook door de politie tot lid van overlastgevend jeugdgroepen gerekend. Bij 84% van de cliënten zijn problemen met de binding met school aangetroffen. Iets minder dan twee derde (62%) had zoveel verzuim op zijn naam staan dat dit verzuimgedrag resulteerde in schorsingen en, in veel gevallen, uiteindelijk tot vroegtijdig schoolverlaten.

Het voorkomen van de hierboven beschreven problematiek in 'opvoeding en milieu' heeft geleid tot veelvuldige en langdurige contacten met de hulpverlening. Vrijwel alle Top 600 cliënten (96%) hebben langdurige hulpverleningscontacten. Uit de verslaglegging van de aangeboden hulpverlening en/of doorlopen trajecten komt naar voren dat het erg moeilijk is geweest om deze cliënten te begeleiden. Indicatief hiervoor is dat verschillende, door de kinderrechter opgelegde maatregelen en trajecten (taakstraffen, Nieuwe Perspectieven etc.) mislukten en werden 'teruggemeld' naar de kinderrechter omdat bijna 80% van deze cliënten de afspraken met jeugdzorg / jeugdreclassering overtrad (zie tabel 4.11).

Van iets minder dan de helft (45%) van de cliënten was de opgroeisituatie dermate zorgwekkend en problematisch dat zij (voorwaardelijk) onder toezicht zijn gesteld. Van ongeveer een kwart (24%) was het probleemgedrag en/of de thuissituatie zo ernstig dat dit heeft geleid tot een uithuisplaatsing (zie tabel 4.10).

Tabel 4.10 Uithuisplaatsingen en ondertoezichtstellingen

Ooit uithuisgeplaatst	Top 600		de Boefjes		p
	n	%	n	%	
Nee	144	75.4	135	63.7	*
Ja	47	24.6	77	36.3	
door gedrag zelf ^	40	19.5	71	24.1	
door gedrag ouders ^	19	9.3	26	8.8	
	n	%	n	%	
ondertoezichtstelling (OTS)	77	45.0	154	52.2	
voorwaardelijke OTS	9	5.6	43	14.6	***

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; ^ telt niet op, mogelijk meerdere uithuisplaatsingen per individu;

4.6 Zijn er aanwijzingen voor problematisch middelengebruik?

Middelenafhankelijkheid, met uitzondering van cannabisgebruik, speelde een bescheiden rol gedurende de jeugd van de Top 600 doelgroep. Dit komt ook in de volgende paragraaf aan bod. Door middel van zes items werd binnen het domein 'delictsituatie en drugs' in kaart gebracht wat de 'geestesgesteldheid' was ten tijde van het plegen van de delicten door de Top 600 cliënten. Het gepleegd hebben van een delict ten tijde van een acute psychiatrische of psychotische toestand, of na het stoppen van medicatiegebruik (anti-psychotica) kwam vrijwel niet voor (1%). Ongeveer de helft (49%) van de cliënten heeft wel eens 'onder invloed' een delict gepleegd. Het ging hierbij met name om alcohol (35%) of cannabis (29%).

Hierbij moet worden opgemerkt dat de dossiers over het algemeen weinig informatie bevatten omtrent specifieke delictsituaties. In het merendeel van de dossiers waren weliswaar (één of meerdere) processen verbaal bewaard, maar deze bevatten niet altijd informatie over het 'onder invloed zijn' tijdens het gepleegd hebben van het delict. Het percentage 'missings' is op deze risicofactoren dan ook relatief hoog.

Wel werden er iets meer 'relationele delicten' gepleegd. Ongeveer een kwart van de cliënten heeft tenminste eenmaal een delict gepleegd waarbij het slachtoffer een (vage) bekende van de dader was. Slechts 7% van de toppers pleegde meerdere delicten waarbij een bekende slachtoffer was. Het gepleegd hebben van een seksueel delict (actief zoeken naar een slachtoffer om deze te dwingen tot seksuele handelingen) is slechts in één dossier (0.5%) benoemd. Dit heeft in dit geval niet tot een veroordeling geleid (zie tabel 4.11).

4.7 Wat is de psychische gesteldheid van de Top 600?

Met het domein 'Psychologie en Functies' in de FPJ wordt een aantal risicofactoren gerelateerd aan psychologische eigenschappen en -functies van de jongeren in kaart gebracht. Het domein Psychiatrie en stoornissen bestaat uit een aantal risicofactoren die onder andere middelenafhankelijkheid, (klinische) As-I psychiatrische stoornissen en persoonlijkheidsproblematiek (As-II) in kaart brengen (DSM; Andreasen et al., 1994).

In gevallen waar door een psychiater / gedragswetenschapper problematiek omtrent psychologische functies is geconstateerd wordt gesproken van een gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens (zoals in veel psychiatrische onderzoeken valt terug te lezen). De aan- of afwezigheid van hieraan gerelateerde specifieke risicofactoren wordt het liefst gescoord op basis van een 'PO'. PO is een afkorting voor Psychiatrisch / Psychologisch Onderzoek (vaak worden deze in dossiers teruggevonden in de vorm een '*pro justitia rapportage*' geschreven door een gedragswetenschapper en psychiater van het NIFP (Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie), met name bij de jongeren die in aanraking zijn gekomen met justitie voor serieuze vergrijpen).

Binnen de onderzochte groep Top 600 cliënten werd veel problematiek op dit domein geconstateerd. In totaal wordt bij 89% van de cliënten een gebrek aan empathische vermogens gescoord waarbij dit in een kwart (27%) van de gevallen als ernstig werd aangeduid. In de dossiers zijn meldingen gevonden die duiden op egocentrisme en 'hardheid'. De gewetensfuncties werden in de PO's vaak omschreven als lacunair. Het besef van wetten en regels was bij 63% van de cliënten nog wel aanwezig, maar desondanks werd een zekere mate van bereidwilligheid geconstateerd om deze (al dan niet onder invloed van groepsdruk) te overtreden.

Bij iets meer dan een derde (36%) werd de gewetensfunctie als ernstig verstoord aangeduid. Deze jongeren zijn berekenend en manipulatief en wijzen (stelselmatig) verantwoordelijkheid over de door hun gepleegde delicten af. Ook impulscontrole, waarmee wordt bedoeld het onder controle hebben van (agressieve) impulsen, werd vaak als risicofactor gescoord. Bij iets minder dan de helft als matig (40%, af en toe een uiting van (veelal) verbale agressie), en bij bijna de helft (46%) als ernstig. Een ernstige kwalificatie werd toegekend indien in de dossiers meerdere agressieve impulsdoorbraken staan vermeld die leidden tot fysieke agressie.

Zoals reeds eerder beschreven, blijkt uit de delictgeschiedenis dat iets meer dan driekwart van de cliënten zijn delicten hoofdzakelijk in groepsverband pleegde. Dit wordt ondersteund door het gegeven dat een onvoldoende ontwikkelde 'ik-sterkte' (het hebben van een eigen identiteit en wil, de mate van beïnvloedbaarheid van de jongere) bij 34% als ernstige risicofactor werd aangeduid. Het gaat hierbij om jongeren die niet bestand zijn tegen groepsdruk.

Een gebrekkig functionerend geweten en een gebrek aan probleembesef / probleeminzicht kunnen een (gedeeltelijke) verklaring zijn voor recidive. Uit de dossiers blijkt dan ook dat vrijwel alle Top 600 cliënten onvoldoende probleembesef of probleeminzicht hebben. Voor bijna de helft (48%) van hen werd dit als ernstig bevonden omdat het hen ontbeerde zowel aan het besef van het hebben van een probleem als het inzicht in achterliggende oorzaken hiervan.

Tweederde (n = 141) van de dossiers vermeldde de uitslag van een (of meerdere) intelligentietest. In het geval er meerdere testuitslagen vermeld waren is er altijd voor gekozen de hoogste IQ-score te rapporteren (tenzij aannemelijk was dat deze minder betrouwbaar was). De scores liepen uiteen van 51 tot 112 punten en het gemiddelde totaal IQ was 80 punten. Ter vergelijking: vanaf een IQ-score van ongeveer 90 wordt in het algemeen gesproken van een gemiddelde intelligentie. Bij de interpretatie van de vermelde IQ-scores van de Top 600 cliënten moet voorzichtigheid worden betracht. Regelmatig stond bij de uitslag van de IQ-test vermeld dat deze uitslag niet betrouwbaar was en waarschijnlijk een onderschatting van het werkelijke IQ. Een veel genoemde verklaring hiervoor was de (zeer) gebrekkige motivatie van de cliënten om de IQ-test goed te maken. Uit onderzoek (Resing & Hessels, 2001) blijkt hiernaast, dat migranten en mensen uit niet-westerse culturen gemiddeld vaak lager scoren op een standaard IQ-test dan autochtonen. Kennis en de beheersing van het Nederlands en een lager opleidingsniveau blijken factoren die dit helpen verklaren. In de handleiding van een van de bekendste - en sterk verbaal gerichte - toetsen in het veld (de Wechsler intelligentie test) wordt daarom opgemerkt dat een lagere score voor allochtone cliënten niet noodzakelijkerwijs betekent dat het intellectuele niveau laag is.

Verslavingsproblematiek, met uitzondering van cannabisgebruik, speelt een bescheiden rol in de Top 600 doelgroep. Bij 2% wordt melding gemaakt van (problematisch) gokken, bij 29% van alcoholgebruik, waarbij dit bij 6% als ernstig werd gekwalificeerd. Opvallend echter is het cannabisgebruik. In totaal wordt in tweederde van de dossiers gesproken over cannabisgebruik: cannabisgebruik is hiermee zeer prevalent. Een ernstige risicofactor wordt gescoord bij harddrugsgebruik (wat sporadisch is aangetroffen in de dossiers) en/of bij problemen die ontstaan door het veelvuldige blowen. Er werden met name veel 'netwerkmeldingen' omtrent problematisch 'blowgedrag' in de dossiers aangetroffen. Het ging hierbij bijvoorbeeld om ouders, leerkrachten, buurtregisseurs en werkgevers die hun zorgen uitten over het blowgedrag van de jongere in kwestie. Bij 13% van de cliënten is een ernstige risicofactor gescoord, met name gebaseerd op de aanwezigheid van verontruste netwerkleden.

As-I problematiek (psychiatrie in engere zin en ontwikkelingsstoornissen, bijvoorbeeld depressie (12%), angststoornissen / PTSS (7%), autisme (2%), psychoses (4%)) worden niet veel aangetroffen. ADHD vormt daar de belangrijkste uitzondering op. Prevalentiecijfers van ADHD in Nederland zijn niet eenduidig, maar variëren grofweg tussen de 2% en 5% (Verhulst et al., 1997). Vermoedens van de aanwezigheid van ADHD werden in 15% van de dossiers aangetroffen. Officiële ADHD diagnoses, of het gebruik van ADHD medicatie (Ritalin, Concerta (in hoge dosis)) werden in 8% van de dossiers aangetroffen.

De prevalentie van As-II problematiek (persoonlijkheidsstoornissen en zwakzinnigheid) daarentegen was hoog. Met name werden gediagnosticeerde antisociale persoonlijkheidsstoornissen (ernstig) aangetroffen (39%), waarbij deze in een aantal gevallen zo ernstig was dat de toevoeging 'met trekken van psychopathie' werd gedaan. Deze hoge prevalentie is niet erg verwonderlijk, aangezien antisociaal- en crimineel gedrag symptomen zijn voor de diagnose antisociale persoonlijkheidsstoornis. Hiernaast werd in 15% van de dossiers gesproken over problemen in de seksuele ontwikkeling van de jongeren. Bij 10% ging het om seksuele angsten of ontremmingen, bij 5% om normoverschrijdend seksueel gedrag of het seksualiseren van sociale relaties. In een aantal gevallen werd hierop gescoord wegens seksuele intimidatie van vrouwelijke agenten en/of (psychiatrisch) onderzoekers door de jongere (zie tabel 4.11).

4.8 Hoe is het sociale netwerk van de Top 600 te omschrijven?

De mate waarin de Top 600 cliënten (steun) konden putten uit hun sociale netwerk werd inzichtelijk gemaakt door het toekennen van scores op de risicofactoren 'emotionele steun', 'totaal netwerk' en 'secundair netwerk'. Met name het secundaire netwerk (het netwerk zonder familie/gezinsleden, bijvoorbeeld lid zijn van (sport)vereniging en het hebben van niet-criminele of niet-antisociale contacten) was vaak erg problematisch. Bij slechts 3% van de Top 600 cliënten werd deze risicofactor als niet aanwezig gescoord. Daarmee was ook het 'totale netwerk' in veel gevallen (84%) vaak beperkt, waarbij deze in 10% van de gevallen als ernstig beperkt is aangeduid. Deze cliënten hadden naast directe familie niet of nauwelijks aansluiting met pro-sociale contacten door wie zij ondersteund werden. Een gebrek aan emotionele steun, of het gebrek aan warm contact en genegenheid met de meest belangrijke persoon van wie emotionele steun werd ontvangen is bij een derde (32%) als risicofactor aangeduid. Ongeveer 3% heeft (minimaal een periode van) sociaal-

emotioneel isolement gekend (ernstig risico). Sociale contacten waren bij hen voornamelijk instrumenteel.

Het hebben van overwegend negatieve cognities / attitude is bij ruim 40% als matige risicofactor aangemerkt. Dit is voornamelijk gestoeld op jongeren van wie bleek dat zij wantrouwend waren naar volwassenen / mensen die zich met hen bemoeiden. De opvatting dat antisociaal gedrag toelaatbaar is, is hiervoor ook een indicator. Deze risicofactor is bij 14% als ernstig gescoord, deze jongeren hadden bijvoorbeeld uitermate negatieve opvattingen over bijna alles en iedereen, gaven ervan blijk ten onrechte vijandelijke bedoelingen bij anderen waar te nemen en hadden de opvatting dat het toepassen van geweld toelaatbaar is. Problemen omtrent relationele vaardigheden (het zich (langdurig) kunnen binden aan anderen) werd bij iets meer de helft van de Top 600 cliënten (51%) in de dossiers teruggevonden. Bij ongeveer 16% was dit ernstig. Bij hen werd al van jongs af aan gesproken over ernstige relationele, sociaal-emotionele en/of interactionele problemen (zie tabel 4.11).

Tabel 4.11 Overzicht prevalenties risicofactoren per domein van de Top 600 en de Boefjes en de gemiddelde ernstscores per risicofactor van PIJ-jongeren

Top 600																de Boefjes					PIJ-jongeren
	min-max	N	% niet	% matig	% ernstig	gem	% miss	N	% niet	% matig	% ernstig	gem	% miss	p	gem						
FPJ-domein 1. Historie Crimineel Gedrag																					
ooit vermogensdelict	0-1	199	3.5	-	96.5	0.98	3.4	294	27.9	-	72.1	0.72	0.3	***	0.83						
hoofdzakelijk zonder/met geweld	0-1	161	39.4	-	60.6	0.61	-	212	78.8	-	21.2	0.21	-	***	-						
ooit geweldsdelict	0-4	195	2.1	-	-	2.80	5.3	294	28.9	-	-	1.76	0.3	***	2.53						
ooit seksueel delict	0-3	195	87.2	-	-	0.20	5.3	292	95.2	-	-	0.05	1.0	**	0.34						
ooit brandstichting	0-1	199	87.9	-	12.1	0.13	3.4	293	92.8	-	7.2	0.07	0.7		0.20						
min-max																					
Leeftijd 1 ^e crimineel niet-gewelddadig gedrag	6-17	186	-	-	-	12.95	9.7	230	7-17	-	-	13.67	22.4	***	12.85						
Leeftijd 1 ^e gewelddadig gedrag	4-19	177	-	-	-	13.85	14.1	199	3-18	-	-	13.94	32.9		14.10						
Delicten hoofdzakelijk solo of in groep (0 1)	0-1	171	-	-	-	0.81	17.0	273	-	-	-	0.61	7.5	***							
	min-max	N	% niet	% matig	% ernstig	gem	% miss	N	% niet	% matig	% ernstig	gem	% miss	p	gem						
FPJ-domein 2. Opvoeding & Milieu																					
Uithuisplaatsingen door gedrag jongere	0-1	205	80.5	n.v.t.	19.5	0.22	0.5	295	75.9	n.v.t.	24.1	0.24	0.3		0.47						
Uithuisplaatsingen door gedrag opvoeder	0-1	205	90.7	n.v.t.	9.3	0.10	0.5	295	91.2	n.v.t.	8.8	0.09	0.3		0.19						
Aanvang probleemgedrag in jeugd	0-2	202	1.0	53.5	45.5	1.49	1.9	294	5.1	65.0	29.9	1.25	0.7	***	1.49						
Aanwezigheid / bereikbaarheid opvoeders	0-2	203	27.1	50.2	22.7	0.95	1.5	289	27.7	52.9	19.4	0.92	2.4		1.00						
Adoptieproblematiek	0-2	205	97.6	2.0	0.5	0.03	0.5	294	95.2	4.4	0.3	0.05	0.7		0.09						
Afwijzing door leeftijdgenoten	0-2	191	67.5	26.2	6.3	0.39	7.3	260	66.2	25.8	8.1	0.42	11.9		0.57						
Consistentie van opvoeding	0-2	198	7.6	34.3	58.1	1.53	3.9	279	14.3	43.7	41.9	1.28	5.4	**	1.36						
Problemen met autoriteit	0-2	200	14.0	42.5	43.5	1.31	2.9	276	17.8	42.8	39.5	1.22	6.8		1.31						
Oriëntatie op crimineel milieu	0-2	199	4.5	44.7	50.8	1.47	3.4	269	43.9	43.1	13.0	0.69	9.2	***	1.13						
Criminaliteit ouders / andere gezinsleden	0-2	193	37.8	14.5	47.7	1.14	6.3	271	67.5	11.8	20.7	0.53	8.5	***	0.64						
Mishandeling door opvoeder	0-2	182	54.9	22.5	22.5	0.67	11.7	255	55.3	22.4	22.4	0.67	13.9		0.68						
Mishandeling door ander	0-2	199	82.4	14.1	3.5	0.20	3.4	284	72.2	19.0	8.8	0.37	4.1	*	0.28						
Verwaarlozing door opvoeder	0-2	195	65.6	22.1	12.3	0.46	5.3	277	70.8	20.2	9.0	0.38	6.4		1.01						
Seksueel misbruik door opvoeder	0-2	199	100.0	0.0	0.0	0.00	3.4	289	99.3	0.0	0.7	0.01	2.4		0.04						
Seksueel misbruik door ander	0-2	199	96.0	2.5	1.5	0.06	3.4	291	97.3	1.0	1.7	0.04	1.7		0.23						
Geweld in gezin	0-2	154	61.0	15.6	23.4	0.63	25.2	245	65.3	6.9	27.8	0.62	17.3	*	0.65						
Eerdere hulpverleningscontacten	0-2	205	3.9	15.6	80.5	1.78	0.5	294	7.1	15.0	77.9	1.71	0.3		1.62						
Abnormale gezinssituatie	0-2	197	54.8	23.9	21.3	0.68	4.4	271	76.8	11.8	11.4	0.35	8.5	***	0.48						
Escalerende gezinssituatie (recent, acuut)	0-2	183	82.0	11.5	6.6	0.26	11.2	279	83.2	10.8	6.1	0.23	5.8		0.08						
Slechte binding met school (of werk)	0-2	200	16.5	21.5	62.0	1.46	2.9	286	13.6	18.9	67.5	1.54	3.1		1.32						
Verslavingsproblematiek ouders	0-2	191	81.2	6.3	12.6	0.29	7.3	258	71.3	10.1	18.6	0.47	12.9		0.47						
Psychiatrische problematiek ouders	0-2	177	76.8	15.3	7.9	0.32	14.1	251	71.7	14.7	13.5	0.42	15.3		0.39						
Somatische problematiek van de ouders	0-1	160	48.1	51.9	n.v.t.	0.51	22.3	272	75.0	n.v.t.	25.0	0.25	8.1	***	-						
Leerproblemen	0-2	196	66.3	26.5	7.1	0.38	4.9	271	77.1	18.5	4.4	0.27	8.5	*	0.64						
Dreiging om in de prostitutie te belanden	0-2	204	99.0	1.0	-	0.01	1.0	292	99.7	0.3	-	0.00	1.4		0.03						
Ontvluchten / onttrekken aan toezicht	0-2	201	21.4	73.6	5.0	0.86	2.4	288	41.7	56.6	1.7	0.60	2.7	***	-						

Tabel 4.11 Vervolg

FPJ-domein 3. Delictsituatie	min-max	N	Top 600					de Boefjes					p	PIJ-jongeren
			%	%	%	%	%	N	%	%	%	%		
			niet	matig	ernstig	gem	miss		niet	matig	ernstig	gem	miss	gem
Medicatiestop / psychose ttv delict	0-2	199	99.0	0.5	0.5	0.02	3.4	292	100.0	0.0	0.0	0.00	1.0	0.03
Middelengebruik ttv delict	0-2	130	50.8	46.2	3.1	0.53	36.9	251	86.5	13.5	0.0	0.14	14.9	0.44
Alcoholgebruik ttv delict	0-1	146	64.4	35.6	n.v.t.	0.37	29.1	264	90.5	9.5	n.v.t.	0.09	10.5	0.36
Drugsgebruik ttv delict	0-1	108	71.3	28.7	n.v.t.	0.30	47.6	253	92.5	7.5	n.v.t.	0.08	14.2	-
Relationeel probleem	0-2	195	69.2	23.6	7.2	0.37	5.3	293	79.2	13.3	7.5	0.28	0.7	0.91
Seks, zoeken naar slachtoffer	0-1	202	99.5	0.5	0.0	0.01	1.9	293	99.7	0.0	0.3	0.00	0.7	0.10
FPJ-domein 4. Psychologie & Functies	min-max	N	%	%	%	gem	miss	N	%	%	%	gem	miss	gem
Empathische vermogens	0-2	181	10.5	62.4	27.1	1.18	12.1	237	46.8	36.3	16.9	0.70	19.7	1.53
Gewetensfuncties	0-2	185	1.1	63.2	35.7	1.36	10.2	248	21.0	61.7	17.3	0.96	15.9	1.52
Ik-sterkte	0-2	195	11.3	54.4	34.4	1.23	5.3	226	19.9	57.5	22.6	1.03	23.4	1.46
Impulscontrole (historisch)	0-2	186	14.0	40.3	45.7	1.34	9.7	257	21.4	47.9	30.7	1.09	12.9	1.43
Probleembesef / Probleeminzicht	0-2	186	2.7	48.9	48.4	1.46	9.7	258	30.2	44.6	25.2	0.95	12.5	1.55
IQ									min-max					
Totaal IQ	51-112	141	-	-	-	79.99	31.6	153	60-129	-	-	88.25	48.1	89.5
Verbaal IQ	53-109	98	-	-	-	80.77	52.4	108	56-129	-	-	87.91	63.4	84.0
Performaal IQ	55-117	97	-	-	-	82.98	52.9	106	60-122	-	-	90.10	64.1	92.0
FPJ-domein 5. Psychiatrie & Stoornissen	min-max	N	%	%	%	gem	miss	N	%	%	%	gem	miss	gem
Verslavingsproblematiek: gokken	0-2	179	97.8	1.7	0.6	0.03	13.1	282	98.2	1.4	0.4	0.02	4.4	0.11
alcohol	0-2	181	70.7	23.8	5.5	0.34	12.1	270	78.9	16.7	4.4	0.26	8.5	0.42
drugs	0-2	185	33.0	54.1	13.0	0.81	10.2	269	40.9	48.3	10.8	0.70	8.8	0.98
ADHD / aandachtstekort / hyperactiviteit	0-2	193	77.2	15.0	7.8	0.30	6.3	268	85.4	7.5	7.1	0.22	9.2	0.44
Angst	0-2	193	93.3	5.2	1.6	0.07	6.3	285	92.3	5.3	2.5	0.10	3.4	0.21
Depressie (afgelopen jaar)	0-2	189	88.4	11.1	0.5	0.12	8.3	271	74.5	18.5	7.0	0.32	8.1	0.31
Hersenorganische stoornissen	0-2	191	96.3	3.7	0.0	0.04	7.3	278	96.0	3.6	0.4	0.04	5.8	0.23
Ontwikkeling persoonlijkheidstrekken type B	0-2	151	25.8	35.1	39.1	1.18	26.7	249	60.2	24.5	15.3	0.55	15.6	1.49
Agressie, blijvende woede	0-2	198	97.5	2.5	0.0	0.02	3.9	286	98.3	0.7	1.0	0.03	3.1	0.17
Autisme problematiek	0-2	201	98.0	1.5	0.5	0.03	2.4	287	94.8	2.1	3.1	0.08	2.7	0.20
Psychotische symptomen	0-2	198	96.5	3.0	0.5	0.04	3.9	288	96.9	1.4	1.7	0.05	2.4	0.17
Sadisme	0-2	203	95.1	4.4	0.5	0.06	1.5	290	99.3	0.7	0.0	0.01	1.7	0.11
Seks, problematisch gedrag	0-2	200	85.5	10.5	4.0	0.17	2.9	276	95.3	3.3	1.4	0.06	6.4	0.47
Seks, pedoseksueel gedrag	0-2	203	99.0	1.0	0.0	0.01	1.5	292	99.7	0.0	0.3	0.01	1.0	0.16
FPJ-domein 6. Sociaal & Relationeel	min-max	N	%	%	%	gem	miss	N	%	%	%	gem	miss	gem
Negatieve cognities, perspectief en attitude	0-2	195	44.1	41.5	14.4	0.71	5.3	277	70.0	23.5	6.5	0.36	6.1	0.54
Netwerk: emotionele steun	0-2	195	67.7	29.7	2.6	0.36	5.3	285	71.6	23.5	4.9	0.33	3.4	0.71
Netwerk: totaal netwerk	0-2	200	16.5	74.0	9.5	0.94	2.9	283	49.1	45.9	4.9	0.56	4.1	1.37
Netwerk: secundair netwerk	0-2	198	3.0	59.1	37.9	1.38	3.9	280	29.6	51.4	18.9	0.89	5.1	1.58
Relationele vaardigheden	0-2	189	48.7	35.4	15.9	0.66	8.3	266	59.4	32.7	7.9	0.48	9.8	0.96

4.9 Vergelijking met de Boefjes

In de volgende paragrafen worden de meest opvallende verschillen tussen het voorkomen en de ernst van risicofactoren van de Top 600 en de Boefjes per FPJ-domein kort besproken. In paragraaf 4.11 volgt een beschrijving van de uitkomsten van de Latente Klasse Analyse, waarin deze verschillen nogmaals worden toegelicht, waarbij van gevonden subgroepen ook de onderlinge samenhang van risicofactoren voor crimineel gedrag per FPJ-domein wordt besproken. Voor de vergelijking tussen de Top 600 en de Boefjes wordt hier gebruik gemaakt van gemiddelde ernstscores op de risicofactoren (zie tabel 4.11), om aan te geven in welke mate de problematiek op groepsniveau aanwezig is en wat het relatieve verschil in ernst tussen de groepen is. Steeds geldt een gemiddelde minimumscore van 0 (in het hypothetische geval dat in de gehele groep geen enkel dossier is aangetroffen waarbij de risicofactor aanwezig was) en een gemiddelde maximum score van 2 (ernstige risicofactor in alle dossiers van de betreffende onderzoeksgroep aangetroffen). Heel grof gesteld geeft een gemiddelde score van 0.5 aan dat in ongeveer de helft van de dossiers een risicofactor als *matig* aanwezig (score 1) is beoordeeld en in de andere helft als *niet* aanwezig (score 0), een gemiddelde score van 1.5 impliceert dat in ongeveer de helft van de dossiers een *matig* risico (score 1) is geconstateerd en van de andere helft een *ernstig* risico (score 2). Dit is echter indicatief, een meer specifieke onderverdeling van de verdeling van *geen*, *matig* en *ernstige* risicofactoren is per risicofactor ook terug te vinden in tabel 4.11.

Historie crimineel / gewelddadig gedrag

Bij de vergelijking van het historische (gewelddadige) delictgedrag tussen de Top 600 en de Boefjes valt op dat de Top 600 cliënten gemiddeld een jaar eerder (13 jaar) dan de Boefjes (13.7 jaar) in aanraking kwamen met de politie in verband met niet-gewelddadige delicten. De gemiddelde leeftijd van het eerste gewelddadige gedrag was in beide groepen gelijk. Meer Top 600 cliënten (97%) dan boefjes (72%) pleegden al gedurende hun jeugd vermogensdelicten, waarbij door de huidige toppers veel vaker geweld werd gebruikt ter ondersteuning aan deze delicten (60% vs. 21%). Ook was het geweld dat zij gebruikten ernstiger. Vrijwel alle Top 600 cliënten (98%) had al tijdens de jeugd een geweldsdelict gepleegd. Iets minder dan een kwart van de Boefjes (22%) had géén geweldsdelict gepleegd. Van de geweld pleegende Top600 cliënten had 77% ooit lichamelijk letsel aan een slachtoffer toegebracht, van de Boefjes iets minder dan de helft (48%). Meer dan driekwart (78%) van de Top 600 cliënten pleegde zijn delicten voornamelijk in groepsverband, tegen iets minder dan eenderde (31%) van de Boefjes (zie ook tabel 4.8 en 4.9).

Opvoeding & milieu

Van alle 26 individuele risicofactoren uit het FPJ domein Opvoeding & milieu zijn op 10 risicofactoren significante verschillen tussen de twee groepen gevonden. In het algemeen wijzen deze verschillen op meer en ernstiger zichtbare problematiek tijdens de jeugd van de Top 600 dan bij de Boefjes; op 9 van de 10 significante verschillen is de gemiddelde ernstscore bij de Top 600 hoger. Zo is de gemiddelde score van de Top 600 op de risicofactor *aanvang probleemgedrag* 1.49, wat impliceert dat ongeveer de helft van hen al tijdens de basisschoolperiode opviel in verband met zorgwekkende gedragsproblematiek. Bij de Boefjes gaat het, met een gemiddelde ernstscore van 1.25 om ongeveer een kwart. Andere grote verschillen zijn teruggevonden bij *inconsistentie van de opvoeding* (1.53 vs. 1.28). Veel vaker is over de ouders van de Top 600, naast onvoldoende pedagogische vaardigheden, een gebrek aan wil of motivatie voor het zorgen voor een goede

opvoeding geconstateerd. Ook zijn meer Top 600 cliënten opgegroeid in een gezin met *criminele gezinsleden* (1.14 vs. 0.53), onder *abnormale gezinsomstandigheden* (met name verstoorde ouder-kind hiërarchie; 0.68 vs. 0.35). De Top 600 cliënten zelf, waren ook al zelf tijdens hun jeugd meer *crimineel georiënteerd* (1.47 vs. 0.69) en stelden zich minder begeleidbaar op richting jeugdzorg (*onttrekken / ontluchten*) (0.86 vs 0.60).

De enige risicofactor uit het domein Opvoeding & milieu waar de Boefjes gemiddeld hoger op scoorden is *mishandeling door ander* (0.20 vs 0.37).

Delictsituatie en drugs

In het domein delictsituatie en drugs wordt met 6 risicofactoren inzichtelijk gemaakt onder welke omstandigheden de jongeren hun delicten hebben gepleegd. Ook op dit domein is meer en ernstiger problematiek aangetroffen in de Top 600 dossiers. Ongeveer de helft van de Top 600 heeft in zijn jeugd (weleens) een delict gepleegd onder invloed van middelen met een (vermoedelijk) drempelverlagende uitwerking (0.53 vs. 0.14). Meer specifiek ging dit om alcohol (0.37 vs. 0.09) en cannabis (0.30 vs. 0.08) bij ongeveer een derde van de Top 600 tegen ongeveer een tiende van de Boefjes. Ook zijn door de Top 600 vaker delicten gepleegd in de relationele sfeer, of in ieder geval waarbij een (vage) bekende het slachtoffer was, mogelijk vanuit een wraakmotief (0.37 vs. 0.28).

Psychologie & functies

Ook in het domein Psychologie en functies is de problematiek van de Top 600 over de gehele linie ernstiger, met relatief grote verschillen in gemiddelde ernstscores. Zo worden al tijdens de jeugd van de Top 600 meer problemen met empathie en inlevingsvermogen (in de gevoelswereld van een ander) geconstateerd (1.18 vs. 0.70), was de gewetensontwikkeling vaker verstoord (1.36 vs. 0.96), was meer sprake van verstoorde identiteitsontwikkeling en beïnvloedbaarheid (1.23 vs. 1.03), werden vaker problemen met de impulsbeheersing en agressieregulatie vermeld (1.46 vs 0.95) en was het probleembesef en –inzicht vaker (gedeeltelijk) afwezig (1.46 vs. 0.95). In ongeveer twee derde van de Top 600 dossiers, en de helft van de Boefjes dossiers zijn ook IQ-scores gevonden. Het gemiddeld (totaal)IQ van de Top 600 was met 80 punten gemiddeld 8 punten lager dan dat van de Boefjes (88). Mogelijk ligt de verklaring hiervoor deels verscholen in afwijkingen in de samenstelling van beide onderzoeksgroepen. Bij slechts 6% van de dossiers van de Boefjes ging het om een WSG-dossier (= LVB indicatie), tegen 28% van de Top 600.

Psychiatrie & stoornissen

Het algemene beeld van beide groepen is dat de meer klinische as-I problematiek in geringe mate aanwezig is. Op 5 van de 14 specifieke risicofactoren binnen het domein psychiatrie & stoornissen zijn significante verschillen gevonden tussen de groepen. De grootste verschillen tekenen zich af rond depressie, dat bij de groep Top 600 cliënten veel minder vaak als risicofactor is aangetroffen dan bij de Boefjes (0.12 vs. 0.32) en bij de persoonlijkheidsontwikkeling richting type B, waarbij de Top 600 gedurende hun jeugd juist al meer problematiek liet zien (1.18 vs. 0.55). Andere verschillen waarbij de Top 600 meer problematiek liet zijn (vermoedens voor) ADHD (0.30 vs. 0.22), seksueel probleemgedrag (0.17 vs. 0.06) en sadisme (0.06 vs. 0.1).

Sociaal / relationeel

De Top 600 liet over het algemeen tijdens hun jeugd al een meer ‘negatieve grondhouding’ zien (0.71 vs. 0.36) dan de Boefjes. Ook konden zij minder terugvallen op een pro-sociaal netwerk (familie, vrienden en/of bekenden met een positieve invloed) (0.94 vs. 0.56) en bestond hun

secundaire netwerk (vriendenkring, familie niet meegerekend) veel vaker alleen nog uit *foute vrienden* (1.38 vs. 0.89). Daarnaast werden in meer Top 600 dossiers problemen met sociale en relationele vaardigheden geconstateerd dan in de dossiers van de Boefjes (0.66 vs. 0.48).

Hulpverleningsgeschiedenis en straf

Gegeven het feit dat vrijwel alle Top 600 cliënten en de Boefjes van wie de dossiers zijn gescoord langdurige contacten met jeugdzorg hebben gehad is er ook informatie verzameld over reeds afgenomen onderzoeken, opgelegde maatregelen en straffen en aangeboden begeleidingsvormen, trajecten en therapieën. In deze paragraaf wordt hiervan een overzicht gegeven en tevens beschreven of de Top 600 en de Boefjes hierop van elkaar afwijken (zie tabel 4.12).

Bij ongeveer evenveel Top 600 cliënten als boefjes is in het verleden ooit een psychologisch / psychiatrisch onderzoek afgenomen. Ook is vrijwel de gehele Top 600-onderzoeksgroep (94%) ooit door de Raad voor de Kinderbescherming onderzocht (BARO), evenals 94% van de Boefjes. Wel is van iets minder dan een kwart van de Top 600 cliënten (23%) ooit een instellingsverslag van een justitiële jeugdinrichting opgesteld, tegen 12% van de Boefjes.

Door de kinderrechter zijn al veel straffen en maatregelen opgelegd geweest. Bijna driekwart (73%) van de Top 600 is in een justitiële jeugdinrichting gedetineerd geweest, tegen 40% van de Boefjes. Taakstraffen (circa tweederde), HALT-afdoeningen (circa de helft) en nachtdetentie (waarbij de jongeren 's avonds en in het weekend gedetineerd zijn, maar op doordeweekse dagen overdag naar school of werk gaan) is in beide groepen evenveel voorgekomen (circa 5%).

Van de opgelegde maatregelen kwam de 'Maatregel Hulp en Steun' (MHS) in beide groepen het meeste voor (87% vs. 90%). Iets minder dan de helft van de Top 600 cliënten (45%) is in het verleden onder toezicht gesteld (OTS), ongeveer even vaak als de Boefjes (54%). De Boefjes hebben wel vaker te maken gehad met een voorlopige ondertoezichtstelling (6% vs. 15%). Ook de maatregel Toezicht en begeleiding (T&B) is relatief vaak opgelegd (aan zowel Top 600 en 'boefjes' 40%). De Gedrag Beïnvloedende Maatregel (6%) en de PIJ-maatregel (4%) zijn minder opgelegd, maar wel vaker bij de Top 600 dan bij de Boefjes (0.3% en 0.7% respectievelijk).

Bijna tweederde van de Top 600 cliënten (64%) is (op zijn minst) gestart met het programma Nieuwe Perspectieven (NP) of Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer (NPT) (intensieve begeleiding bij het 'op de rails krijgen' van het leven van de jongere). Bij de Boefjes ligt dit percentage met 46% beduidend lager. Ook Intensieve Traject Begeleiding (ITB) en ITBcriem (ITB gericht op etnische minderheden) is door ongeveer drie keer zo veel Top 600 cliënten (28%) als boefjes (9%) gevolgd. Opvallend is dat juist veel meer 'boefjes' (36%) dan Top 600 cliënten (10%) BOPPI-begeleiding hebben ontvangen (intensieve huiswerkbegeleiding).

Sociale vaardigheids- en agressieregulatietrainingen zijn door respectievelijk eenderde (32%) en eenvijfde (19%) van de Top 600 cliënten gevolgd, even vaak als bij de Boefjes (25% en 17%). Systeemtherapie (gericht op het functioneren van het gezin als geheel) is bij ongeveer een derde van de Top 600 cliënten (33%) en de Boefjes (27%) (en hun gezinsleden) gestart. Hierbij moet worden vermeld dat veel van deze FFT/MST therapieën wel zijn gestart maar niet zijn afgerond door, onder andere, gebrekkige motivatie van de jongeren zelf en/of hun gezinsleden. Vaak werd benoemd dat het nut van deze therapieën niet werd ingezien, of dat het moeilijk werd gevonden open over problemen en gevoelens te spreken (zie tabel 4.12).

Tabel 4.12 Overzicht onderzoeken, maatregelen, straffen, begeleiding en therapie/training

Onderzoek	Top 600		de Boefjes		p
	n	%	n	%	
PO	106	62.0	156	52.9	
BARO	161	94.2	277	93.9	
Instellingsverslag	39	22.8	34	11.5	**
<i>Straf</i>					
(jeugd)detentie	116	72.5	118	40.0	***
Taakstraf	106	66.3	202	68.5	
HALT	70	40.9	102	34.6	
Nachtdetentie	7	4.1	16	5.4	
<i>Maatregel</i>					
MHS	149	87.1	266	90.2	
OTS	77	45.0	154	54.2	
vOTS	9	5.6	43	14.6	**
T&B	69	40.4	115	39.0	
GBM	11	6.1	1	0.3	***
PIJ	7	4.1	2	0.7	*
(v)OTS					
<i>Begeleiding</i>					
NP(T)	110	64.3	136	46.1	***
ITB	47	27.5	26	8.8	***
ITBcriem	48	23.3	53	18.0	
BOPPI	17	9.9	105	35.6	***
<i>Therapie en training</i>					
SoVa	54	31.6	74	25.1	
FFT / MST	56	32.7	80	27.1	
Agressieregulatie	32	18.7	50	16.9	
Overige ^	117	56.8	181	61.4	***

NOTE: missings niet opgenomen in tabel; * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; ^ o.a. VideoHome Training, Slachtoffer in beeld, Top-project, Equiptraining; PO= psychiatrisch/psychologisch/persoonlijkheidsonderzoek; BARO= Basis Raadsonderzoek (Raad voor de kinderbescherming); HALT= Het alternatief; MHS= Maatregel Hulp en Steun; (v)OTS= (voorlopige) Ondertoezichtstelling; T&B= Toezicht & Begeleiding; GBM= Gedrags-beïnvloedende Maatregel; PIJ= Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen; NP(T)= Nieuwe Perspectieven (bij Terugkeer); ITB(criem)= Intensieve Trajectbegeleiding (criminaliteit in relatie integratie van etnische minderheden); BOPPI= intensieve huiswerkbegeleiding; SoVa= Sociale Vaardigheidstraining; FFT= Functional Family Therapy; MST= Multi-Systeem Therapie

Gezinssituatie

Er zijn geen verschillen gevonden van de dominante woonsituatie van de jongeren. Een minderheid van de jongeren in beide groepen is als kind opgegroeid in een gezin waarin beide (biologische) ouders als opvoeder aanwezig waren (41% vs. 36%). Een ongeveer even grote groep is in een eenoudergezin bij de moeder opgegroeid (beide 40%). Hiernaast is de dominante woonsituatie bij 13% van de Top 600 cliënten en 21% van de Boefjes omschreven als wisselend. Dit kon zijn wisselend tussen ouder(s), grootouder(s), broers/zussen, andere familieleden of een pleeggezin (zie tabel 4.13). Van meer dan de helft van de Top 600 (58%) zijn de ouders gescheiden (tegen 45% van de Boefjes). Dat is ongeveer twee á drie keer zo vaak als gemiddeld in Nederland, ongeveer 1 op de 6 Nederlandse kinderen (17%) maakt een echtscheiding mee (Centraal Bureau voor de Statistiek,

2012). De Top 600 cliënten in dit onderzoek waren gemiddeld ongeveer 7 jaar oud ten tijde van deze scheidingen. Ook is berekend hoeveel van deze jongeren 4 jaar of ouder was ten tijde van de scheiding van hun ouders, het ging om ongeveer eenderde (30%) van de Top 600 en iets meer 'boefjes' (42%).

Over het algemeen komen zowel de Top 600 als de Boefjes uit grote gezinnen. De Top 600 nog meer dan de Boefjes; gemiddeld hebben de ouders van de Top 600 4.3 kinderen gekregen ('de Boefjes 3.2). Het aantal kinderen in één gezin varieerde van 1 tot 11. In iets meer dan een derde van de Top 600-gezinnen zijn 5 of meer kinderen geboren. Ook is nagegaan of de Top 600 cliënten oudere en/of jongere broers hebben. Meer dan de helft van hen heeft (minimaal) een oudere broer (54%), tegen 40% van de Boefjes (40%). De helft van de Top 600 heeft (minimaal) een jongere broer.

Ten slotte valt op dat iets minder dan de helft van alle Top 600 cliënten (46%) eenmaal of vaker van buurt, stad of land is verhuisd. Met name werd in de dossiers vermeld dat jongeren die op wat latere leeftijd (rond de puberteit) verhuisden naar een nieuwe omgeving rond deze tijd begonnen met het vertonen van probleemgedrag (zie tabel 4.13).

Tabel 4.13 Overzicht gezinssituatie onderzochte dossiers Top 600 cliënten

<i>dominante woonsituatie</i>	Top 600		de Boefjes		<i>p</i>
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	
bij twee ouders	67	40.6	105	35.8	
bij moeder	66	40.0	116	39.6	
bij vader	3	1.8	9	3.1	
bij pleeggezin	3	1.8	1	0.3	
bij familie	4	2.4	2	0.7	
wisselend	22	13.3	60	20.5	
één keer of vaker verhuisd	73	45.6	153	53.1	
gescheiden ouders	94	58.0	133	45.4	**
scheiding bewust meegemaakt (4 jaar en ouder)	49	30.2	124	42.3	***
	gem (<i>sd</i>)		gem (<i>sd</i>)		<i>p</i>
leeftijd t.t.v. scheiding	7.09 (4.83)		6.23 (4.37)		
stiefouder(s)	41	26.5	106	44.7	***
<i>aantal kinderen in gezin</i>					
1 (topper / boefje zelf)	9	5.5	25	8.5	***
2	30	18.2	86	29.2	
3	32	19.4	90	30.5	
4	31	18.8	49	16.6	
5 en / of meer	63	38.1	45	15.2	
	gem (<i>sd</i>)		gem (<i>sd</i>)		<i>p</i>
gemiddeld aantal kinderen in gezin	4.26 (2.14)		3.19 (1.62)		***
heeft oudere broers	89	54.3	115	39.7	**
heeft jongere broers	85	51.8	123	42.4	

NOTE: missings niet opgenomen in tabel; * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Opleiding, sociale problematiek en traumatische levensgebeurtenissen

Door de beoordelaars is uit de dossiers informatie over hoogst voltooide en gevolgde opleiding onttrokken. Slechts een minderheid van de Top 600 (8%) had rond hun 18^e een MBO opleiding (niveau niet bekend) afgerond. Ongeveer een vijfde (22%) had een VMBO diploma op zak. Tweederde van de groep was niet verder gekomen dan het afronden van (speciaal)basisonderwijs. Van de gehele groep was minder dan tweederde wel begonnen aan een opleiding die hun in een startkwalificatie had moeten voorzien (58%, MBO of HAVO/VWO onderwijs gevolgd). Iets minder dan de helft (41%) was (nog) niet verder gekomen dan primair- of voortgezet onderwijs.⁷

Wat betreft sociale problematiek bleek de Top 600 iets problematischer dan de Boefjes, 7% was ooit een periode (zorg)onverzekerd, voor ongeveer een kwart van de Top 600 (24%) werden indicaties gevonden die duiden op periodes waarin de jongeren adresloos / zwervend waren geweest. Bij ruim eenderde (37%) werd in de dossiers informatie over het hebben van schulden teruggevonden. Een tiende van de Top 600 cliënten heeft zelf al een (of meerdere) kind en 4% heeft ooit een illegale status gehad of is als asielzoeker naar Nederland gekomen.

Ook is in kaart gebracht in welke mate de Top 600 cliënten zelf 'traumatische levensgebeurtenissen' (Brugha & Cragg, 1990) hadden meegemaakt. Iets meer dan de helft (52%) van hen is zelf ernstig ziek, gewond of slachtoffer van geweld geweest. Het valt op dat de Top 600 ook hier meer problematiek laat zien dan de Boefjes. Met name hebben veel meer Top 600 cliënten (51%) dan de Boefjes (10%) ernstige problemen met vrienden, familie en burens gehad. Ook heeft circa een vijfde (21%) van de Top 600 al voor het bereiken van de meerderjarige leeftijd te maken gehad met het overlijden van een ouder, broer of zus, of partner (zie tabel 4.14).

⁷ Hierbij moet worden opgemerkt dat dit de situatie was ten tijde van het afsluiten van het jeugdzorgdossier, grofweg rond het 18e levensjaar

Tabel 4.14 Overzicht aanvullende items op de FPJ

Opleiding	Top 600 (N = 206)		de Boefjes (N = 276)		p
	n	%	n	%	
Hoogst voltooid					
Geen opleiding af	6	3.1	1	0.4	
Primair onderwijs	59	30.7	146	52.9	
Speciaal Primair onderwijs	37	19.3	34	12.3	
Praktijkonderwijs	33	17.2	2	0.7	
VMBO / MAVO	42	21.9	57	20.7	
VSO	-	-	4	1.4	
MBO / ROC	15	7.8	31	11.2	
HAVO/VWO	-	-	1	0.4	
HBO	-	-	-	-	
Totaal	192	100.0	276	100.0	
Hoogst gevolgd					
Geen opleiding af	-	-	-	-	
Primair onderwijs	29	14.9	-	-	
Speciaal Primair onderwijs	1	0.5	3	1.0	
Praktijkonderwijs	-	-	4	1.4	
VMBO / MAVO	51	26.2	81	27.8	
VSO	-	-	14	4.8	
MBO / ROC	105	53.8	149	51.2	
HAVO / VWO	9	4.6	39	13.4	
HBO	-	-	1	0.3	
Totaal	195	100.0	291	100.0	
Overige (sociale) problematiek	n	%	n	%	
Ooit (zorg)onverzekerd	13	7.4	11	3.9	
Ooit adresloos / zwervend	46	23.6	41	14.5	*
Ooit schulden	68	36.8	48	16.9	***
Heeft kinderen	20	10.3	11	3.8	**
Ooit illegale status / asielzoeker	7	3.6	10	3.5	
Traumatische levensgebeurtenis	n	%	n	%	
Ziek, gewond, slachtoffer geweld: zelf	58	51.8	127	43.2	
Ziek, gewond, slachtoffer geweld: gezin/familie	57	48.3	117	39.9	
Overlijden ouder, kind, broer, zus, partner	22	20.8	33	11.4	*
Overlijden goede vriend, overige familie	36	32.4	51	17.5	**
Relatie met partner verbroken	3	3.4	5	1.7	
Langdurige vriendschap (vriend, familie) verbroken	7	7.8	25	8.6	
Ernstig probleem met vriend, familie, buren	54	51.4	28	9.6	***
Werkloos geworden	11	12.2	6	2.1	***
Ontslagen	8	8.9	11	3.8	
Ernstige financiële problemen	16	17.4	57	19.7	
Diefstal/verlies waardevolle eigendommen	5	5.6	16	5.6	

NOTE: missings niet opgenomen in tabel; * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

4.12 Overige opvallende kenmerken uit de dossiers

Na het scoren van een aantal dossiers werd snel duidelijk dat er veel vermeldingen werden gedaan van het behoren tot reeds bekende doelgroep, het door de politie 'geschaard worden' tot een overlast gevende 'jeugdgroep / jeugdbende' en met name viel snel op dat veel van de Top 600 cliënten vechtsporten beoefenden (zie tabel 4.15).

Van alle Top 600 cliënten van wie de dossiers zijn bestudeerd was 6% bekend als 'Zeer Actieve Veelpleger (ZAV)', 3% was APV veelpleger (maakt zich niet schuldig aan delicten, maar veroorzaakt veel overlast in de vorm van APV-overtredingen (Algemene Politie Verordening)), ruim driekwart (77%) van de jongeren behoorde tot de 'harde kern' jeugd, 7% was een PJV-er (Potentieel Jeugdige Veelpleger) en nog eens 5% werd gerekend tot minimaal twee van deze doelgroepen. Veel minder 'boefjes' werden al gerekend tot een specifieke doelgroep. Bij de helft van de Top 600 cliënten werd door informatie van de politie (onder andere op basis van Processen Verbaal en Netwerkkarten) duidelijk dat de jongere behoorde tot een overlast veroorzakende jeugdgroep.

Een laatste opvallende bevinding was dat de helft (49%) van de Top 600 cliënten (ooit) een vechtsport beoefende. Vechtsporten als kickboksen, thaiboksen of free-fight waren het meest populair.

Tabel 4.15 Overzicht aanvullende items op de FPJ (aantallen en percentages)

Lid bekende doelgroep	Top 600 (N = 112)		Boefjes (N = 281)		p
	n	%	n	%	
alleen (ZAV) veelpleger	7	6.3	7	2.5	
alleen APV veelpleger	3	2.7	-	-	
alleen Harde kern jeugd	86	76.8	31	11.0	
alleen PJV-er	8	7.2	-	-	
combinatie van min. twee van bovenstaande	6	5.4	-	-	
	(N = 166)		(N = 281)		
Gerekend tot lid (overlastgevende) jeugdgroep	83	50.0	19	7.5	***
Ooit vechtsport beoefend	83	48.8	81	28.8	***
Ooit kickboksen/thaiboksen/freefight/muay thai	76	44.7	48	17.1	***

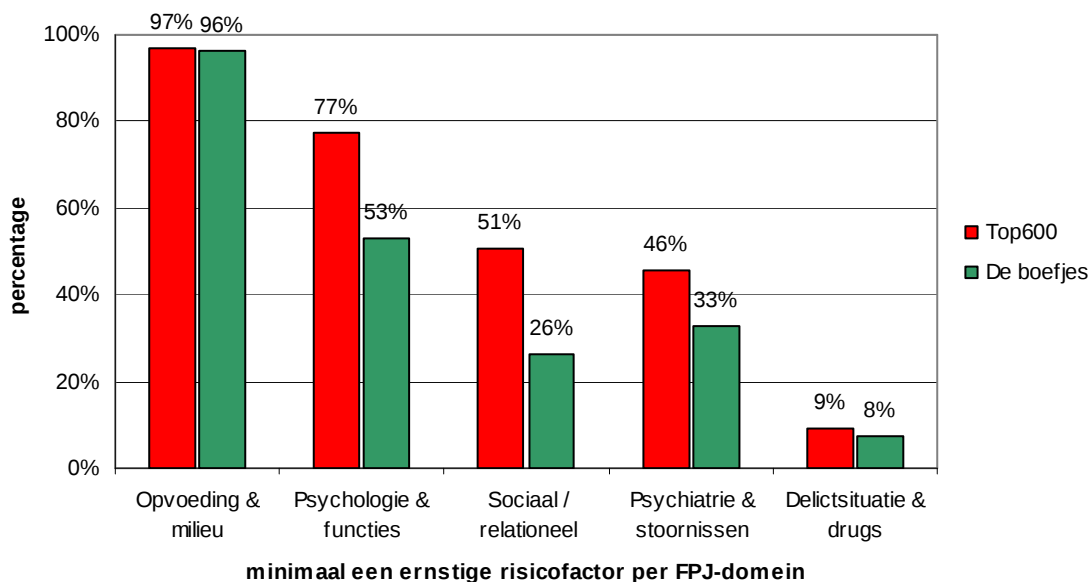
Note: missing niet opgenomen in tabel; * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

4.10 Spreiding en accumulatie van problematiek

Naast het bieden van een overzicht van het vóórkomen van risicofactoren binnen de gehele groep door ons onderzochte Top 600 cliënten, waarbij dit wordt vergeleken met de Boefjes, is tevens onderzocht hoe de aanwezigheid van ernstige risicofactoren is verspreid over de verschillende domeinen (met uitzondering van de domeinen 'Historie crimineel/gewelddadig gedrag' en 'Gedrag tijdens verblijf JJI'). Over het algemeen wordt aangenomen dat hoe groter de spreiding van aanwezige risicofactoren over de verschillende domeinen is, hoe hoger het risico op recidive (Rutter et al., 1970).

Hiervoor is allereerst berekend bij hoeveel van de onderzochte Top 600 cliënten minimaal één ernstige risicofactor per FPJ-domein is aangetroffen (zie figuur 4.1). Hieruit blijkt het domein 'Opvoeding en milieu' over de gehele linie het meest problematisch, van vrijwel alle Top 600 cliënten (97%) is minimaal één ernstige risicofactor uit dit domein teruggevonden. Ook het domein 'Psychologie en functies' is bij veel jongeren problematisch, in ruim driekwart (77%) van de dossiers is minimaal één ernstige risicofactor aangetroffen. Van ongeveer de helft van de Top 600 cliënten is in ieder geval één ernstige risicofactor in de dossiers gevonden binnen de domeinen 'Sociaal en relationeel' en 'Psychiatrie en stoornissen'.

Net als bij de Top 600 wordt bij de Boefjes in vrijwel alle gevallen (96%) ook minimaal één ernstige risicofactor gevonden in het domein opvoeding & milieu en wordt relatief weinig problematiek gevonden uit het domein delictsituatie & drugs (8%). Op de overige domeinen is, in vergelijking met de Top 600, aanzienlijk minder (ernstige) problematiek teruggevonden: 53% van de Boefjes heeft minimaal één ernstige risicofactor uit het domein psychologie & functies, 33% uit het domein psychiatrie & stoornissen en 26% uit het domein sociaal / relationeel (zie figuur 4.1).

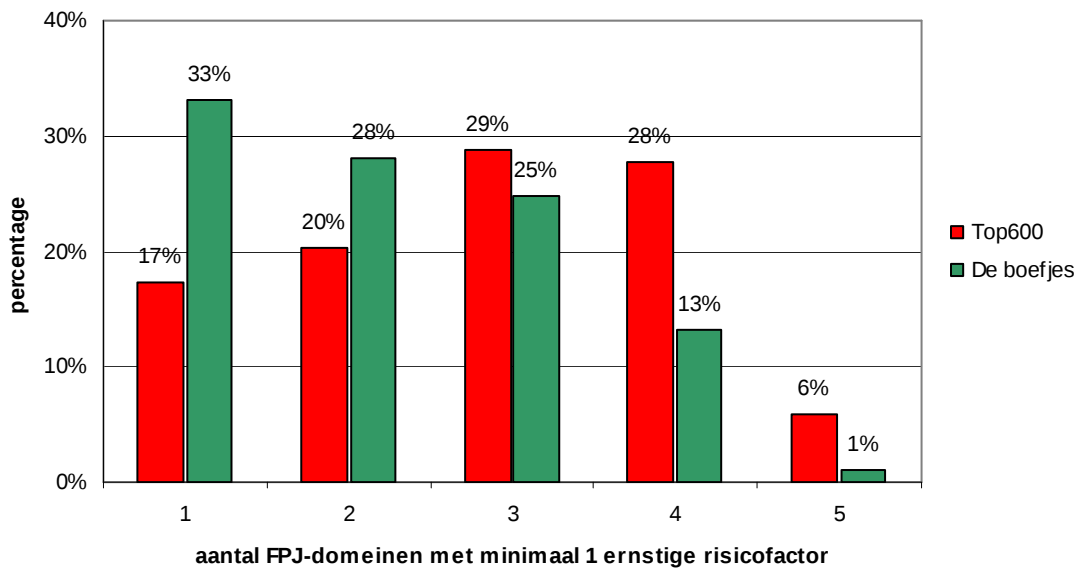

Figuur 4.1. Percentage Top 600-clieënten en 'boefjes' met minimaal één ernstige risicofactor per FPJ-domein

De weergave van de mate waarin de risicofactoren over de verschillende domeinen zijn verdeeld is waarschijnlijk een onderschatting. Voor het berekenen van een somscore van minimaal één ernstige risicofactor is aan Top 600 cliënten van wie over een domein in het geheel geen informatie in het dossier is teruggevonden de score 0 ('geen ernstige risicofactor') toegekend. Feitelijk is dat echter niet bekend.

Van alle 206 Top 600 cliënten van wie de dossiers zijn bestudeerd is in ieder geval één ernstige risicofactor gescoord. Geen enkele topper was hiermee zonder ernstige risico's. In totaal zijn er bij 75 Top 600 cliënten (37%) ernstige risicofactoren uit één, of maximaal twee FPJ-domeinen

teruggevonden. De risicofactoren zijn bij de bulk van de Top 600 verspreid over drie of vier verschillende FPJ-domeinen (57%). Van 12 Top 600 cliënten (6%) zijn op basis van de informatie uit hun jeugdzorgdossiers ernstige risicofactoren in alle probleemdomeinen geconstateerd (zie figuur 4.2). De accumulatie van ernstige risicofactoren in de groep boefjes is aanzienlijk lager. Een derde (33%) van de Boefjes heeft slecht op één domein een ernstige risicofactor, 28% op twee domeinen, 25% op drie en 13% op vier. Slechts 1% van de Boefjes heeft op de vijf belangrijkste domeinen minimaal één ernstige risicofactor (zie figuur 4.2).

Figuur 4.2. Accumulatie van ernstige risicofactoren van de Top 600 en de Boefjes over de verschillende FPJ-domeinen

4.11 Profielen

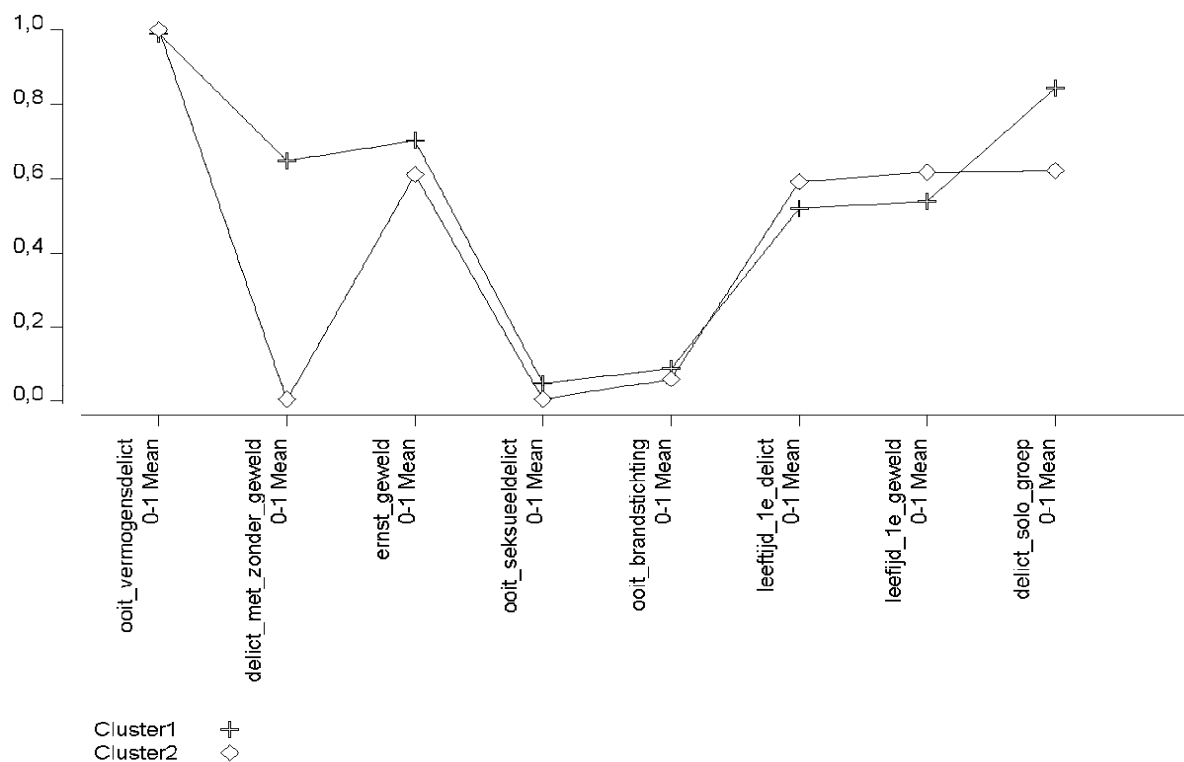
Met behulp van Latente klasse analyses (LCA), uitgevoerd met het programma LATENT – GOLD 4.0, is de onderlinge samenhang van risicofactoren bij subgroepen van personen met een vergelijkbaar 'risicoprofiel', onderzocht. Met behulp van deze samenhang kan inzichtelijk worden gemaakt of deze subgroepen betekenisvol te onderscheiden zijn. Het kan zowel gaan om verschillen tussen de onderzoeksgroepen Top600 en de Boefjes als om subgroepen binnen deze twee groepen. In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van de LCA op het domein 'Historie crimineel en gewelddadig gedrag' uitgebreid, en presenteren we de uitkomsten van de LCA's op de andere domeinen korter. Uitgebreidere resultaten van deze analyses zijn per domein terug te vinden in bijlage 6.

Oplossing LCA op het Domein 'Historie crimineel en gewelddadig gedrag (zie bijlage 4.1)

De volgende acht kenmerken (risicofactoren) zijn meegenomen en gebruikt als input voor de LCA:

- ooit een vermogensdelict gepleegd
- pleegde vermogensdelicten hoofdzakelijk zonder (0) of met (1) geweld
- hoogste score ooit gepleegd geweldsdelict (ernst_geweld: score 0 – 4)
- heeft ooit een seksueel delict gepleegd (ooit_seksueeldelict: score 0 – 3)
- heeft ooit brand gesticht (ooit_brandstichting: score 0 en 1)
- leeftijd eerste niet-gewelddadige delict (leeftijd_1e_delict: voor (1) of na (0) mediane leeftijd 13)
- leeftijd eerste gewelddadige delict (leeftijd_1e_geweld: voor (1) of na (0) mediane leeftijd 14)
- pleegde delicten hoofdzakelijk solo (0) of in groepsverband (1) (delict_solo_groep)

Het best passende model maakte onderscheid tussen twee profielen. Op basis van een grafiek, met op de x-as de kenmerken, en op de y-as de gemiddelde score van alle individuen uit een profiel zijn twee lijnen getekend. Met behulp van deze lijnen kunnen zowel de gemeenschappelijke, als de onderscheidende kenmerken van, in dit geval, de twee profielen zichtbaar worden gemaakt (zie figuur 4.3).

Figuur 4.3 Oplossing latente klasse analyse op het FPJ-domein delictgedrag

De figuur laat zien dat de gemiddelde scores van beide profielen op de meeste afzonderlijke kenmerken heel dicht bij elkaar liggen. Zo is tussen de profielen weinig tot geen onderscheid in het wel of niet gepleegd hebben van vermogensdelicten, de ernst van gepleegde geweldsdelicten, het gepleegd hebben van seksuele delicten en brandstichting. Ook is er weinig variatie tussen de profielen qua aanvangsleeftijd van het eerste delictgedrag en van het eerste gewelddadig gedrag.

Desondanks scoort Profiel 1 meer problematisch op alle risicofactoren (bij de risicofactoren 'leeftijd_delict' en 'leeftijd_geweld' ligt de lijn lager, wat impliceert dat personen in Profiel 1 gemiddeld jonger waren ten tijde van het plegen van deze eerste delicten).

Het onderscheid tussen de twee profielen lijkt hoofdzakelijk geënt op verschillen ten aanzien van het plegen van vermogensdelicten met of zonder geweld, en het plegen van delicten hoofdzakelijk alleen, of juist vaker in groepsverband. Profiel 1 onderscheidt zich hierbij van Profiel 2 met gemiddeld meer personen die hun vermogensdelicten hoofdzakelijk met geweld pleegden en gemiddeld (iets) vaker in groepsverband. Ook individuen uit profiel 2 pleegden veel delicten in groepsverband, zij het aanmerkelijk minder dan profiel 1. Daarnaast pleegden zij hun vermogensdelicten vrijwel allemaal hoofdzakelijk zonder geweld.

Zoals in tabel 4.17 is te zien, is het model berekend op basis van de informatie van 132 Top 600 cliënten en 146 Boefjes. De verdeling van personen over de profielen laat zien dat vrijwel alle Top 600 cliënten (97%) geclassificeerd werden in Profiel 1. De Boefjes zijn meer verspreid ingedeeld, met 40% in Profiel 1 en 60% in profiel 2. Op basis van het delictgedrag tijdens hun jeugd, waarbij binnen de Top 600 geen specifieke 'daderprofielen' zijn gevonden (vrijwel alle Top 600 cliënten zijn immers in hetzelfde profiel ingedeeld), kan de Top 600 omschreven worden als een homogene dadergroep.

Tabel 4.16 Oplossing LCA op het domein 'Historie crimineel en gewelddadig gedrag' en verdeling Top 600 en Boefjes over de gevonden profielen

N = 278	LL	BIC (LL)	L ²	BIC (L ²)	Npar	df	p	s.e.
1-cluster	-1132.79	2338.73	346.43	-1144.88	13	265	.00	.00
2-cluster	-1094.44	2318.32	269.74	-1165.30	23	255	.12	.01
3-cluster	-1073.07	2331.86	227.01	-1151.76	33	245	.31	.02
4-cluster	-1064.49	2370.97	209.84	-1112.65	43	235	.33	.21

N = 278	Top 600 (n = 132)			Boefjes (n = 146)		
	missing			missing		
	%	n		%	n	
Profiel 1	96.6	74	35.9	39.9	150	50.7
Profiel 2	3.4			60.1		
totaal	100.0			100.0		

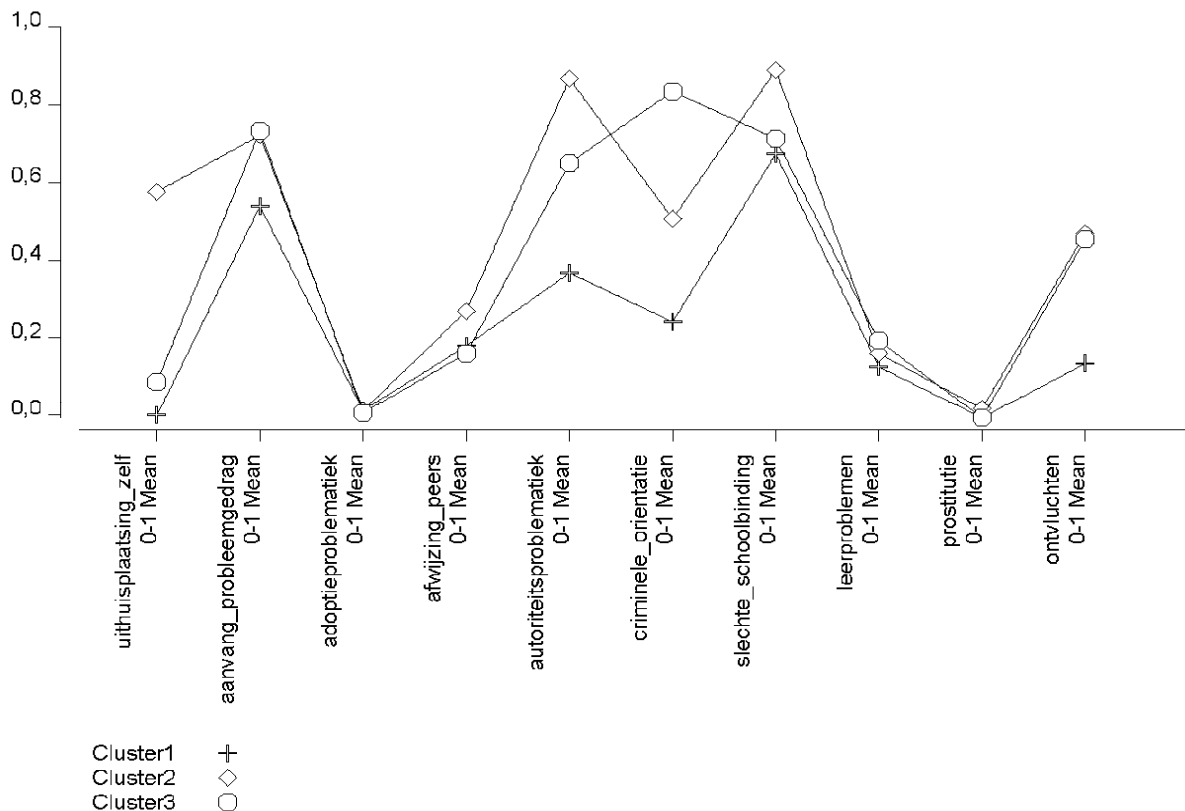
Domein Opvoeding & milieu – kindfactoren (zie bijlage 6.2)

In dit model zijn alle risicofactoren uit het domein Opvoeding & milieu meegenomen die specifiek relateren aan gedragingen van het kind zelf (o.a. aanvangsleeftijd probleemgedrag, autoriteitsproblematiek, oriëntatie op crimineel milieu en schoolbinding). Uit de analyse bleek een oplossing met drie profielen als best passend naar voren te komen.

Het meest kenmerkende Profiel 3 (68% van de Top 600 en 0% van de Boefjes) onderscheidde zich van de andere profielen door met name hogere gemiddelde ernstscores op *aanvang probleemgedrag*, *autoriteitsproblematiek*, *oriëntatie op crimineel milieu* en zich niet begeleidbaar opstellen ten aanzien van jeugdzorg/jeugdreclassering (*ontvluchten*).

Profiel 1 (17% van de Top 600 en 53% van de Boefjes) kenmerkt zich door relatief weinig autoriteitsproblematiek, een geringe oriëntatie op criminaliteit en een relatief open en begeleidbare houding (*ontvluchten*) richting jeugdzorg.

Profiel 2 tenslotte (17% van Top 600; 46% van de Boefjes) lijkt in zekere zin op Profiel 1, met twee opvallende verschillen; de oriëntatie op criminaliteit is beduidend lager en meer personen uit Profiel 2 zijn uithuisgeplaatst, hoofdzakelijk door hun eigen (probleem)gedrag (zie ook tabel 4.17).

Figuur 4.4 Oplossing latente klasse analyse op het FPJ-domein Opvoeding & milieu (kindfactoren)

Tabel 4.17 Verdeling Top 600 en Boefjes over de profielen op het domein Opvoeding & milieu (kindfactoren)

N = 372	Top 600 (n = 171)			Boefjes (n = 201)		
	%	n	%	%	n	%
Profiel 1	14.5	35	17.0	53.3	95	32.1
Profiel 2	17.3			45.9		
Profiel 3	68.2			0.8		
totaal	100.0			100.0		

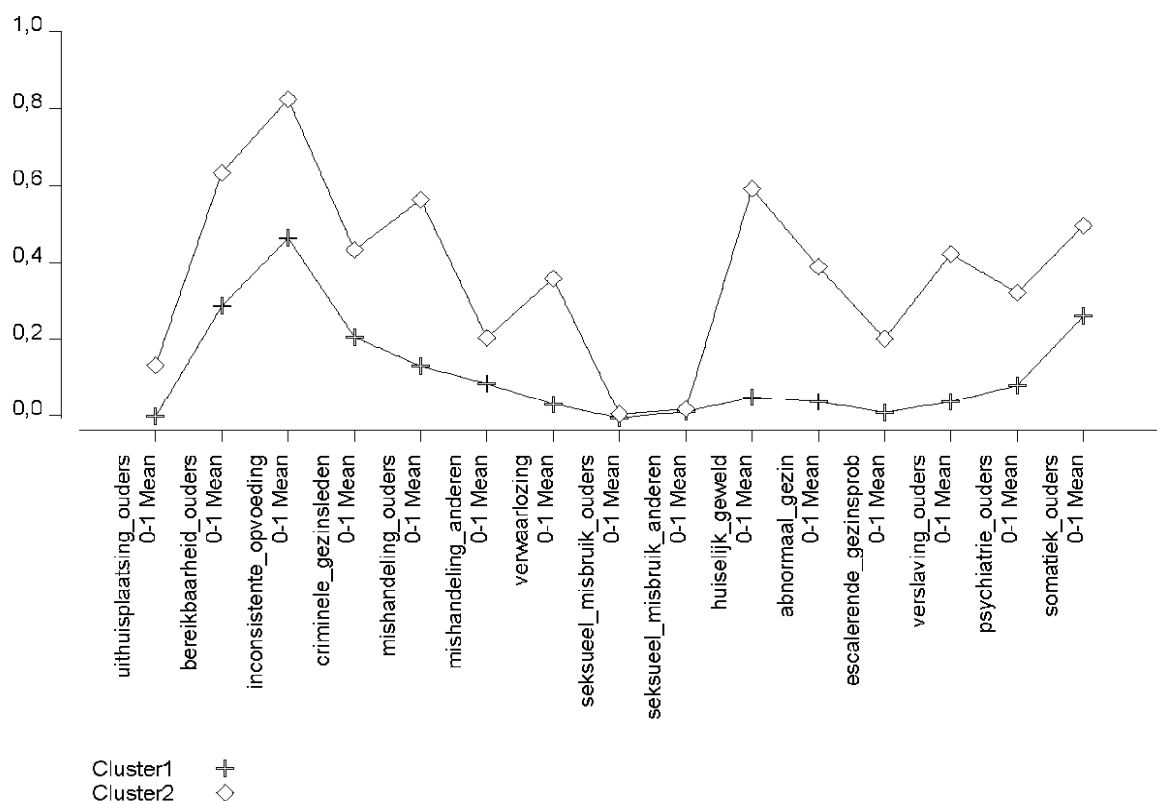
Domein Opvoeding & milieu – ouder en omgevingsfactoren (zie bijlage 6.3)

Het gaat in dit model om alle risicofactoren uit het FPJ-domein Opvoeding & milieu, die niet direct kunnen worden toegeschreven aan het gedrag van het kind zelf, maar die de omgeving kleuren waarin en de omstandigheden waaronder het kind is opgegroeid (o.a. bereikbaarheid van de ouders, (in)consistentie van de opvoeding, verwaarlozing, huiselijk geweld, mishandeling en problematiek van de ouders). De LCA gaf een model met 2 profielen als best passende oplossing.

Profiel 1, het grootste profiel qua aantal Top 600 cliënten (59%) en Boefjes (66%) is het Profiel dat wordt gevormd door individuen bij wie zich, in vergelijking met Profiel 2, gedurende de jeugd de meeste problematiek heeft gemanifesteerd.

Ondanks dat in beide profielen met name veel problematiek qua opvoedingsvaardigheden van de ouders (consistentie) voorkomt, is dit in Profiel 1 nog problematischer en vaker toe te schrijven aan *niet kunnen* (onmacht) en in Profiel 2 aan bewust *niet doen* en *niet willen*. Profiel 2 laat ook gemiddeld ernstiger scores dan Profiel 1 zien op de risicofactoren mishandeling, verwaarlozing, huiselijk geweld, abnormale gezinssituatie (verstoorde ouder-kind hiërarchie) en verslavings-, psychiatrische- en lichamelijke problematiek van de ouders.

De redelijk evenredige verdeling van de Top 600 en de Boefjes (tabel 4.18) over deze twee profielen (tabel 4.18) schept geen duidelijkheid over (samenhangende) risicofactoren die gerelateerd lijken aan het doorzetten, of juist stoppen, van crimineel gedrag op latere leeftijd.

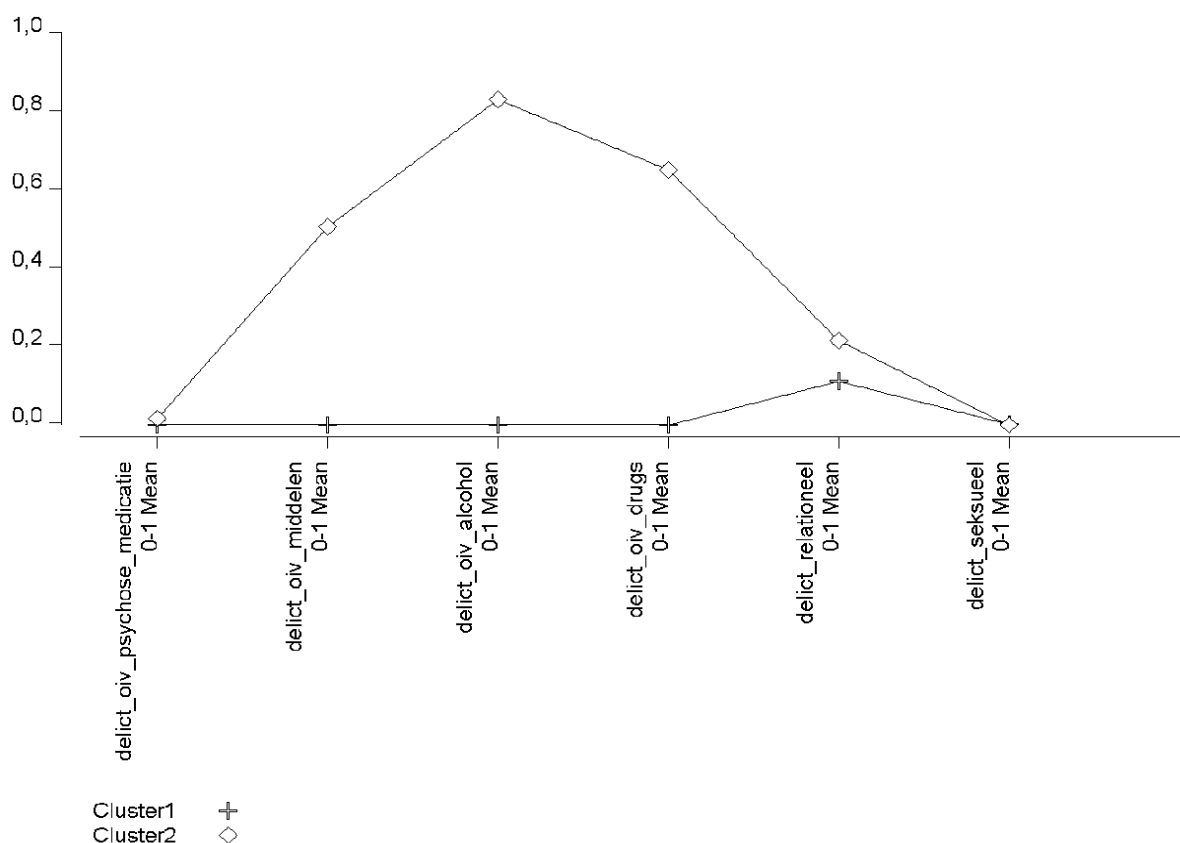
Figuur 4.5 Oplossing latente klasse analyse op het FPJ-domein Opvoeding & milieu (ouder- en omgevingsfactoren)

Tabel 4.18 Verdeling Top 600 en Boefjes over de profielen op het domein Opvoeding & milieu (ouder- en omgevingsfactoren)

N = 219	Top 600 (n = 89)			Boefjes (n = 130)		
	%	n	%	%	n	%
Profiel 1	58.7	117	56.8	66.3	166	56.1
Profiel 2	41.3			33.7		
totaal	100.0			100.0		

Domein Delictsituatie & Drugs (zie bijlage 6.4)

De LCA op dit domein geeft een 2-profiel oplossing als best passend model. Beide profielen kenmerken zich door geen tot nauwelijks jongeren die seksuele delicten pleegden en/of jongeren die delicten pleegden ten tijde van een acute psychotische toestand of na het stoppen van (bijvoorbeeld anti-psychotische) medicatie. Profiel 1, het grootste profiel qua aantal personen, wordt gevormd door 65% van de Top 600 en 91% van de Boefjes. Het gaat om de toppers en 'boefjes' die, in vergelijking met Profiel 2, geen delicten onder invloed van middelen en minder vaak relationele delicten hebben gepleegd. Iets meer dan een derde (35%) van de Top 600, en slechts 9% van de Boefjes pleegde overwegend wel delicten onder invloed en relationele delicten, en wordt daarom ingedeeld in Profiel 2. Met name het gegeven dat ruim 90% van de Boefjes in Profiel 1 wordt ingedeeld is een indicatie dat het plegen van delicten niet onder invloed van middelen samenhangt met het stoppen met criminaliteit in de (jong)volwassenheid ('desistance') (zie tabel 4.19).

Figuur 4.6 Oplossing latente klasse analyse op het FPJ-domein Delictsituatie & drugs

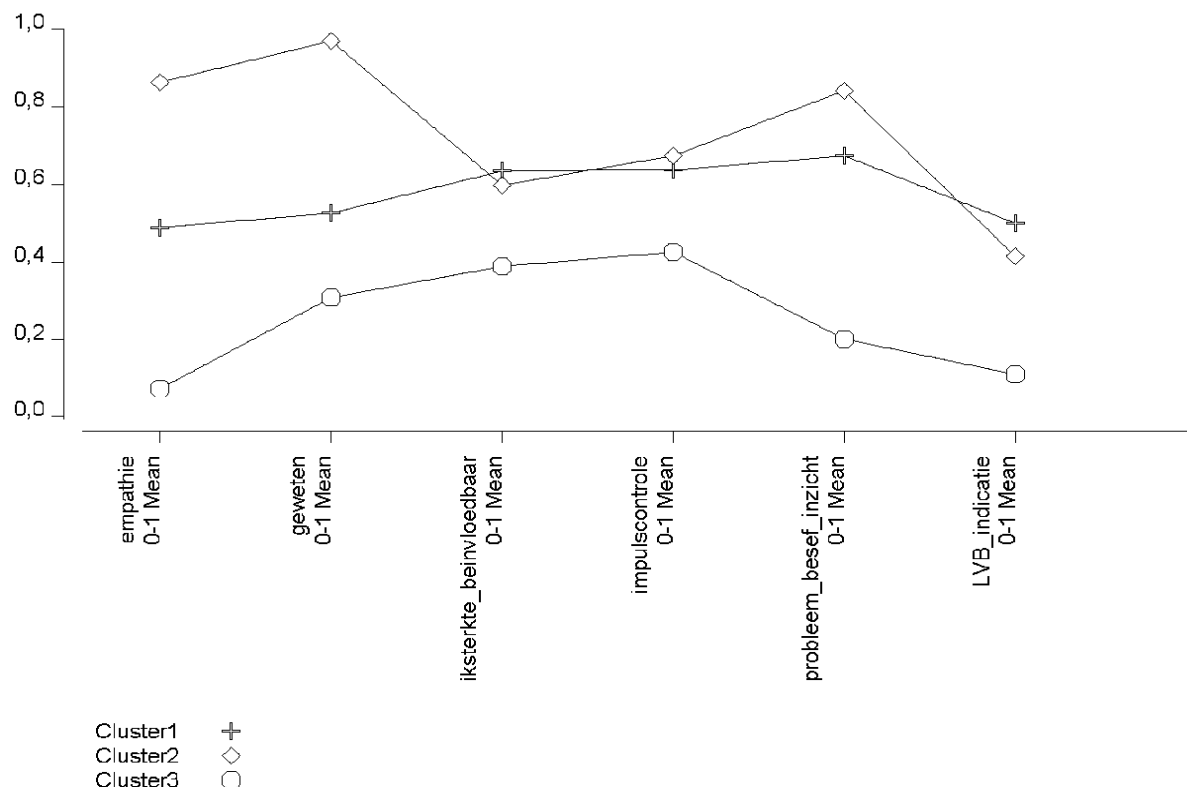
Tabel 4.19 Verdeling Top 600 en Boefjes over de profielen op het domein Delictsituatie & drugs

N = 333	Top 600 (n = 95)			Boefjes (n = 238)		
	%	missing		%	missing	
		n	%		n	%
Profiel 1	64.8	111	53.9	90.7	58	24.4
Profiel 2	35.2			9.3		
totaal	100.0			100.0		

Domein Psychologie & functies (zie bijlage 6.5)

In deze LCA zijn de risicofactoren problemen met *empathie*, *gewetensfuncties*, *ik-sterkte* (beïnvloedbaarheid), *impulscontrole*, *probleembesef* en *inzicht* en *LVB-indicatie* (obv IQ lager dan 85 en/of begeleid bij de WSG) meegenomen. Een model met drie profielen is op dit domein de best passende oplossing. De drie profielen lijken gecategoriseerd te kunnen worden tot een profiel met relatief weinig (Profiel 3) en een profiel met relatief veel (Profiel 2) problematiek. Profiel 1 ligt hier tussen in.

De verdeling van de Top 600 en de Boefjes over deze drie profielen laat zien dat slechts 3% van de Top 600 in Profiel 3, met weinig problematiek valt. Eenderde (33%) valt in Profiel 1, met relatief veel problematiek en tweederde (64%) valt in Profiel 1 (midden). Van de Boefjes valt eenderde (36%) in Profiel 1 (midden), een vijfde (20%) in Profiel 2 (veel) en 43% in Profiel 3 (matig tot weinig problematiek). De Top 600 laat hiermee aanzienlijk meer problematiek zien, waarbij met name de samenhangende problematiek op de risicofactoren *empathie*, *geweten*, en *probleembesef*- en *inzicht* groot is in vergelijking met de Boefjes (zie tabel 4.20).

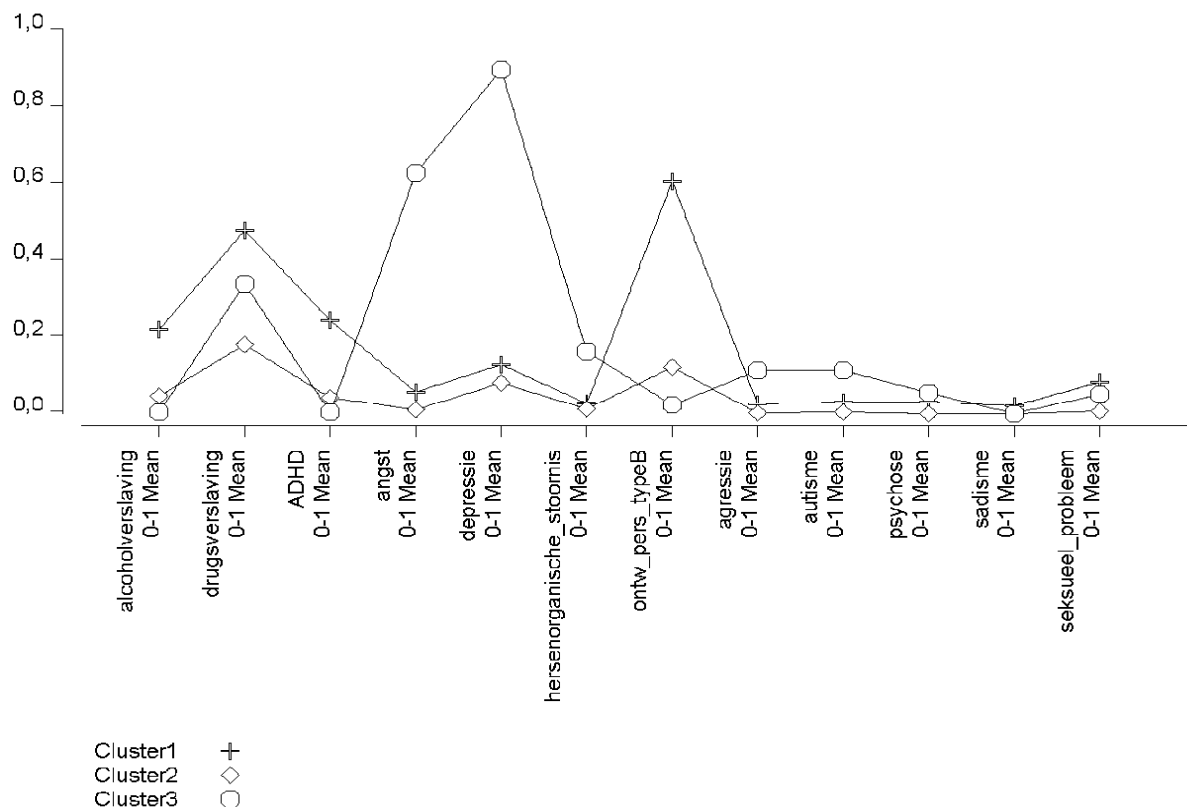
Figuur 4.7 Oplossing latente klasse analyse op het FPJ-domein Psychologie & functies

Tabel 4.20 Verdeling Top 600 en Boefjes over de profielen op het domein Psychologie & functies

N = 332	Top 600 (n=163)			Boefjes (n=169)		
	%	missing		%	missing	
		n	%		n	%
Profiel 1	63.7	43	20.9	35.9	127	42.9
Profiel 2	33.2			20.2		
Profiel 3	3.1			43.9		
totaal	100.0			100.0		

Domein Psychiatrie & stoornissen (zie bijlage 6.6)

Ook de LCA op het domein Psychiatrie & stoornissen geeft een oplossing met drie profielen. De eerste twee profielen zijn duidelijk de grootste waarbij problematiek in Profiel 1 (84% van de Top 600; 32% van de Boefjes) zich sterker manifesteert rondom alcohol- en drugsgebruik, ADHD en zich ontwikkelende *persoonlijkheidsproblematiek richting type B*. Slechts 15% van de Top 600 wordt tot Profiel 2 gerekend, het profiel waarin deze problematiek slechts een kleine rol speelt, tegen 62% van de Boefjes. Er is nog een klein, derde profiel onderscheiden. Hiertoe worden geen Top 600 personen gerekend, maar wel ongeveer 5% van de Boefjes. Het gaat in dit profiel om een kleine groep 'boefjes' bij wie, in vergelijking met de andere twee profielen veel angst- en depressieve symptomen zijn teruggevonden in de dossiers. Ook wordt er door jongeren in dit Profiel iets meer drugsgerelateerde problematiek geconstateerd dan van de jongeren in Profiel 2. Samenvattend zijn de gemiddelde ernstscores van alle drie de profielen in dit domein lager in vergelijking met de andere domeinen, waarbij de Top 600 zich sterk lijkt te onderscheiden van de Boefjes door met name de combinatie problematisch blowen en zich ontwikkelende persoonlijkheidsproblematiek (zie tabel 4.21).

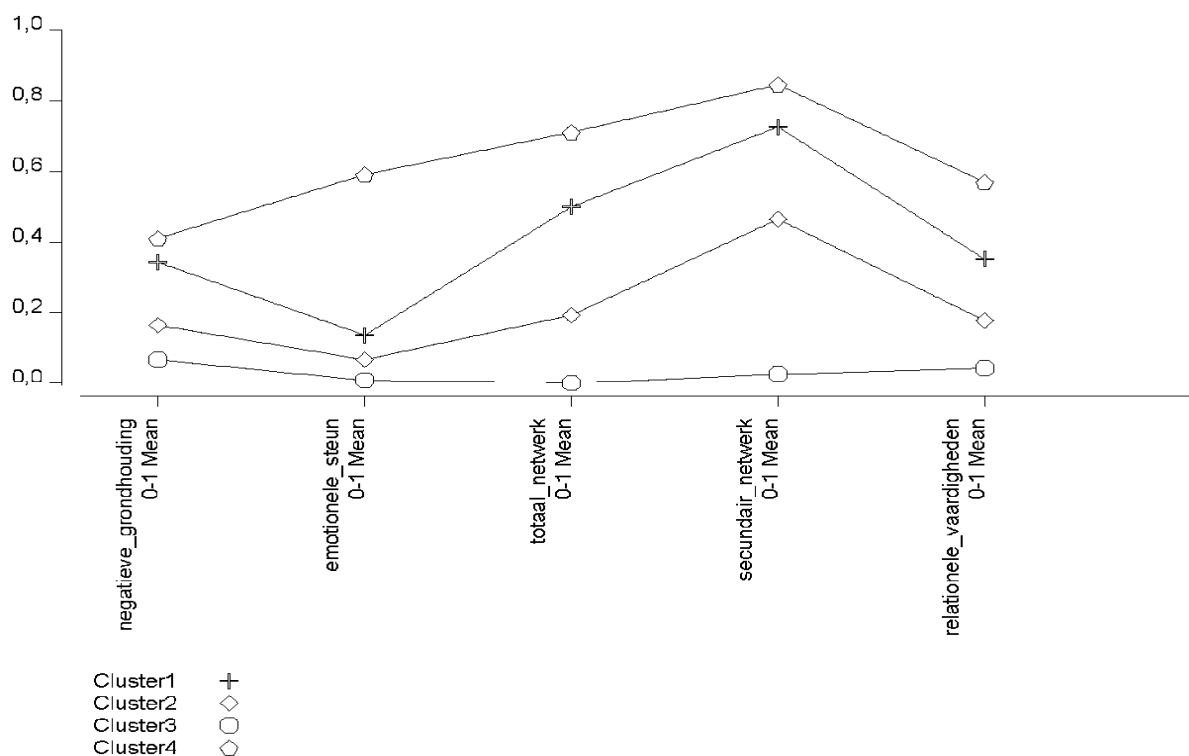
Figuur 4.8 Oplossing latente klasse analyse op het FPJ-domein Psychiatrie & stoornissen

Tabel 4.21 Verdeling Top 600 en Boefjes over de profielen op het domein Psychiatrie & stoornissen

N = 273	Top 600 (n=116)		missing		Boefjes (n=157)		missing	
	%		n		%		n	
Profiel 1	84.4		90	43.7	32.1		139	47.0
Profiel 2	15.4				62.4			
Profiel 3	0.2				5.5			
totaal	100.0				100.0			

Domein Sociaal / relationeel (zie bijlage 6.7)

Een 4-profielen oplossing kwam als best passend uit de LCA. De 4 profielen laten de samenhang van problematiek in toenemende mate van ernst zien, waarbij geen profiel op een risicofactor hoger scoort en op een andere lager (de lijnen in de grafiek kruisen niet). Iets meer dan een kwart (28%) van de Boefjes valt in Profiel 3, het Profiel die verreweg de minste problematiek laat zien in dit domein, tegen slechts 2% van de Top 600. De Top 600 is met name (55%) terug te vinden in Profiel 1, het op één na meest problematische profiel. In totaal wordt bijna driekwart (72%) van de Top 600 tot één van de twee meest problematische profielen gerekend, tegen eenderde (35%) van de Boefjes (zie tabel 4.22).

Figuur 4.9 Oplossing latente klasse analyse op het FPJ-domein Sociaal / relationeel

Tabel 4.22 Verdeling Top 600 en Boefjes over de profielen op het domein Sociaal / relationeel

N = 416	Top 600 (n=174)			Boefjes (n=242)		
	missing			missing		
	%	n		%	n	
Profiel 1	55.4	32	15.5	21.9	54	18.2
Profiel 2	25.2			36.9		
Profiel 3	2.3			27.9		
Profiel 4	17.1			13.3		
totaal	100.0			100.0		

5. Discussie

In dit onderzoek is de achterliggende problematiek van een steekproef uit de Top 600, een actuele dadergroep in Amsterdam, gedetailleerd in kaart gebracht. Van ruim 200 personen, die deel uitmaken van de Top 600, zijn dossiers in het kader van jeugdbescherming en -reclassering systematisch geïnventariseerd en geschikt gemaakt voor wetenschappelijk kwantitatief onderzoek. Het betreft dossiers uit de periode dat de huidige daders als minderjarige werden begeleid door Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam (BJAA) of, indien sprake was van een verstandelijke beperking, door de William Schrikker Groep (WSG). De informatie in deze rapportage biedt een retrospectieve weergave van de problemen waarmee personen uit de Top 600 te maken kregen en daarnaast van de problemen die zij zelf veroorzaakten, waarbij deze worden afgezet tegen een positieve vergelijkingsgroep. In dit rapport wordt geen actueel beeld van de Top 600 geschetst. De vraag hoe het delinquente gedrag van de Top 600 is te typeren vormt hierop een uitzondering, omdat voor de beantwoording hiervan mede gebruik werd gemaakt van recente informatie uit het registratiesysteem van de Politie Amsterdam-Amstelland.

We starten met de bespreking van enkele methodologische aspecten van deze studie. Dan volgt de beantwoording van de onderzoeksvragen. Ten slotte zullen we kort reflecteren op de betekenis van deze resultaten. De focus wordt in deze discussie gelegd op de bevindingen over de Top 600, waarbij de resultaten van de vergelijking van de Top 600 met de Boefjes met name worden gebruikt ter ondersteuning van de aanbevelingen die worden geformuleerd ten aanzien van jeugdzorg die nu, of in de toekomst, gegeven gaat worden aan jongens met een vergelijkbaar risico als de Top 600 op het afglijden richting ernstige vormen van (gewelddadige) criminaliteit.

5.1 Methodologische aspecten van deze studie

Kwaliteit dossiers

In totaal is door de beoordelaars aan 452 dossiers een rapportcijfer toegekend dat de kwaliteit van de betreffende dossiers representeert. Het gemiddelde toegekende kwaliteitscijfer aan de Top 600-dossiers was 6,5 (op een schaal van 1 tot 10), dat van de Boefjes 6,7. Een kwart van de Top 600-dossiers is als 'onvoldoende' beoordeeld, en driekwart als voldoende, bij de Boefjes ging het om 12% van de dossiers met een onvoldoende kwaliteitsbeoordeling. Aan de lage kwaliteit van een aantal dossiers worden verder geen consequenties verbonden. De FPJ biedt voldoende houvast voor het omgaan met ontbrekende informatie. Wel geeft het aan dat de jeugdzorgdossiers niet als een onuitputtelijke bron van informatie moeten worden beschouwd. Een goed voorbeeld in dit kader vormen de Processen Verbaal, en in het bijzonder de beschrijving van de omstandigheden waaronder delicten werden gepleegd. Vaak bevatten deze weinig informatie over de eventuele rol van middelen (drugs, alcohol). Hierdoor was een koppeling tussen middelengebruik en het delict, belangrijk voor het domein 'Delictsituatie & drugs' in veel gevallen niet te maken.

Betrouwbaarheid

Uit de resultaten is gebleken dat dossiers betrouwbaar zijn gescoord; de inter-beoordelaars betrouwbaarheid (IRR) was goed in beide onderzoeksgroepen. De dossierstudie met de Boefjes als onderzoeksgroep heeft een betere IRR dan de Top 600. Dit lijkt ook aannemelijk aangezien drie van de zes beoordelaars dossiers van beide groepen hebben gescoord. Onderling overleg, afspraken en reeds opgedane ervaring met de Top 600 dossiers lijken met name ten goede gekomen aan de IRR van de Boefjes, deze dossiers werden in een latere periode bestudeerd. Zowel bij de Top 600 als de Boefjes waren weliswaar afwijkingen in de scores die beoordelaars aan gezamenlijk gescoorde dossiers toekenden, deze hadden met name betrekking op verschillende interpretaties van de ernst van de aanwezige risicofactor. Veel minder vaak waren beoordelaars het oneens over de aan- of afwezigheid van een risicofactor. Voor afwijkingen tussen projectmedewerkers in de beoordelingen van de dossiers bestaan verschillende verklaringen. Zoals in de methodesectie van dit rapport al is aangegeven zijn ruwweg drie bronnen van 'ruis' denkbaar; het instrument, de beoordelaar en de inhoud van het dossier (kwaliteit). De verschillende achtergronden van beoordelaars (o.a. hun verschillende ervaring met psychodiagnostiek (psycholoog vs. forensische orthopedagoog vs. socioloog vs. criminoloog) kunnen hierin een rol hebben gespeeld. Dit geldt ook voor de beperkingen in de kwaliteit van de dossiers, zoals eerder beschreven.

Steekproefomvang en representativiteit

Hoewel een aanzienlijk aantal Top 600 dossiers werd onderzocht, was dit aantal voor statistische analyses waarbij binnen de Top 600 naar subgroepen gezocht zou kunnen worden toch aan de lage kant. Met de toevoeging van de Boefjes is dit ondervangen door verschillen tussen de twee onderzoeksgroepen qua samenhangende risicofactoren per FPJ-domein inzichtelijk te maken. Daarnaast is uit een analyse van de representativiteit gebleken dat de Top 600 steekproef enigszins afwijkt van de resterende Top 600 die niet in de onderzoeksgroep was geïnccludeerd. De resultaten in deze studie zijn daarom niet per definitie representatief voor de gehele Top 600, maar met name voor het deel dat nu gemiddeld jongvolwassen is. Zo is de onderzochte groep gemiddeld ongeveer drie jaar jonger dan de gehele Top 600. Dossiers van relatief oudere Top 600 cliënten (geboren voor 1980, nu ouder dan 32) waren namelijk niet beschikbaar bij BJAA / WSG. Ook zijn de Top 600 cliënten uit de onderzoeksgroep relatief vaker daders van openlijk geweld tegen personen. Tenslotte hebben zij vaker overvallen gepleegd dan personen die niet in onze steekproef zaten. Wat betreft de samenstelling van de onderzoeksgroep de Boefjes is het belangrijk om te vermelden dat een allereerste bevinding was dat het onmogelijk was een groep van voldoende omvang samen te stellen die voldeed aan alle aanvankelijk gestelde inclusiecriteria. Slechts een kleine minderheid van de jongeren die in het verleden bekend was bij de Amsterdamse jeugdzorg in verband met jeugdreclasseringmaatregelen bleek anno nu niet meer voor te komen in de politieregistraties in verband met het plegen van criminele delicten. Desalniettemin is het contrast qua actueel crimineel gedrag tussen de Top 600 en de Boefjes aanzienlijk, waardoor met overtuiging gesproken kan worden van een daadwerkelijk positieve vergelijkingsgroep. Geen van de Boefjes heeft, in tegenstelling tot de gehele Top 600, in de periode 2007 – 2013 een zogenaamde 'high impact crime' gepleegd. En geen van de Boefjes stond in dezelfde periode geregistreerd als pleger van een geweldsmisdrijf.

Causaliteit

Hoewel de dossiers informatie bevatten over een langere periode in het leven van de jongeren is het helaas niet mogelijk om op basis van de gegevens in dit onderzoek causale verbanden te leggen tussen probleemgebieden. We weten bijvoorbeeld niet of de aanwezigheid van persoonlijkheidsproblematiek kan verklaren waarom iemand begint met crimineel gedrag, of andersom.

Intelligentie en psychiatrische problematiek

De gemiddelde IQ-score van Top 600 jongeren is laag (ca. 80), en bovendien 8 en 10 punten lager dan die van respectievelijk de Boefjes en van jongeren met een PIJ-maatregel. Het is mogelijk dat cliënten in onze steekproef aanzienlijk minder begaafd zijn, maar alternatieve verklaringen van methodologische aard moeten overwogen worden. Een voor de hand liggende verklaring voor het gemiddeld lagere IQ van de Top 600 dan dat van de Boefjes is dat meer dan vier keer zoveel jongeren die onder begeleiding hebben gestaan van de WSG (een LVB-indicatie en dus ook voor een lager IQ) zijn geïnccludeerd in de Top 600-onderzoeksgroep (28%) dan in de Boefjes onderzoeksgroep (6%). Ook ontbrak in veel dossiers uit dit onderzoek informatie over het IQ van cliënten. Het is voorstelbaar dat wanneer er vermoedens zijn van intellectuele beperkingen de kans groter is dat een IQ-test wordt aangevraagd. Omdat een IQ-score vaak nodig is voor een indicatiestelling, worden IQ-test dus niet willekeurig afgenomen. Een PIJ-maatregel bijvoorbeeld wordt, mede, op basis van de uitkomsten van een zogenaamd dubbelonderzoek 'Pro Justitia' opgelegd. In zo'n onderzoek wordt ook een intelligentietest afgenomen. Daarnaast is gebleken dat de Top 600 etnisch divers is samengesteld, terwijl onderzoek heeft uitgewezen dat migranten/mensen uit niet-westerse culturen gemiddeld lager scoren op een standaard IQ-test dan autochtonen. De specifieke oorzaken hiervoor zijn onduidelijk, maar waarschijnlijk spelen afwijkende ontwikkelingstrajecten, taalproblematiek en onderzoeker-/testbias een rol (Resing & Hessels, 2001). In de handleiding van een van de bekendste - en sterk verbaal gerichte toetsen - in het veld (de Wechsler intelligentie test) wordt daarom opgemerkt dat een lagere score voor allochtone cliënten niet noodzakelijkerwijs betekent dat het intellectuele niveau laag is. Ook met betrekking tot de inventarisatie van psychische problematiek is de constatering dat een deel van de Top 600 een niet-westerse achtergrond heeft relevant. Er zijn immers studies bekend waaruit is gebleken dat de bereidwilligheid om psychische problemen te rapporteren, evenals de wijze waarop dit gebeurt, samenhangt met de etnische/culturele afkomst van cliënten (De Jong & Colijn, 2010).

Op dit moment onderzoekt de GGD Amsterdam, in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam, het Kohnstamm Instituut en het Nederlands Jeugdinstituut, hoe de vroegsignalering van LVB op jonge leeftijd verbeterd kan worden. De studie bestaat uit een onderzoek onder basisschoolkinderen naar de ontwikkeling en validering van een screeningsinstrument om LVB vroegtijdig op te sporen. Op basis van de verzamelde gegevens wordt tevens een schatting gemaakt van het voorkomen van LVB bij Amsterdamse kinderen.

5.2 Beantwoording onderzoeksvragen

Hoe is het delinquente gedrag van de Top 600 te typeren?

Uit de cliëntdossiers is gebleken dat de Top 600 een groep is die meestal vroeg begon met crimineel gedrag; cliënten kwamen gemiddeld net voor hun 13^e levensjaar door niet-gewelddadige gedragingen (winkeldiefstal, inbraak, vandalisme) in aanraking met de politie. Ruim een derde was al tijdens de basisschoolperiode (voor 12 jaar oud) opgevangen in verband met het plegen van delicten. De eerste politiecontacten in verband met gewelddadig delicten volgden kort daarop, met een gemiddelde leeftijd van bijna 14 jaar.

Vrijwel alle Top 600 cliënten waren ruim voor het bereiken van de volwassen leeftijd bekend met vermogens- en geweldsdelicten, waarbij geldt dat het geweld vaak diende ter ondersteuning van de vermogensdelicten. Slechts een kleine minderheid van 4% was op basis van dossierinformatie nog niet bekend met een vermogensdelict, en slechts 2% nog niet met een geweldsdelict. Andere delicttypen werden relatief minder vaak teruggevonden, hoewel bijna 13% van de cliënten in verband werd gebracht met het plegen van een zedendelict. Daadwerkelijke gerechtelijke veroordelingen voor deze delicten werden slechts sporadisch aangetroffen in de dossiers. Brandstichting werd in 12% van de onderzochte dossiers van Top 600 cliënten teruggevonden.

Een opvallende uitkomst, met name in het licht van de vergelijking met de groep PIJ-jongeren (zie tabel 4.11 en bijlage 5), is dat er door de Top 600 relatief weinig delicten in de relationele sfeer werden gepleegd. De classificatie van delicttypen die in de afgelopen 5 jaar door de Top 600 zijn gepleegd geeft een goed inzicht in het delictgedrag van de Top 600 cliënten. Tussen de 80% en 90% van hen is bekend vanwege *'geweldsdelicten zonder vermogen'* (vb. mishandeling), *'geweldsdelicten met vermogen'* (vb. overval met geweld, straatroof) en *'vermogensdelicten zonder geweld'* (vb. winkeldiefstal, inbraak). Andere veel gepleegde feiten zijn verkeersovertredingen (62%) en APV-overtredingen (58%). Drugs- en wapengerelateerde delicten werden door ongeveer een derde van alle Top 600 cliënten gepleegd (33% en 28% respectievelijk).

Welke kenmerken heeft de opvoeding van personen uit de Top 600?

De opvoeding van Top 600 cliënten wordt gekenmerkt door (i) pedagogisch en affectief onmachtige opvoeders en (ii) externaliserend probleemgedrag bij de cliënt vanaf jonge leeftijd. De onmacht van opvoeders blijkt uit de inconsistente opvoeding, hun afwezigheid / onbereikbaarheid, het verkeerde voorbeeld dat zij of andere gezinsleden gaven (bijv. criminaliteit van gezinsleden en huiselijk geweld), en de aanwezigheid van psychiatrie en/of lichamelijke problemen en/of verslavingsproblematiek (in totaal werd bij 64% van de Top 600 de aanwezigheid van minimaal een van deze soorten problematiek bij hun ouder(s) vermeld). Ook was vaak sprake van abnormale gezinssituaties, bijvoorbeeld in de vorm van verstoorde gezagsverhoudingen.

Het externaliserende probleemgedrag van de Top 600 cliënten bleek veelal uit meldingen over grote problemen met het accepteren van autoriteit (politie, school, opvoeders), een sterke oriëntatie op criminaliteit (geen andere vrienden dan 'foute' vrienden) en een slechte schoolbinding (frequent schoolverzuim en/of schorsingen vanwege onbehoorlijk gedrag). Ten slotte was in veel gevallen sprake van een slechte relatie van de jongeren (en hun ouders) met hulpverlening, zoals onder andere bleek uit de hoge frequentie van no-shows tijdens geplande contacten met de medewerkers

van de reclassering en mislukte taakstraffen (ontvluchten / onttrekken aan toezicht). Veel reclasseringsmaatregelen werden hierom teruggemeld.

Wat is de psychische gesteldheid van de Top 600?

De psychische gesteldheid is zorgelijk. In de dossiers van de onderzochte groep Top 600 cliënten zijn veel meldingen van en indicaties voor (psychosociale) problematiek aangetroffen. Veel cliënten leken mentaal 'verhard'. Een grote meerderheid van de cliënten in dit onderzoek (90%) had problemen met empathische vermogens, wat betekent dat zij moeite hadden om zich in anderen te verplaatsen (zoals de slachtoffers van hun criminele gedrag). De gewetensfuncties leken grotendeels lacunair, dan wel niet goed tot ontwikkeling gekomen. Jongeren waren beïnvloedbaar, wat duidt op een zwakke ik-sterkte. Een groot deel van de jongeren uit de steekproef leek onvoldoende doordrongen van het besef een probleem te hebben ('probleembesef'), en een nog groter deel ontbeerde inzicht in het ontstaan van deze problemen ('probleeminzicht').

In termen van *psychiatrische stoornissen* kunnen wij stellen dat klinische As-I problematiek relatief weinig voorkwam gedurende de jeugd van de Top 600. Aanwijzingen voor As-II problematiek werden veel vaker gevonden, en dan met name wat betreft persoonlijkheidsproblematiek. De persoonlijkheidsontwikkeling is voor veel cliënten in het onderzoek zorgelijk. Bij driekwart werden aanwijzingen gevonden voor een (zich ontwikkelende) Type B persoonlijkheidsstoornis, met name de antisociale.

De prevalentie van verstandelijke beperkingen lijkt hoog, maar daarbij moet worden opgemerkt dat sprake is van enkele methodologische beperkingen (zie eerder). Hoewel het lage IQ (wat vaak als enige indicator wordt gebruikt voor eventuele aanwezigheid van LVB problematiek) opvallend is, leken jongeren weinig problemen te ondervinden wat betreft hun aanpassingsvermogen in sociale situaties. Het probleem lijkt niet zozeer te zijn dat jongeren zich niet kunnen aanpassen, als wel dat zij zich aansluiten bij/ aanpassen aan de *verkeerde* personen ('foute vrienden').

Zijn er aanwijzingen voor problematisch middelengebruik, en is er een relatie met delictgedrag?

Er zijn veel aanwijzingen gevonden voor problematisch middelengebruik. Het bleek hier (bijna uitsluitend) om blowen te gaan, waarover bij tweederde van de jongeren (zorg)meldingen in de dossiers werden teruggevonden. Bij 29% van de onderzochte groep was sprake van alcoholgebruik, waarbij dit bij 6% als ernstig werd gekwalificeerd. Harddrugsproblematiek werd nauwelijks aangetroffen. Informatie over het gepleegd hebben van delicten 'onder invloed' was vaak niet terug te vinden in de dossiers (zie ook 'methodologische aspecten'). In die gevallen waar er wel sprake was van het plegen van delicten onder invloed, gebeurde dat met name onder invloed van cannabis.

Wat zijn de belangrijkste verschillen tussen de Top 600 en de Boefjes wat betreft het voorkomen en de ernst van criminogene risicofactoren tijdens de jeugd?

Top 600 cliënten waren, in vergelijking met de Boefjes, al tijdens hun jeugd veel sterker georiënteerd op criminaliteit en criminele vrienden(groepen). Delinquent gedrag en criminaliteit lijken hiermee bij de Top 600 al vanaf jonge leeftijd meer genormaliseerd, aangezien ook veel toppers opgroeiden in gezinnen met criminele gezinsleden; veel Top 600 cliënten hebben vaders en/of broers met politieantecedenten en/of die gedetineerd zijn geweest.

Veel meer Top 600 cliënten dan 'boefjes' kwamen ook al zelf tijdens hun jeugd in contact met politie vanwege crimineel gedrag waarbij een geweldscomponent aanwezig was. Ook werden door de minderjarige 'toppers' al zwaardere vormen van geweld gebruikt. Bovendien waren zij jonger ten tijde van de eerste door hen gepleegde delicten.

Opvallend verder is dat meer Top 600 cliënten hun delicten voornamelijk in groepsverband pleegden en dat, weliswaar een minderheid, maar desondanks wel veel meer Top 600 cliënten dan Boefjes hun delicten pleegde onder invloed van middelen. Het ging hierbij dan om alcohol en/of cannabis. Daarnaast werden door meer Top 600 cliënten relationele delicten gepleegd waarbij een (vage) bekende het slachtoffer was. Mogelijk speelden wraakmotieven hierbij een rol. Een andere verklaring hiervoor is het gegeven dat veel Top 600 cliënten zich mogelijk niet druk hoefden te maken om 'represailles', gezien hun hoge mate van inbedding in overlastgevende jeugdgroepen / criminele jeugdbendes, waartoe zij door de politie al werden geschaard.

Ondanks dat zowel bij de Top 600 cliënten als bij de Boefjes enorm veel opvoedingsproblematiek is geconstateerd, werden ouders van de Top 600 vaker als pedagogisch onmachtig en/of onwelwillend omschreven in de jeugdzorgdossiers. Dit wordt ook terug gezien in de bevinding dat meer Top 600 jongeren opgroeiden in een 'abnormaal gezin', waarmee hoofdzakelijk wordt bedoeld dat de ouder-kind hiërarchie en gezagsverhoudingen waren verstoord. Vaker dan bij de Boefjes waren lichamelijke beperkingen van de ouder(s) een (gedeeltelijke) verklaring hiervoor. In veel gevallen gingen deze hand in hand met een verlies van toezicht op en regie over het gedrag en functioneren van hun zoons buitenshuis.

Naast het opvoedingsmilieu en het klimaat dat de omstandigheden waaronder de Top 600 opgroeide kenmerkten, zijn ook duidelijke verschillen tussen de Top 600 en de Boefjes geconstateerd die wijzen op ernstiger problematiek in de 'innerlijke belevingswereld' van de jongeren. Het algemene beeld dat naar voren komt is dat de Top 600 gedurende hun jeugd met name een sociaal-emotionele achterstand had ontwikkeld. De Top 600 kan dan ook, in vergelijking met de Boefjes, omschreven worden als een groep jongeren die al tijdens hun jeugd in een proces van 'mentale verharding' waren beland. Concrete aanwijzingen hiervoor komen van psychologen en psychiaters, die vaak ernstige tekortkomingen constateerden wat betreft de empathische vermogens en de gewetensontwikkeling van de jongeren. Ook werden zij als snel geïrriteerd en krenkbaar omschreven. In combinatie met de reeds vertoonde gedragsproblematiek (onder ander impulscontrole- en agressieregulatieproblematiek, meeloopgedrag, spijbelen, delictgedrag) werd de diagnose antisociale persoonlijkheidsstoornis (in ontwikkeling) vaker wel dan niet gesteld. Ook opvallend is het grote verschil in aanwezig probleembesef- en inzicht tussen de Top 600 en de Boefjes. Van slechts 3% van de Top 600 cliënten werd geconcludeerd dat zowel probleembesef als probleeminzicht aanwezig was bij de jongere. Het opvallend gebrekkige probleembesef en –inzicht van de Top 600 als groep biedt daarnaast een mogelijke verklaring waarom de Top 600 zich, ondanks de ernst van de reeds aanwezige (gedrags)problematiek ook al vanaf jonge leeftijd zo slecht begeleidbaar opstelde richting jeugdzorg en jeugdreclassering dan de Boefjes.

Zoals reeds eerder benoemd werd klinische (as-1) psychiatrische problematiek zowel bij de Top 600 als de Boefjes relatief weinig aangetroffen. Opvallend was dat meldingen van depressie en depressieve symptomen vaker in de dossiers van de Boefjes werden genoemd. Naast de bevinding

dat meer boefjes *mishandeld zijn door anderen* was dit de enige risicofactor die vaker werd aangetroffen in de dossiers van de Boefjes.

Ook op het domein 'sociaal / relationeel' waren de verschillen groot, waarbij de Top 600, behalve bij het ontvangen van *emotionele steun* over het algemeen een veel problematisch beeld liet zien. Zo konden zij veel minder terugvallen en steun putten uit een positief, pro-sociaal, netwerk. Zowel het primaire netwerk (gezin, familie) als het secundaire netwerk, dat vaak al was uitgedund tot alleen de vrienden met een slechte invloed over bleven was bij de Top 600 vaker problematisch. Ten slotte valt ook op dat de Top 600 veel vaker een 'negatieve houding' liet zien. Een algeheel gevoel van wantrouwen richting volwassenen en autoriteitsproblematiek lijken, net als het gebrekkige probleembesef- en inzicht, bij te dragen aan de verklaring waarom de Top 600 zich zo moeilijk liet begeleiden en zich hoofdzakelijk afkeerden van zorg en hulp.

Welke combinaties van risicofactoren lijken samen te hangen met een verhoogde kans op het voortzetten van crimineel gedrag tot in de (jong)volwassenheid. En welke combinaties van risicofactoren lijken hiertegen juist te beschermen?

Het was om methodologische redenen niet mogelijk de samenhang van alle risicofactoren, uit alle FPJ-domeinen tegelijkertijd, inzichtelijk te maken. Wel is door Latente Klasse Analyses uit te voeren op de afzonderlijke domeinen een beeld ontstaan welke combinaties van risicofactoren per probleemgebied samen lijken te gaan met een verhoogd risico op het voortzetten van crimineel (gewelddadig) gedrag tot in ieder geval in de (jong)volwassenheid.

Zo blijkt uit de analyse op het domein 'historie crimineel en gewelddadig gedrag' dat de Top 600 tijdens hun jeugd een homogene dadergroep was. Ruim 90% van de Top 600 vertoonde vergelijkbaar delictgedrag en week daarin als groep af van een grote groep 'boefjes'. Geweld had al een prominente rol in de door hen, tijdens de jeugd, gepleegde vermogensdelicten. En andersom gesteld, hoewel minder duidelijk zichtbaar, lijken jongeren die tijdens hun jeugd wel vermogensdelicten pleegden, maar hierbij het gebruik van geweld schuwden, een lager risico te lopen om dit op latere leeftijd wel te gaan doen. Op dit domein lijkt te gelden dat de belangrijkste voorspeller van gedrag in de (jong)volwassenheid het type delictgedrag is dat werd vertoond tijdens de jeugd.

Binnen het domein 'Opvoeding & milieu' geldt weliswaar dat met name risicofactoren gerelateerd aan het gezin en het opvoedingsklimaat (oa. inconsistente opvoeding, verwaarlozing, problematiek van de ouders) relatief sterk met elkaar samenhangen, de relatie met het voortzetten of juist stoppen met delinquent gedrag blijft op dit domein onduidelijk. Grofweg evenveel Top 600 cliënten als boefjes (circa tweederde) worden toegekend aan het profiel dat over de gehele linie de meeste problematiek laat zien. Daarbij is de problematiek zowel meer divers als meer ernstig aanwezig geweest dan bij ongeveer eenderde van de Top 600 en de Boefjes uit het profiel met weinig problematiek.

Wel is er samenhang geconstateerd tussen een aantal 'kindfactoren' uit het domein 'Opvoeding & milieu' en het voortzetten van delinquent gedrag. In lijn met eerdere bevindingen bevestigt de latente klasse analyse dat vroege aanvang van probleemgedrag, in combinatie met ernstige vormen van autoriteitsproblematiek, een sterke oriëntatie op het criminele milieu en een slechte schoolbinding typerend is voor de jeugd van ruim tweederde van de Top 600. Ongeveer de helft

van de Boefjes laat een hiermee vergelijkbaar profiel zien (met een iets minder sterke criminele oriëntatie) met een belangrijk en opvallend verschil ten opzichte van de Top 600, namelijk dat zij in het verleden uit huis zijn geplaatst. Een uithuisplaatsing lijkt bij deze groep beschermd te hebben tegen het voortzetten van crimineel gedrag tot in de (jong)volwassenheid. Van ongeveer de andere helft van alle Boefjes werd een latere aanvangsleeftijd van probleemgedrag geconstateerd, net als beduidend minder autoriteitsproblematiek, mindere criminele oriëntatie en een meer begeleidbare attitude en constructieve houding richting zorg en hulp.

De latente klasse op het domein 'Delictsituatie & drugs' wijst met name op de relatie tussen het niet plegen van delicten onder invloed van middelen tijdens de jeugd en het stoppen van delictgedrag voor of tijdens de (jong)volwassenheid ('desistance'). Minder sterk lijkt het juist wel plegen van delicten onder invloed van middelen gerelateerd aan een hogere kans op het voortzetten van crimineel gedrag (circa eenderde van de Top 600).

Hoewel de Top 600 duidelijk meer en ernstiger problematiek liet zien op de afzonderlijke risicofactoren uit het domein 'psychologie & functies', is de onderlinge samenhang hiervan minder duidelijk. Drie profielen zijn onderscheiden, in toenemende mate van ernst van problematiek. Vrijwel alle Top 600 cliënten worden hierbij ingedeeld in de twee profielen met de meeste problematiek, waarvan de meerderheid met name ernstige empathische tekortkomingen liet zien alsmede een ernstig verstoorde gewetensontwikkeling en een gebrek aan probleembesef en –inzicht. De Boefjes zijn meer verspreid verdeeld over de drie profielen, waarbij iets minder dan de helft in het profiel valt met, over de gehele linie, de minste problematiek.

Hieruit kan voorzichtig worden geconcludeerd dat met name adequaat ontwikkelde empathische vermogens en gewetensfuncties, in combinatie met een (minimaal) gemiddelde intelligentie beschermend lijken te werken.

Het domein 'psychiatrie & stoornissen' geeft een duidelijk beeld van onderlinge samenhang van risicofactoren, waarbij met name de combinatie 'persoonlijkheidsontwikkeling richting type B', middelengebruik (problematisch blowen) en, in mindere mate, ADHD gerelateerd is aan het voortzetten van crimineel gedrag; 84% van de Top 600 valt in het profiel waarin deze risicofactoren relatief prominent in samenhang aanwezig zijn. Afwezigheid van psychiatrische problematiek lijkt te beschermen; van ongeveer tweederde van de Boefjes zijn in hun jeugdzorgdossiers geen tot nauwelijks indicaties voor psychiatrische problematiek aangetroffen.

Op het domein 'sociaal / relationeel' werden vier profielen onderscheiden. Ongeveer evenveel Top 600 cliënten als 'boefjes' vallen hier in het zwaarste profiel, gekenmerkt door met name een gebrek aan emotionele steun, gebrekkige sociale- en relationele vaardigheden en een beperkt steunend (pro)sociaal netwerk. Aangezien bij een meerderheid van zowel de Top 600 als de Boefjes veel samenhangende problematiek is gevonden, blijft het onduidelijk welke van deze risicofactoren relateren aan een hogere kans op het voortzetten van crimineel gedrag. Desondanks is het in ieder geval zo dat weinig problematiek op deze risicofactoren wel beschermt tegen het verder afglijden, iets meer dan een kwart van de Boefjes tegen slechts 2% van de Top 600 werd ingedeeld in het profiel waarin geen tot nauwelijks sociale / relationele problematiek werd geconstateerd.

5.3 Conclusie

Het belangrijkste doel van dit onderzoek was het vóórkomen van criminogene risicofactoren bij de Top 600 in kaart te brengen. Het onderzoek was dan ook hoofdzakelijk beschrijvend van aard. Over oorzakelijke verbanden tussen specifieke risicofactoren en (gewelddadig) crimineel gedrag kunnen op basis van deze gegevens derhalve geen uitspraken worden gedaan. Desalniettemin laten de resultaten, en met name de resultaten die voortvloeien uit de vergelijking met de Boefjes, een duidelijke relatie zien tussen enerzijds de hoeveelheid en ernst van aanwezige risicofactoren en anderzijds het externaliserende probleemgedrag dat zich reeds op vroege leeftijd openbaarde en inmiddels is uitgemond in het actuele criminele en gewelddadige gedrag van de Top 600

Onmiskenbaar wordt in dit rapport duidelijk dat de Top 600 als groep, vanaf jonge leeftijd, aan zeer problematische (opvoed)omstandigheden is blootgesteld. Het aantal dossiers waarin ouders als pedagogisch vaardig werden benoemd was letterlijk op één hand te tellen. Veel vaker was er sprake van (ernstige) pedagogische onmacht en affectieve verwaarlozing, en meer specifiek mishandeling, (getuige zijn) van ernstig huiselijk geweld en criminaliteit onder gezinsleden. Ook verslaving, psychiatrische problemen en lichamelijke problematiek van de ouders waren veelvoorkomend. Qua delinquent gedrag waren de Top 600 tijdens hun jeugd een relatief homogene dadergroep, met als belangrijke kenmerken dat zij een lage drempel hadden om geweld te gebruiken, ondanks het risico een ander daarmee te verwonden, en dat zij hun delicten veelal in groepsverband pleegden.

Ook kan geconcludeerd worden dat de meerderheid van de Top 600 uit grote en onstabiele gezinnen komt. De dominante woonsituatie werd vaak omschreven als 'sterk wisselend', ouders waren vaak gescheiden (58%) en cliënten groeiden op (samen met gemiddeld vier broertjes en/of zusjes) in een eenoudergezin. De instabiele thuissituatie wordt daarnaast gekenmerkt doordat veelvuldig werd verhuisd (46%); een indicatie voor een instabiele thuissituatie. Het onderzoek bevestigt dat kinderen die op jonge leeftijd aan risicofactoren worden blootgesteld, met ouders die in pedagogisch opzicht meestal onmachtig zijn, een grotere kans hebben om ook eerder crimineel gedrag te gaan ontwikkelen (Van de Rakt et al., 2006).

Aanwezige risicofactoren waren in veel gevallen ook verspreid over meerdere domeinen ('accumulatie'), waarbij opvalt dat achterstanden in de ontwikkeling op sociaal en cognitief gebied gedurende het ouder worden steeds hardnekkiger en prominenter werden. De 'verharding' van de jongeren bijvoorbeeld, werd steeds zichtbaarder door onder andere de toenemende ernst van delicten en het stelselmatige ontkennen en/of bagatelliseren van deze door de jongeren gepleegde delicten. Ook het gebrek aan probleembesef en inzicht dat zeer waarschijnlijk ten grondslag ligt aan de problematische relatie met de hulpverlening (hulp werd over het algemeen als bemoeienis ervaren) werd steeds opvallender. Tel hierbij op het gegeven dat bij ruim 80% van de jongeren de schoolgang al op relatief jonge leeftijd ernstig werd verstoord, bijna 85% problemen had met impulscontrole en agressieregulatie en bijna 90% als beïnvloedbaar werd bevonden en het beeld van de Toppers zoals dat nu heerst is al bijna compleet.

De meeste cliënten in het onderzoek hadden op hun 18^e geen opleiding afgerond waarmee de arbeidsmarkt betreden kon worden. Slechts 8% had rond het 18^e levensjaar (vaak het einde van een

jeugdzorgdossier) een MBO opleiding voltooid. De schoolbinding was al op jonge leeftijd zeer slecht; er werd zeer veel verzuimd en voortijdig schoolverlaten kwam veel voor. Het onderzoek geeft duidelijke aanwijzingen dat veel cliënten al op relatief jonge leeftijd (normatief) een enorme kloof moesten overbruggen, hadden zij op enige wijze 'mee willen draaien in de maatschappij'. Het is daarom niet verwonderlijk dat een groot deel al snel aangewezen was op professionele hulp en ondersteuning, waarvoor zij maar moeilijk te motiveren zijn gebleken.

5.4 Aanbevelingen

Een belangrijke vraag in dit onderzoek was wat de problematische achtergrond van de huidige Top 600 zou kunnen zeggen over hulpverlening die nodig is om te voorkomen dat jeugdigen, met een vergelijkbaar risicoprofiel als de Top 600 destijds, het pad richting ernstige (gewelddadige) jeugdcriminaliteit inslaan. De resultaten van dit onderzoek, en reeds bestaande kennis over forensische (jeugd)doelgroepen, bieden in dit opzicht verschillende handvatten die in deze paragraaf puntsgewijs zullen worden beschreven.

Nog eerder ingrijpen

Opvallend in dit onderzoek is dat de effectiviteit van opgelegde behandelingen, maatregelen en interventies beperkt lijkt. Uit onderzoek weten we dat de impact van reeds bekende criminogene factoren – waarop het reguliere aanbod van gedragsbeïnvloedende maatregelen ingrijpen – afneemt gedurende de adolescentie; meteen na het 12^e jaar is er sprake van een sterke daling van het belang van vrijwel alle dynamische risicofactoren (Van der Put et al., 2012). Ondanks dat bijna de helft van de Top 600 al voor het 12^e levensjaar opviel in verband met (gedrag en attitude) problematiek kwamen zij gemiddeld pas rond hun 14^e in beeld bij Bureau jeugdzorg. Dit zou kunnen verklaren waarom gedragsbeïnvloedende maatregelen gedurende de periode van adolescentie minder invloed hebben op het gedrag van de jongvolwassen delinquent, juist wanneer het gedrag een hoogtepunt bereikt. Er zijn in deze leeftijdsfase dus minder aanknopingspunten voor een interventie met recidivevermindering als hoofddoel. Het belang van (nog) eerder ingrijpen lijkt dus groot.

Verbeterde signalering en screening

Om nog eerder te kunnen ingrijpen is het nodig dat effectief wordt gesignaleerd en gescreend. Verschillende partijen, onder andere scholen en de politie, spelen een belangrijke rol bij de (vroeg)signalering van kinderen met een verhoogd risico op het (gaan) vertonen van crimineel gedrag. Het verdient aanbeveling om te inventariseren hoe op dit moment wordt gesignaleerd en op welke determinanten daarbij wordt gelet, zodat duidelijk wordt of signalering en screening kan worden aangescherpt. Met name de in dit rapport gepresenteerde 'risicoprofielen' kunnen hierbij handvatten bieden.

Qua delictgedrag tijdens de jeugd zijn specifieke determinanten gevonden die wijzen op een hoog risico. Het gaat dan om jongens die, in groepsverband, vermogensdelicten plegen (weleens) met geweld. Ook het plegen van delicten onder invloed van alcohol en/of cannabis is hiervoor een belangrijke determinant. Zoals eerder opgemerkt, is uit de dossiers van BJAA en de WSG meestal niet op te maken wat de relatie is tussen het middelengebruik en het delinquente gedrag. Een dergelijk verband lijkt misschien evident, maar is dat allerm minst. Uit onderzoek weten we namelijk dat bij deviante jongeren ernstiger vormen van geweld vaak geen oorzakelijk verband hebben met alcohol en/of drugs, hoewel delicten vaak wel drugsgerelateerd zijn (Korf et al., 2005). Met het oog

op het terugdringen van het recidiverisico (zie de 'What Works' principes) is het daarom belangrijk om erop toe te zien dat in het proces van dossiervorming ook eventuele informatie over de relatie tussen middelengebruik en het delict wordt vermeld.

Daarnaast zijn opvallend probleemgedrag voor het 12e jaar, een sterke criminele oriëntatie (omgang met voornamelijk foute vrienden), autoriteitsproblematiek, een slechte schoolbinding en het niet nakomen van afspraken met jeugdzorg / jeugdreclassering specifieke determinanten gerelateerd aan een verhoogd risico op het voortzetten van crimineel gedrag.

Ook een ongunstig psychosociaal profiel, gekenmerkt door een relatief laag IQ, gebrekkige empathie, een gebrek aan gevoelens van schaamte en schuld, beïnvloedbaarheid en een laag besef van en inzicht in (achterliggende) problemen is een belangrijke determinant waarop extra gelet zou moeten worden. Een antisociale persoonlijkheidsstructuur tenslotte, onder andere in combinatie met een negatieve en wantrouwende 'grondhouding' en een uitdunnend pro-sociaal netwerk (te herkennen aan onder andere teruglopende schoolgang en verminderde deelname aan verenigingsleven zoals sporten of andere vrijetijdsbesteding) hangen sterk samen met verdere escalatie van delictgedrag tot in de (jong)volwassenheid.

Zoals reeds eerder vermeld kan een inventarisatie van de manier en het moment waarop determinanten en profielen zich manifesteren bijdragen aan betere signalering. Eventuele problemen in de ontwikkeling van de empathische vermogen zouden pas moeten worden geïnterviewd vanaf een bepaalde leeftijd bijvoorbeeld. Bij een niet-schoolgaand kind van 8 jaar oud spelen vermoedelijk andere zaken dan bij een jongen die op zijn 13e een winkeldiefstal pleegt. Mogelijk kunnen daarom 'sets' van belangrijke risicofactoren worden samengesteld die bij verschillende leeftijdsgroepen een relatief grote impact hebben.

Randvoorwaarden interventies borgen

Mogelijk kan de effectiviteit van hulpverlening worden verbeterd door te bevorderen dat meer bekend wordt over randvoorwaarden voor een (potentieel) effectieve interventie en te zorgen dat deze vervolgens optimaal geborgd worden. Bij de inkoop van jeugdhulpverlening, waarvoor gemeenten binnenkort zelf verantwoordelijk worden, zou er bijvoorbeeld op moeten worden toegezien dat aan deze randvoorwaarden wordt voldaan, alvorens een interventie ingezet kan worden. Dat geeft de inkoper van deze zorg bovendien handvatten waar zij op kan letten bij het selecteren van de juiste interventies. Continuïteit van (nieuw) ingezette zorg is een dergelijke randvoorwaarde (bijvoorbeeld niet meer dan twee wisselingen van casemanager / gezinsvoogd per jaar) waarop kan worden gezien. In het geval van vechtsport als interventie (bijvoorbeeld bij een jeugdige delinquent met impulscontrole problematiek), zou deze alleen moeten worden ingezet mits de sportschool is gecertificeerd en het pedagogisch klimaat op de sportschool aantoonbaar deugt.

De intensiteit van interventies moet hoog zijn

De ernst en omvang van problematiek was bij een grote meerderheid van de Top 600 erg groot en verspreid over meerdere domeinen. Bovendien was de problematiek veel groter dan bij de Boefjes. Gelet op de drie belangrijkste 'What Works' beginselen (Andrews et al., 1990; Andrews & Bonta, 2003) lijkt er dus veel mogelijk om te voorkomen dat jongeren, met een vergelijkbaar risicoprofiel als de Top 600 destijds, verder afglijden richting gewelddadige criminaliteit.

Het risicobeginsel stelt wat dat betreft dat de intensiteit van een eventuele behandeling overeen moet komen met het individuele risico op herhaling van het ongewenste gedrag; hoe hoger het risico, hoe intensiever de behandeling. In het geval van een groot deel van de Top 600 geldt dat deze intensiteit al vroeg zo hoog mogelijk moet zijn. Dit geldt met name voor jongeren met een sterke oriëntatie op het criminele milieu (foute vrienden), met criminele gezinsleden en met tevens een ongunstig psychologisch profiel en die al op jonge leeftijd opvallen in verband met het plegen van gewelddadige delicten in groepsverband.

Een specifiek aandachtspunt is hierbij nog te benoemen. Het 'stapelen van interventies' zou moeten worden voorkomen. Met name bij hoog risico jongeren (met comorbiditeit) moet stevig inzetten niet worden verward met (te) veel inzetten. Mogelijk wordt hierdoor de afstemming met het specifieke risico, de behoeften en kenmerken van de cliënt uit het oog verloren. Indien verschillende interventies gelijktijdig worden ingezet wordt de kans vergroot dat jongeren faalervaringen opdoen bij behandelingen die niet goed aansluiten op de problematiek. Een andere negatieve uitkomst is dat de effectiviteit van behandelingen die wel goed aansluiten door stapeling van interventies mogelijk worden verlaagd (e.g. Andrews & Bonta 2003; Marlowe, 2006).

Ondanks niet beschreven in de resultatensectie, was het algemene beeld dat naar voren kwam tijdens het bestuderen van de dossiers dat het vóórkomen van problematiek progressief van aard was; naarmate de Top 600 cliënten ouder werden, werden meer risicofactoren zichtbaar en werd daarmee ook de spreiding over verschillende domeinen hoger. Dit werpt de vraag op in welke mate al in een vroegtijdig stadium intensief geïntervenieerd kan worden als criminogene factoren zich nog niet daadwerkelijk gemanifesteerd hebben. Een inventarisatie van enerzijds de leeftijd waarop risicofactoren zich 'openbaren' en anderzijds specifieke combinaties van risicofactoren, gerelateerd aan verdere escalatie van problematiek, per leeftijdsgroep kan bijdragen aan de juiste timing van interventies met de gewenste intensiteit. Mogelijk kan worden ingezet op het uitvoeren van herhaalde diagnostiek vanaf jonge leeftijd om ergere scheefgroei te voorkomen.

Ook rijst de vraag in welke mate bestaande interventies daadwerkelijk intensief zijn. Meer zicht op de mate waarin op geïntegreerde wijze, rekening houdend met de belangrijkste krachten uit de omgeving van het kind, wordt ingezet op het wegnemen van criminogene factoren kan bijdragen aan het voorkomen dat jonge jongens een criminele carrière tegemoet gaan. Door monitoring van de wijze waarop deze interventies door de jongeren doorlopen worden (Wat is de mate van no-shows bij ingezette interventies? Hoeveel jongens vallen vroegtijdig uit? Hoeveel maatregelen worden teruggemeld naar de kinderrechter en welke consequenties worden hieraan verbonden?) kan intensiteit en effectiviteit beter worden gewaarborgd.

Motivatie voor hulpverlening

Uit dit onderzoek is duidelijk geworden dat de Top 600 een rijk verleden in de jeugdzorg heeft. Gemiddeld kwamen zij op hun 14^e in beeld bij jeugdzorg en zijn de meesten ruim 3 jaar begeleid, onderzocht, getraind en gestraft (oa. Halt-afdoeningen, taak- en leerstraffen, jeugdetentie). Bovendien vinden we in het onderzoek een reeks van factoren die kunnen verklaren waarom hulpverlening niet of onvoldoende aansloeg. Weerstand tegen hulp c.q. de neiging om deze als bemoeienis te beschouwen horen daarbij, alsmede het feit dat de jongeren niet doordrongen waren van nut en noodzaak van deze hulp en zorg.

Gezien de intensieve bemoeienis in het verleden met personen uit de Top 600 lijkt het vinden van de juiste aanpak een probleem. De resultaten van deze studie bieden, in het licht van het behoefte- en responsiviteitsbeginsel van de 'What Works' benadering handvatten om de effectiviteit van potentiële interventies te verhogen (zie de 'What Works' principes, waarin wordt gesteld dat de doelen van de aangeboden behandeling bijvoorbeeld geschikt moet zijn voor (en aan moet sluiten bij) de individuele patiënt). Aan een belangrijke voorwaarde voor potentiële gedragsverandering lijkt bij de Top 600 niet te zijn voldaan, doordat zowel probleembesef als –inzicht onverminderd te kort schieten. Ook het ontbreken van 'lijdensdruk' (en mogelijk een gebrek aan empathie en geweten) en een wantrouwende en 'negatieve grondhouding' spelen daarbij een rol.

Het motiveren van klanten – een taak van jeugdzorg / jeugdreclassering – blijft dus een enorm belangrijk aandachtspunt. Om te compenseren voor een eventueel gebrek aan motivatie voor het accepteren en doorlopen van hulpverleningstrajecten, lijkt een stok achter de deur nodig. In het geval bij een voorwaardelijke straf de voorwaarden worden overtreden lijkt direct ingrijpen noodzakelijk. Hierbij moet tevens meer oog zijn voor en rekening worden gehouden met de rol die de ouder(s) spelen in het ontstaan en het in stand houden van achterliggende problematiek.

De vriendenkring

Veel Top 600 cliënten begonnen gedragsproblematiek te vertonen toen zij nog op de basisschool zaten (problematiek in de thuissituatie zal hier in veel gevallen een rol bij hebben gespeeld). Vaak had het tot gevolg dat al op jonge leeftijd een achterstand werd opgebouwd qua schoolprestaties en aansluiting met (positieve) leeftijdsgenoten, door onder andere zitten blijven en het veroorzaken van (onderlinge) conflicten. Ook ging het probleemgedrag ten koste van sportlidmaatschap en ander verenigingsleven. Bij het merendeel van de Top 600 cliënten was duidelijk dat op latere leeftijd (richting het 18e levensjaar) eigenlijk niet meer kon worden geput uit een pro-sociaal netwerk. De helft van de jongeren werd gerekend tot lid van een overlastgevende / criminele jeugdgroep, was beïnvloedbaar, en ruim 80% pleegde zijn delicten voornamelijk in groepsverband (of in elk geval in aanwezigheid van één of meerdere (mede)verdachten). Van 95% van de jongeren werd geconstateerd dat zij zich (in meer of mindere mate) aangetrokken voelden tot antisociale en criminele jongeren. De antisociale peergroep speelde een enorm belangrijke rol en had tegelijkertijd een erg negatieve invloed (gehad) op de toen nog minderjarige Top 600 cliënten.

Ook voor de jongens die nu, of in de toekomst, dreigen af te glijden richting (gewelddadige) jeugdcriminaliteit geldt daarom dat hulp en ondersteuning geboden zijn om te voorkomen dat ook zij aansluiting verliezen met een positief en steunend (secundair) sociaal netwerk en steeds verder geïsoleerd komen te staan van een 'normaal gesocialiseerd leven zonder criminaliteit'. Als jongeren alternatieven hebben voor crimineel gedrag, is de kans groter dat ze uit de cirkel waar ze in zitten stappen (Brons et al., 2008). Hierbij is ook de rest van het systeem (vrienden, familie, broers/zussen) belangrijk, weten we uit onderzoek (Brons et al., 2008).

Met name jongeren met een zwak primair netwerk (pedagogisch (en affectief) onmachtige ouders) lijken hierbij gebaat. Van het betrekken en ondersteunen van de ouders hierin zou een positieve invloed kunnen uitgaan. Verschillende studies wijzen erop dat verandering in ouderlijk functioneren, met name op het gebied van discipline en toezicht houden op de jongeren, een belangrijk verklarend mechanisme is achter het succes van gezinsgerichte interventies ter vermindering van

antisociaal gedrag (Huey et al., 2002; Eddy & Chamberlain, 2000). Om pedagogische onmachtige ouders te ondersteunen kan gedacht worden aan een gezinscoach.

Een aantal concrete aanbevelingen om hen hierin te ondersteunen zijn:

- blijf inzetten op het voorkomen van voortijdig schooluitval
- probeer een eenduidig en consequent blok te vormen waarin school, jeugdzorg, politie en ouders elkaar steunen, in ieder geval zo min mogelijk tegenwerken
- zie er op toe, bij het opleggen van straffen, maatregelen en/of begeleiding in groepsverband, dat jongeren met onderlinge banden uit elkaar worden gehaald
- toevallige 'bijvangst' van de dossierstudie was de bevinding dat de Top 600 cliënten een gedeelde interesse hebben, namelijk vechtsport. Hiervan zou goed gebruik kunnen worden gemaakt. Jongeren (die dat willen) zouden actief naar vechtsportscholen toegeleid kunnen worden, mits daar een veilig en pedagogisch opvoedingsklimaat heerst (Fight-right keurmerk).

Oog voor GGZ-problematiek

Eén van de meest opvallende verschillen tussen de Top 600 en de Boefjes, is dat qua gediagnosticeerde stoornissen bij de Top 600 veel vaker (jeugd)diagnoses van (oppositieel)opstandige gedragsstoornissen (NAO) en jeugddiagnoses van de antisociale persoonlijkheidsstoornis (in ontwikkeling) werden aangetroffen. Deze jeugddiagnose moet als waarschuwing heel erg serieus worden genomen. Het gaat bij kinderen met deze (jeugd)diagnoses om een hele moeilijke forensische (jeugd)doelgroep, waarop veel kennis, ervaring en expertise moet worden ingezet. Onder andere het risico- en responsiviteitsprincipe zouden veel aandacht moeten krijgen in de begeleiding aan deze jongeren (zie ook 'What Works').

Bij een groot deel van de Top 600 bestaat bovendien de verdenking van een lichte verstandelijke beperking (LVB). Een laag IQ is ook in deze studie als risicofactor voor delinquentie geïdentificeerd, het gemiddeld IQ van de Boefjes is 10 punten hoger dan dat van de Top 600. Hoewel cliënten met een verstandelijke beperking geen aparte groep vormen binnen deze studie verdient hun problematiek wel speciale aandacht ('What Works; responsiviteitsbeginsel). Goede diagnostiek/screening is belangrijk om LVB onder de aandacht te brengen en cliënten op maat te kunnen behandelen. Als een cliënt een laag intellectueel vermogen heeft betekent dit idealiter dat interventies hierop zouden moeten worden aangepast (concreet materiaal, veel herhaling, oefenen in de praktijk om generalisatie (van het aangeleerde) te bevorderen, veel aandacht voor de context van het systeem en in veel gevallen langdurige begeleiding en ondersteuning).

Meer onderzoek naar protectieve en veranderbare criminogene factoren is nodig

Het voorkómen van crimineel gedrag heeft een belangrijke plaats gekregen in de Aanpak Top 600, in de vorm van Pijler 3, die zich richt op instroombeperking. Voor een efficiënte instroombeperking (Pijler 3) is met name zicht op de juiste dynamische (veranderbare) criminogene risicofactoren belangrijk. De vergelijking tussen de Top 600 cliënten en de Boefjes in dit rapport maakt duidelijk hoe de groepen verschillen qua ernst en voorkomen van dynamische risicofactoren (met name dynamische risicofactoren uit de domeinen 'psychologie & functies' en 'sociaal / relationeel' zijn bij de Boefjes duidelijk minder prominent aanwezig).

Toch is meer onderzoek nodig naar de identificatie en rol van dynamische risicofactoren en protectieve factoren waarop geïntervenieerd kan worden ten behoeve van instroombeperking en het voorkomen van verdere escalatie tot in de (jong)volwassenheid. Door middel van kwalitatief onderzoek bij een groep 'desisters' (criminelen die gestopt zijn met delinquent gedrag) zou de rol en impact die protectieve en veranderbare factoren hebben gespeeld bij een positieve gedragsverandering vanuit 'cliëntperspectief' kunnen worden bestudeerd.

Referenties

Adviesbureau Van Montfoort, & Reclassering Nederland. (2004). RISC versie 1.0. Recidive Inschattingen Schalen. Handleiding. Harderwijk, NL: Flevodruk.

Andreasen NC, Barlow DH, Campbell M, Cantwell P, First MB. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-IV). Washington: American Psychiatric Association, 1994.

Andrews DA, Bonta J, Hoge R. Classification for effective rehabilitation: Rediscovering psychology. *Criminal Justice and Behavior*, 1990;17:19-51.

Andrews DA. The psychology of criminal conduct and effective treatment. In: McGuire J (Ed.). What works: reducing reoffending – guidelines from research and practice. Chichester: Wiley, 1995.

Andrews DA, Bonta J. The Level of Service Inventory - Revised. Toronto: Multi-Health Systems, 1995.

Andrews DA, Bonta J. The psychology of criminal conduct. Cincinnati: Anderson, 2003.

Bandura A. Social learning and personality development. Holt: Rinehart & Winston, 1975.

Bandura A. Social learning theory. Englewood Cliffs : Prentice-Hall, 1977.

Boendermaker L, Ince D. Effectieve interventies tegen jeugddelinquentie: geen tucht en discipline, maar oudertraining en therapie. *Jeugd en Co Kennis* 2008;2(4)

Boendermaker L, Ince D. Wat werkt bij jeugdigen met gedragsstoornissen? Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, 2010.

Brand EFJM, Heerde WK van. Handleiding FPJ-lijst: forensisch profiel justitiële jeugdigen. Den Haag: Ministerie van Justitie. Dienst Justitiële Inrichtingen, 2004.

Brons D, Hilhorst N, Willemsen F (eindred.). Het kennisfundament t.b.v. de aanpak van criminele Marokkaanse jongeren. Den Haag: WODC, 2008.

Brugha TS, Cragg D. The list of threatening life experiences: the reliability and validity of a brief life events questionnaire. *Acta Psychiatrica Scandinavica* 1990;82:77–81.

Centraal Bureau voor de Statistiek. Statline [website informatie]. Den Haag: CBS, 2012. [<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37425ned&LA=NL>, 3 september 2012].

Douglas KS, Cox DN, Webster CD. Violence risk assessment: science and practice. *Legal and Criminological Psychology* 1999;4:149-184.

Eddy JM, Chamberlain P. Family management and deviant peer association as mediators of the impact of treatment condition on youth antisocial behavior. *Journal of Consulting & Clinical Psychology* 2000;68:857-863.

Endresen IM, Olweus D. Participation in power sports and antisocial involvement in preadolescent and adolescent boys. *Journal of Child Psychology & Psychiatry* 2005;46:468-478.

Fischer TFC, Captein WJM, Zwirs BWC. Gedragsinterventies voor volwassen justitiabelen: stand van zaken en mogelijkheden voor innovatie. Den Haag: Boom Lemma, 2012.

GGD Amsterdam. De brede blik als specialisme: tussentijdse resultaten van de sociaalpsychiatrische screening Top 600. Amsterdam, GGD Amsterdam, 2012.

Hessing DJ, Elffers H. De psychologie van antisociaal en crimineel gedrag. In: Koppen PJ van, Hessing DJ, Merkelbach HLGJ, Crombag HFM (red.). *Het recht van binnen: psychologie van het recht*. Deventer: Kluwer, 2002.

Hilterman ELB. Tijdens de oefening terug naar af: een onderzoek naar de predictie van ernstige recidive door TBS-gestelden. *Tijdschrift voor Criminologie* 2000;42:232-252.

Hoeve M, Dubas JS, Eichelsheim VI, Van der Laan PH, Smeenk WH, Gerris J RM. The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology* 2009; 37, 749-775.

Huey SJ, Henggeler SW, Brondino MJ, Pickrel SG. Mechanisms of change in multisystemic therapy: Reducing delinquent behavior through therapist adherence and improved family and peer functioning. *Journal of Consulting & Clinical Psychology* 2002;68:451-467.

Jong J de, Colijn S. (red.). *Handboek culturele psychiatrie en psychotherapie*. Utrecht: De Tijdstroom, 2010.

Korf DJ, Benschop A, Rots G. Geweld, alcohol en drugs bij jeugdige gedetineerden en school drop-outs. *Tijdschrift voor Criminologie*, 2005; 47, 239-254.

Laan AM van der, Blom M. Jeugddelinquentie: risico's en bescherming: bevindingen uit de WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005. Meppel: Boom, 2006.

Lowenkamp CT, Latessa EJ. Increasing the effectiveness of correctional programming through the risk principle: identifying offenders for residential placement. *Criminology and Public Policy* 2005;4:263-290.

Magidson J, Vermunt JK (2003b) A nontechnical introduction to latent class models. White Paper. Statistical Innovations.

Marlowe, DB. When "What Works" never did: Dodging the "Scarlet M" in correctional rehabilitation. *Criminology & Public Policy* 2006; 5:339-346.

Moffitt TE. Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: a developmental taxonomy. *Psychological Review* 1993;100:674-701.

Moffitt TE, Caspi A. Childhood predictors differentiate life-course-persistent and adolescence-limited antisocial pathways among males and females. *Development and Psychopathology*, 2001;13:355-375.

Mudde T. Vechtsport is een gevaarlijk spel. *De Volkskrant* 2012;(1 september).

Ogloff JRP, Wong S, Greenwood A. Treating criminal psychopaths in a therapeutic community program. *Behavioral Sciences & the Law* 1990;8:181-190.

Put CE van der, Dekovic M, Stams GJJM, Hoeve M, Laan PH van der. Het belang van vroegtijdig ingrijpen bij jeugdcriminaliteit. *Kind & Adolescent*,33(1), 2-20.

Rakt M van de, Nieuwbeerta P, Graaf ND de. Zo vader, zo zoon? De intergenerationele overdracht van crimineel gedrag. *Tijdschrift voor Criminologie* 2006;48:345-360.

Resing WCM, Hessels MGP. Het meten van de cognitieve mogelijkheden en het schoolgedrag van allochtone kinderen. In: Bleichrodt N, Vijver FJR van de (eindred.). *Diagnostiek bij allochtonen: mogelijkheden en beperkingen van psychologische tests*. Lisse: Swets & Zeitlinger, 2001.

Sijbrandij M, Jonker I, Wolf J. Cliëntprofielen van vrouwen met geweldservaringen in de vrouwenopvang. Nijmegen: Radboud Universiteit. *Sociale Geneeskunde*, 2008.

Skinner BF. *The behavior of organisms: an experimental analysis*. New York: Appleton-Century, 1938.

Sutherland EH. *Criminology*. Philadelphia: Lippincott, 1974.

Rutter M, Tizard J, Whitmore K. *Education, health and behaviour*. New York: Wiley, 1970.

Vente W de, Michon JA. Biopsychologische determinanten van antisociaal en crimineel gedrag. Leiden, NSCR:1998.

Verhulst FC, Ende J van der, Ferdinand R, Kasius MC. De prevalentie van psychiatrische stoornissen bij Nederlandse adolescenten. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 1997;141:777-781.

Vermunt JK. Toepassingen van latent klasse analyse in sociaal wetenschappelijk onderzoek. *Sociale Wetenschappen* 2004;47:2-14.

Vogel V de, Ruiter C de, Hildebrand M, Bos B, Ven P van de. Type of discharge and risk of recidivism measured by the HCR-20: a retrospective study in a Dutch sample of treated forensic psychiatric patients. *International Journal of Forensic Mental Health* 2004;3:149-165.

Vogelvang BO, Burik A van, Knaap LM van der, Wartna BSJ. Prevalentie van criminogene factoren bij mannelijke gedetineerden in Nederland. Woerden/Den Haag, Adviesbureau Van Montfoort/WODC, 2003.

Wasserman GA, Keenan K, Tremblay RE, Coie JD, Herrenkohl TI, Loeber R. Child delinquency bulletin series: risk and protective factors of child delinquency. Washington, DC: US Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, Office of Justice Programs; 2003.

Ward T. Good lives and the rehabilitation of offenders: promises and problems. *Aggression and Violent Behavior* 2002;7:513-528.

Ward T, Stewart CA. Criminogenic needs and human needs: a theoretical model. *Psychology, Crime & Law*, 2003;9:125-143.

Ward T, Stewart CA. The treatment of sex offenders: risk management and good lives. *Professional Psychology, Research and Practice* 2003;34:353–360.

Wong SCP, Hare RD. Guidelines for a psychopathy treatment program. Toronto: Multi-Health Systems, 2005.

Dankwoord

Aan dit rapport hebben verschillende organisaties en mensen op uiteenlopende wijzen bijgedragen. We danken in de eerste plaats de R&D commissie van de GGD Amsterdam, die het onderzoek financieel mogelijk heeft gemaakt. Verder bedanken we Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam en de William Schrikker Groep voor het faciliteren van het onderzoek en het beschikbaar stellen van de cliëntdossiers. Giel van Brussel danken wij in het bijzonder, het was zijn idee om de achtergrond van de Top600 in kaart te brengen door hun jeugdzorgdossiers te bestuderen. De Politie Amsterdam-Amstelland danken wij daarnaast voor de politiegegevens. Koen de Ridder, Eva Kuiper, Marit Ruijgrok en Jessica Baars hebben in het kader van hun afstudeerstages een belangrijke rol gespeeld in de dataverzameling. De ontwikkelaar van de FPJ, dr. Eddy Brand (Dienst Justitiële Inrichtingen), danken we voor de training in het gebruik van het instrument, de vele vragen die hij tijdens het onderzoek heeft beantwoord, en de feedback die hij op een eerdere versie van dit rapport gaf. Ook andere personen hebben bijgedragen aan dit rapport door op te treden als referent: prof. dr. Dirk Korf (UvA), prof. dr. Karel Oei (UvT), prof. dr. Geert-Jan Stams (UvA), prof. dr. Chijs van Nieuwenhuizen (UvT), en dr. Eva Mulder (LUMC). Prof. dr. Jeroen Vermunt (UvT) danken we tenslotte voor de statistische ondersteuning bij de Latente Klasse Analyse.

Lijst met afkortingen

ADHD: Attention Deficit Hyperactivity Disorder
ANOVA: Analysis of Variance
APV: Algemene Politie Verordening
BARO: Basis Raadsonderzoeken
BIC: Bayesiaanse Informatie Criterium
BJAA: Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam
BOPPI: Boddaert Psychologisch Pedagogisch Instituut
CBCL: Child Behaviour Checklist
DJI: Dienst Justitiële Inrichtingen
DSM: Diagnostic & Statistical Manual
EARL-20-B: Early Assessment Risk List for Boys
FFT: Functional Family Therapy
FP40: Forensisch Psychiatrie Profielen
FPJ: Forensisch Profiel Justitieel Jeugdigen
GBM: Gedragsbeïnvloedende maatregel
GGD: Gemeentelijke Gezondheidsdienst
HALT: Het ALTERNatief
HAVO: hoger algemeen voortgezet onderwijs
HCR-20: Historical-Clinical-Risk Management Scale
HIC: High Impact Crimes
HKT-30: Historisch Klinisch Toekomstgericht
ICC: intra-class correlatie coëfficiënt
IQ: Intelligentie Quotient
IRR: Interrater reliability
ITB: Intensieve Traject Begeleiding
ITBcriem: ITB gericht op etnische minderheden
JB: Jeugdbescherming
JHV: Jeugdhulpverlening
JJI: Justitiële Jeugdinrichtingen
JR: Jeugdreclassering
J-SOAP: Juvenile Sex Offender Assessment Protocol
LCA: Latent Class Analysis
LVB: Lichte Verstandelijke Beperking
MBO: Middelbaar Beroepsonderwijs
MHS: Maatregel Hulp en Steun
MK: Maatschappelijke Klassen

MOK: Moeilijk Opvoedbare Kinderen
MST: Multi Systeem Therapie
NIFP: Het Nederlands Instituut voor Forensische psychiatrie en psychologie
NP: Nieuwe Perspectieven (bij Terugkeer)
OTS: ondertoezichtstellingen
PCL-YV: The Hare Psychopathy Checklist: Youth Version
PIJ: Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen
PJV: Potentieel Jeugdige Veelpleger
PO: psychologische/psychiatrische onderzoeken
PTSS: Post-traumatische Stress-stoornis
R: Correlatie-coëfficiënt
SAVRY: Structured Assessment of Violence Risk in Youth
SoVa: Sociale Vaardigheidstraining
SPSS: Statistical Package for the Social Sciences
T&B: Toezicht en begeleiding
TBS: Ter Beschikking Stelling
TVA: Taken en Vaardigheden van Adolescenten
VMBO: Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs
VOTS: voorlopige ondertoezichtstellingen
VWO: Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs
WSG: William Schrikker Groep
YSR: Youth Self Report
ZAV: Zeer Actieve Veelpleger
ZMOK: Zeer Moeilijk Opvoedbare Kinderen

Bijlage 1. Selectiecriteria Top 600

Op de lijst Top 600 staan alle personen die:

1. a. in de afgelopen 5 jaar drie keer of meer aangehouden verdachte zijn geweest voor één van de feiten (inclusief pogingen):
 - Overval
 - Straatroof
 - Inbraak woning
 - Zware mishandeling
 - Moord/doodslag
 - Openlijke geweldpleging tegen personen
- b. en die ook aangehouden verdachte zijn geweest van een misdrijf in de afgelopen twee jaar,
- c. en die ook minimaal één keer zijn voorgeleid aan de Rechter Commissaris in die vijf jaar

Of personen die:

2. a. in de afgelopen 5 jaar één of tweemaal aangehouden verdachte zijn geweest voor één van de volgende feiten (inclusief pogingen):
 - Overval
 - Straatroof
 - Inbraak woning
 - Zware mishandeling
 - Moord/doodslag
 - Openlijke geweldpleging tegen personen
- b. én die aangehouden verdachte zijn geweest van een misdrijf in de afgelopen twee jaar en die
- c. óf minimaal één keer zijn voorgeleid aan de Rechter Commissaris in die vijf jaar én 33 of meer keer zijn aangehouden voor een misdrijf
- d. óf minimaal één keer zijn voorgeleid aan de Rechter Commissaris in die vijf jaar én 38 of meer registraties van aandachtsvestiging op hun naam hebben staan én minimaal twee keer zijn aangehouden voor misdrijven in totaal die vijf jaar
- e. óf drie keer of meer zijn voorgeleid aan de Rechter Commissaris in die vijf jaar

Op peildatum 14-1-2011 voldeden 438 personen aan de eerste reeks voorwaarden en 121 personen aan de tweede reeks. Dat maakt in totaal een lijst van 559 personen.

Bijlage 2. FPJ (aangepaste versie GGD)

Sleutelgegevens jongere						
Top 600 nummer:	PO: ja / nee	aantal:	datum 1:			
Geslacht:	BARO: ja / nee	aantal:	datum 1:			
Geboortedatum:	Verslag jeugddetentie: ja / nee			datum 1:		
Geboorteplaats:	Naam instelling (jeugddetentie):					
Geboorteland:	Maatregelen			PIJ ☐	OTS ☐	vOTS ☐
Nationaliteit:	(jeugd)detentie	taakstraf	MHS	ITB	ITBcriem	
Naam beoordelaar:	☐	☐	☐	☐	☐	
Datum beoordeling:	T&B	NP	GBM	nachtdet	FFT / MST	SoVa
Gescoord bij BJAA / WSG	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Overall kwaliteit dossier (1 – 10):	Agr.tr	HALT	BOPPI	Overig, namelijk		
	☐	☐	☐			

vOTS = (voorwaardelijke) ondertoezichtstelling; MHS= maatregel hulp en steun; ITB = individuele traject begeleiding; T&B = toezicht en begeleiding; NP = Nieuwe Perspectieven; GBM = Gedrags Beïnvloedende Maatregel; nachtdet = nachtdetentie; FFT = Functional Family Therapy; MST = Multi-Systeem Therapie; SoVa = Sociale Vaardigheidstraining; Agr.tr = agressieregulatietraining

Domein 0: Gezinssituatie		
0.1. Dominante woonsituatie: ouders moeder vader wisselend pleeggezin anders, nl:		
0.2. Ouders gescheiden	0 1	Op leeftijd kind:
0.3. Nieuwe partner ouder aanwezig in gezin	0 1	
0.4. Aantal broers _____ ouder / jonger / beide (dan top)		
0.5. Aantal zussen _____ ouder / jonger / beide (dan top)		
0.6. Eén keer of vaker van stad / buurt verhuisd	0 1	

Domein 1: Historie Crimineel / Gewelddadig Gedrag		
2a. ooit vermogensdelict	0 1	
2b. _____ hoofdzakelijk zonder (0) of met (1) geweld	0 1	
_____ ooit geweldsdelict, hoogste score	0 1 2 3 4	
_____ ooit seksueel delict, hoogste score	0 1 2 3	
_____ ooit brandstichting	0 1	
3. Leeftijd eerste crimineel <i>niet</i> -gewelddadig gedrag		
4. Leeftijd eerste gewelddadig gedrag		
5. Delicten hoofdzakelijk solo (0) of in groep (1)	0 1	

Domein 2: Opvoeding & Milieu			
6. Uithuisplaatsingen a. door gedrag jongere zelf	0 1 ?		
Uithuisplaatsingen b. door gedrag opvoeder	0 1 ?		
7. Aanvang probleemgedrag in jeugd	0 1 2 ?		
8. Aanwezigheid / bereikbaarheid van de opvoeders	0 1 2 ?		
9. Adoptieproblematiek	0 1 2 ?		
10. Afwijzing door leeftijdgenoten	0 1 2 ?		
11. Consistentie van opvoeding	0 1 2 ?		
12. Coöperatief gedrag – problemen met autoriteit	0 1 2 ?		
13. Oriëntatie op crimineel milieu	0 1 2 ?		
14. Criminaliteit van de ouders / andere gezinsleden	0 1 2 ?		
15. Mishandeling a. door opvoeder	0 1 2 ?		
Mishandeling b. door ander	0 1 2 ?		
16. Verwaarlozing door opvoeder	0 1 2 ?		
17. Seksueel Misbruik a. door opvoeder	0 1 2 ?		
Seksueel Misbruik b. door ander	0 1 2 ?		
18. Geweld in gezin	0 1 2 ?		
19. Eerdere hulpverleningscontacten	0 1 2 ?		
20. Abnormale gezinssituatie	0 1 2 ?		

21. Escalerende gezinssituatie (recent, acuut)	0	1	2	?	
22. Slechte binding met school (of werk)	0	1	2	?	
23. Verslavingsproblematiek ouders	0	1	2	?	
24a. Psychiatrische problematiek van de ouders	0	1	2	?	
24b. Lichamelijke problematiek van de ouders	0	1	?		
25. Leerproblemen	0	1	2	?	
26. Dreiging om in de prostitutie te belanden	0	1	2	?	
27. Ontvluchten / onttrekken aan toezicht (historisch)	0	1	2	?	

Domein 3: Delictsituatie & Drugs

28. Delictsituatie – medicatiestop, psychose	0	1	2	?	
29. Delictsituatie – middelengebruik ten tijde van delict	0	1	2	?	
30. Delictsituatie – alcoholgebruik ten tijde van delict	0	1	?		
31. Delictsituatie – druggebruik ten tijde van delict	0	1	?		
32. Delictsituatie – relationeel probleem	0	1	2	?	
33. Delictsituatie – seks, zoeken naar slachtoffer	0	1	2	?	

Domein 4: Psychologie & Functies

34. Empathische vermogens	0	1	2	?	
35. Gewetensfuncties	0	1	2	?	
36. Ik-sterkte	0	1	2	?	
37. Impulscontrole (historisch)	0	1	2	?	
38. Probleembesef / Probleeminzicht	0	1	2	?	
39 a. Intelligentie: Totaal IQ, Verbaal IQ, Performaal IQ					
39 b. Intelligentie: gebruikte test (0-8)					

Domein 5: Psychiatrie & Stoornissen

Verslavingsproblematiek:					
40. Gokken (22-22):	Freq/mnd (0-30)	0	1	2	?
41. Alcohol(01-01):	Freq/mnd (0-30)	0	1	2	?
42. Drug 1 (02-20):	Freq/mnd (0-60)	0	1	2	?
42. Drug 2 (02-20):	Freq/mnd (0-60)				
42. Drug 3 (02-20):	Freq/mnd (0-60)				
43. ADHD aandachtstekort / hyperactiviteitsproblemen		0	1	2	?
44. Angst		0	1	2	?
45. Depressie (afgelopen jaar)		0	1	2	?
46. Hersenorganische stoornissen		0	1	2	?
47. Ontwikkeling richting persoonlijkheidstrekken type B		0	1	2	?
48. Agressie, blijvende woede		0	1	2	?
49. Autisme problematiek		0	1	2	?
50. Psychotische symptomen		0	1	2	?
51. Sadisme		0	1	2	?
52. a. Seks, problematisch gedrag		0	1	2	?
52. b. Seks, pedoseksueel gedrag		0	1	2	?

Domein 6: Sociaal / Relationeel

53. Negatieve cognities, perspectief en attitude	0	1	2	?	
54. Netwerk, emotionele steun	0	1	2	?	
55. a. Netwerk, totaal netwerk	0	1	2	?	
55. b. Netwerk, secundair netwerk	0	1	2	?	
56. Relationele vaardigheden	0	1	2	?	

Domein 7: Gedrag tijdens verblijf JJI

Naam inrichting behandelverslag 1:		van		tot	
Naam inrichting behandelverslag 2:		van		tot	
57. Antisociaal gedrag op de afdeling	0	1	2	?	
58. Sociale vaardigheden	0	1	2	?	
59. Coping, vermijdend gedrag bij probleemsituaties	0	1	2	?	

60. Coping, negatieve copingmanieren	0	1	2	?	
61. Coping, positieve copingmanieren	0	1	2	?	
62. Contact, vertrouwen en openheid	0	1	2	?	
63. Coöperatie-gebrek: tegenwerken op de afdeling	0	1	2	?	
64. Incidenten – agressie in de inrichting	0	1	2	?	
65. Motivatie voor de behandeling	0	1	2	?	
66. Redzaamheid	0	1	2	?	
67. Duidelijk positieve gerichtheid op school / werk	0	1	2	?	
68. Ontvluchten/ onttrekken aan toezicht (laatste 12	0	1	2	?	
69. Overeenstemming over voorwaarden	0	1	2	?	
70. Schending van afspraken	0	1	2	?	

Overige items ten behoeve van dossieronderzoek Top 600 (GGD)

Hoogst voltooide opleiding

Het gaat hierbij om een opleiding afgerond met diploma of voldoende getuigschrift.

Geen opleiding afgemaakt

Basisonderwijs

Speciaal (basis)onderwijs

Praktijkonderwijs

VMBO/MAVO

MBO/ROC

HAVO, VWO, atheneum, gymnasium, HBS, MMS

Hoger beroepsonderwijs (zoals HBO, HTS, HEAO, HBO-V, kandidaats wetenschappelijk onderwijs)

Wetenschappelijk onderwijs (universiteit)

Anders, namelijk _____

Hoogst gevolgde opleiding

Het gaat hierbij om een opleiding die tenminste 1 jaar werd gevolgd.

Geen opleiding afgemaakt

Basisonderwijs

Speciaal (basis)onderwijs

Praktijkonderwijs

VMBO/MAVO

MBO/ROC

HAVO, VWO, atheneum, gymnasium, HBS, MMS

Hoger beroepsonderwijs (zoals HBO, HTS, HEAO, HBO-V, kandidaats wetenschappelijk onderwijs)

Wetenschappelijk onderwijs (universiteit)

Anders, namelijk _____

Zijn er aanwijzingen dat Topper ooit periode (zorg)onverzekerd geweest?

☐ ja

☐ nee

☐ onbekend

Zijn er aanwijzingen dat Topper ooit adresloos en/of dakloos is geweest? (geen inschrijving bevolkingsregister, GBA, huis, postadres)

☐ ja

☐ nee

☐ onbekend

Zijn er aanwijzingen dat Topper voor zijn 18de kinderen kreeg?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ onbekend

Zijn er aanwijzingen dat Topper ooit schulden had?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ onbekend

Zijn er aanwijzingen dat Topper ooit een illegale status had / asielzoeker was?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ onbekend

Is/was Topper ooit lid van een bekende doelgroep?

- ☐ (ZAV) veelpleger
- ☐ APV-veelpleger
- ☐ harde kern jeugd
- ☐ ISD-er
- ☐ anders, namelijk
- ☐ onbekend

Is/was Topper ooit lid van een jeugdbende?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ onbekend

Doet/deed Topper ooit aan vechtsport?

- ☐ ja, namelijk _____
- ☐ nee
- ☐ onbekend

Zijn er aanwijzingen dat Topper ooit (traumatische) life-events mee heeft gemaakt?

(Kruis categorie aan en omschrijf kort)

	ja	nee	Omschrijving
1 ernstig ziek, gewond, slachtoffer van geweld → zelf	☐	☐	
2 ernstig ziek, gewond, slachtoffer van geweld → naast familielid	☐	☐	
3 overlijden ouder, kind, broer, zus, partner	☐	☐	
4 overlijden goede vriend, overige familie	☐	☐	
5 relatie met partner verbroken	☐	☐	
6 langdurige vriendschap (vriend, familielid) verbroken	☐	☐	
7 ernstig probleem met vriend, familielid of buur(man/vrouw)	☐	☐	
8 werkloosheid	☐	☐	
9 ontslag	☐	☐	
10 ernstige financiële problemen	☐	☐	
11 diefstal / verlies van geld of waardevolle eigendommen	☐	☐	
12 Anders, nl:			

Bijlage 3. Inter-rater Reliability (IRR)

De intra-class correlatie coëfficiënt voor de gehele set van risicofactoren was 0.74 bij de Top 600 (de Boefjes 0.82), wat als een zeer sterke samenhang kan worden beschouwd. In totaal werd bij de Top 600 door de beoordelaars op 76% van alle risicofactoren exact dezelfde score toegekend (de Boefjes 85%). Op in totaal ongeveer een vijfde van alle risicofactoren van de 26 verschillende dossiers (21%) werden door één of meerdere beoordelaars verschillende scores toegekend (de Boefjes 15%). Hierbij moet worden opgemerkt dat dit verschil met name duidde op een verschil in ernst (score 0 vs. 1 en/of 1 vs. 2) en minder op het voorkomen van de risicofactoren an sich. Slechts bij 4% (de Boefjes 1%) van alle toegekende scores heeft één beoordelaar een bepaalde risicofactor als 'afwezig' aangemerkt (score 0) terwijl één (of meerdere) beoordelaar het voorkomen van deze risicofactor juist als ernstig (score 2) heeft beschouwd (of vice versa).

In tabel 4.2 staan ook de maten voor de IRR voor de afzonderlijke domeinen weergegeven. Hieruit blijkt dat tussen de domeinen onderling verschillen waren in de mate van overeenstemming, waarbij een zelfde patroon in beide onderzoeksgroepen terugkomt. Met name op de domeinen 'Opvoeding en milieu' en 'Psychiatrie en stoornissen' was de overeenstemming zeer sterk (ICC van 0.73 en 0.77 respectievelijk bij de Top 600; bij de Boefjes 0.86 en 0.92). Vooral bij het domein 'Psychiatrie en stoornissen' is een aannemelijke verklaring voor deze sterke samenhang dat veel van zowel de Top 600 als de Boefjes dossiers een PO bevatten, waardoor scoring op deze risicofactoren meer een kwestie was van informatie overnemen dan van interpreteren en afwegen.

De mate van overeenstemming op de domeinen 'Psychologie en functies' en 'Sociaal en relationeel' was relatief laag bij de Top 600 (een ICC van 0.41 en 0.43 respectievelijk, die een matige samenhang impliceert; bij de Boefjes 0.74 en 0.69, een sterke samenhang). De percentages afwijking op deze domeinen laten zien dat ook hier deze lagere samenhang hoofdzakelijk kan worden verklaard door een verschillende interpretatie van de ernst van de risicofactor (afwijking 0-1 / 1-2) en niet zozeer op een verschil in interpretatie van de aan- dan wel afwezigheid hiervan (afwijking 0-2). Slechts in ongeveer 4 tot 5% van de scores op de risicofactoren van deze twee domeinen werd bij de Top 600 een risicofactor door een beoordelaar als niet aanwezig beschouwd en door een (of meerdere) andere beoordelaar als ernstig risico aangemerkt. Bij de Boefjes lag dit percentage lager, rond de 1% (zie tabel 4.3).

Tabel 4.3 Overeenstemming beoordelaars in toekenning scores op risicofactoren FPJ (totaal en per domein)

Top 600	R ¹	ICC ^{1,2}		% overeenkomst ³	% afwijking (0-1 / 1-2)	% afwijking (0 – 2)	Kappa ⁴	
Totaal	0.71	0.74	zeer sterk	76.1 goed	20.5	3.5	0.58	redelijk
Opvoeding & milieu	0.71	0.73	zeer sterk	75.4 goed	19.9	4.8	0.59	redelijk
Delictsituatie & drugs	0.61	0.64	sterk	90.1 uitstekend	8.5	1.5	0.67	goed
Psychologie & functies	0.40	0.41	matig	59.2 redelijk	36.0	4.8	0.32	matig
Psychiatrie & stoornissen	0.73	0.77	zeer sterk	87.5 uitstekend	11.3	1.2	0.60	redelijk
Sociaal / relationeel	0.40	0.43	matig	54.7 redelijk	41.1	4.2	0.26	matig

Boefjes	R ¹	ICC ^{1,2}		% overeenkomst ³	% afwijking (0-1 / 1-2)	% afwijking (0 – 2)	Kappa ⁴	
Totaal	0.82	0.86	zeer sterk	84.5 uitstekend	14.5	0.9	0.71	goed
Opvoeding & milieu	0.84	0.86	zeer sterk	84.6 uitstekend	14.6	1.1	0.72	goed
Delictsituatie & drugs	0.85	0.90	zeer sterk	93.7 uitstekend	6.3	0.0	0.79	goed
Psychologie & functies	0.67	0.74	sterk	66.9 goed	31.7	1.4	0.49	redelijk
Psychiatrie & stoornissen	0.89	0.92	zeer sterk	93.7 uitstekend	6.0	0.3	0.80	goed
Sociaal / relationeel	0.59	0.69	sterk	68.1 goed	30.5	1.4	0.45	redelijk

¹ De sterkte van correlaties (R, ICC) is gekwalificeerd als 'matig' (>0.3), 'sterk'(>.05) en 'zeer sterk' (>0.7).

² ICC = Intraclass Correlation Coefficient.

³ Proportie ruwe overeenstemming is gekwalificeerd als 'redelijk' (0.4 tot 0.6), 'goed' (0.6 tot 0.8) en 'uitstekend' (0.8 tot 1.0).

⁴ Kappa is gekwalificeerd als 'matig' (0.21 - 0.40), 'redelijk' (0.41 - 0.60), 'goed' (0.61 - 0.80) en 'uitstekend' (0.81 - 1.00).

Bijlage 4. Overige delicten de Boefjes

	n	%
Afhandeling overige meldingen	1	0.3
Belediging	14	4.2
Gesignaleerd voor externe instantie/ander korps	131	39.5
Huisvredebreuk	1	0.3
Lichting persoon uit hvb ivm onderzoek	1	0.3
Niet voldoen aan bevel/vordering	8	2.4
Openbare dronkenschap	1	0.3
Openlijke geweldpleging tegen goederen	13	3.9
Overige delicten openbare orde	13	3.9
Overige misdrijven tegen het openbaar gezag	1	0.3
Overlast door verward/overspannen persoon	25	7.5
Overtreding APV	1	0.3
Overtreding overig	3	0.9
Overtreding overig (WvS)	55	16.6
Overtreding vreemdelingenwet/-besluit	1	0.3
Overtreding strafrecht	18	5.4
Vals geld uitgeven	4	1.2
Vandalisme/baldadigheid	10	3.0
Vernieling overige objecten	14	4.2
Vernieling van/aan auto	2	0.6
Vernieling van/aan openbaar gebouw	2	0.6
Vernieling van/aan openbaar vervoer/abri	1	0.3
Vervalsen paspoort/identiteitskaart/reisdocument	1	0.3
Vervalsing bankpas/giropas/cheques	2	0.6
Wederspanningheid(verzet)	8	2.4
Zich als ongewenst vreemdeling in nl bevinden	1	0.3
totaal	332	100.0

Bijlage 5. Vergelijking Top 600 met PIJ-jongeren

Het vóórkomen van risicofactoren in de door ons onderzochte groep Top 600 cliënten kan 'op het blote oog' worden vergeleken met een groep PIJ-jongeren (Brand & Van Heerde, 2004). Deze verschillen kunnen niet worden getoetst (zie ook tabel 4.11). PIJ-jongeren zijn jongeren die een PIJ-maatregel (Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen) opgelegd hebben gekregen. De PIJ-maatregel is de zwaarste maatregel die in het jeugdstrafrecht kan worden opgelegd. Deze maatregel kan aan jongeren worden opgelegd die een geweldsdelict of een zedendelict hebben gepleegd. De PIJ-maatregel is bedoeld om criminele jongeren met een ontwikkelingsstoornis of psychische aandoening te behandelen en te (her)opvoeden, in het belang van de jongere en ter bescherming van de maatschappij. Een PIJ-maatregel wordt (niet geheel terecht) ook wel 'jeugd-TBS' genoemd. Bij een PIJ-maatregel echter hoeft, in tegenstelling tot bij TBS, niet noodzakelijkerwijs een verband te bestaan tussen stoornis en delict.

Delictkenmerken

Uit de vergelijking van het vóórkomen van risicofactoren tussen deze twee groepen valt een aantal zaken op. Wat het meest in het oog springt is het gegeven dat de Top 600 cliënten, in vergelijking met de PIJ-jongeren, met name meer vermogensdelicten pleegden. In de Top 600 groep is 98% bekend bij politie en/of justitie in verband met vermogensdelicten, onder de PIJ-jongeren is dit 83%. Ook werden door de Top 600 cliënten meer delicten gepleegd waarbij zwaardere vormen van geweld werden toegepast. De FPJ hanteert een schaal van 0 t/m 4 om de ernst van het gebruikte geweld in te delen, waarbij een 0 staat voor 'geen geweldsdelict' en een 4 wordt toegekend indien de jongere veroordeeld is voor een geweldsdelict met dodelijke afloop. De Top 600 cliënten scoren hierop gemiddeld een 2.8 wat dicht bij een gemiddelde score van 3 ligt, het gaat hierbij dan om delictcomponenten waarbij door een slachtoffer lichamelijk letsel is opgelopen. De gemiddelde ernst van de door de PIJ-jongeren gepleegde geweldsdelicten is 2.53, wat een indicatie is dat in ongeveer de helft van de door hen gepleegde delicten een slachtoffer gewond is geraakt. Relatief meer PIJ-jongeren dan Top 600 cliënten zijn bekend wegens brandstichting of het gepleegd hebben van een seksueel delict. Zedendelicten zijn relatief kenmerkend voor PIJ-jongeren. Van alle jongeren die jaarlijks een PIJ-maatregel opgelegd krijgen is ongeveer 20% tot 30% bekend met een zedendelict. In de door ons onderzochte groep Top 600 cliënten is dit 13%.

Een ander opvallend verschil is de PIJ-jongeren gemiddeld meer dan twee zo vaak delicten plegen met een relationele component (73%) dan Top 600 cliënten (31%).

Opvoeding en milieu

Binnen het domein 'Opvoeding en Milieu' zijn onder de PIJ-jongeren bijna alle afzonderlijke risicofactoren meer prominent aanwezig. Met name valt op dat zij bijna twee keer zo vaak uithuis zijn geplaatst, zij vaker werden gepest (afwijzing door leeftijdsgenoten), en dat verwaarlozing en seksueel misbruik vaker voorkomen dan onder de Top 600 jongeren.

De Top 600 cliënten daarentegen, scoren gemiddeld hoger op de risicofactor '(in)consistentie van de opvoeding', zij zijn sterker georiënteerd op het criminele milieu, hebben vaker criminele gezinsleden en over het algemeen een slechtere binding met school. Hiernaast hebben zij vaker en langduriger contacten met de hulpverlening gehad en wordt hun gezin als 'abnormaler' ingeschat waarbij er ook vaker meldingen van escalerende gezinssituaties in de dossiers werden aangetroffen.

Delictsituatie en drugs

Ook binnen het domein 'Delictsituatie en drugs' zijn er een paar opvallende verschillen tussen de twee groepen. Zo worden er door de PIJ-jongeren bijna drie keer zo vaak relationele delicten gepleegd. Bij Top 600 cliënten daarentegen wordt vaker geconstateerd dat zij delicten 'onder invloed' hebben gepleegd. In de grote meerderheid van de gevallen gaat het hier om cannabisgebruik.

Psychologie en functies

PIJ-jongeren scoren op alle risicofactoren van het domein 'Psychologie en functies' gemiddeld hoger. Dit is met name toe te schrijven aan de relatieve grootte van de groep PIJ-jongeren waarbij de risicofactoren als ernstig worden beoordeeld. Met name de hogere gemiddelde score van PIJ-jongeren op (problemen van de) empathische vermogens valt op. Bij meer dan de helft van hen is deze risicofactor als ernstig ingeschat. Onder de door ons onderzochte Top 600 cliënten is dit iets meer dan een kwart (27%). Ook worden bij meer dan de helft (53%) van de PIJ-jongeren ernstige problemen met de ontwikkeling van de gewetensfuncties geconstateerd. Bij de Top 600 cliënten is dit ongeveer een derde (36%). Het gemiddelde Totaal IQ van de PIJ-jongeren is daarentegen bijna 10 punten hoger dan dat van de Top 600 cliënten.

Psychiatrie en stoornissen

Wat betreft het domein 'Psychiatrie en stoornissen' is de prevalentie van psychische stoornissen (As I) en persoonlijkheidsproblematiek (As II) hoger onder de PIJ-jongeren dan onder de Top 600 cliënten. Wellicht speelt hierbij een rol dat de PIJ-maatregel is bedoeld om criminele jongeren met een ontwikkelingsstoornis of psychische aandoening te behandelen en te (her)opvoeden. Slechts 4% van de Top 600 cliënten in onze steekproef heeft ooit een PIJ-maatregel opgelegd gekregen. Hierbij moet rekening worden gehouden met het gegeven dat van veelal de 'oudere' Top 600 cliënten geen dossiers bij BJAA / WSG beschikbaar waren om te scoren. De gevonden 4% van Top 600 cliënten met een PIJ-maatregel kan daarom een lichte onderschatting zijn.

Hiernaast lijkt de risicofactor drugsgebruik onder de PIJ-jongeren vaker als ernstig te worden ingeschat. Wellicht wordt er voor deze groep vaker gebruik van harddrugs geconstateerd. Bij de Top 600 jongeren wordt deze risicofactor hoofdzakelijk als 'matig' gescoord. De bulk van het drugsgebruik binnen deze groep betreft cannabis/hasj, dat veelal aanleiding was om een matige risicofactor te scoren.

Sociaal en relationeel

Op het domein 'Sociaal en relationeel' is de problematiek onder de PIJ-jongeren ook meer prominent aanwezig. Zo wordt zowel hun primaire netwerk (emotionele steun) als hun secundaire en totale netwerk als meer problematisch aangemerkt. Hiernaast worden ook vaker problemen betreffende hun relationele vaardigheden (onder andere het kunnen opbouwen van (langdurige) sociale relaties) aangetroffen. Opvallend echter, is dat in de door ons onderzochte groep Top 600 cliënten, vaker is geconstateerd dat zij hun (sociale) omgeving door een 'negatieve bril' waarnemen. Het hebben van negatieve cognities, perspectief en attitude wordt bij hen vaker als ernstige risicofactor gescoord (14% vs. 8% van de PIJ-jongeren).

Bijlage 6. Oplossingen Latente Klasse Analyse (LCA)

FPJ-domein 'Historie crimineel en gewelddadig gedrag' (N = 278)								
	LL	BIC (LL)	L ²	BIC (L ²)	Npar	df	p	s.e.
1-cluster	-1132.79	2338.73	346.43	-1144.88	13	265	.00	.00
2-cluster	-1094.44	2318.32	269.74	-1165.30	23	255	.12	.01
3-cluster	-1073.07	2331.86	227.01	-1151.76	33	245	.31	.02
4-cluster	-1064.49	2370.97	209.84	-1112.65	43	235	.33	.21
FPJ-domein 'Opvoeding & milieu' – kindfactoren (N = 372)								
	LL	BIC (LL)	L ²	BIC (L ²)	Npar	df	p	s.e.
1-cluster	-2535.79	5178.13	1549.90	-545.39	18	354	.00	.00
2-cluster	-2420.11	5017.79	1318.54	-705.72	30	342	.03	.01
3-cluster	-2362.57	4973.73	1203.45	-749.78	42	330	.12	.01
4-cluster	-2342.67	5004.97	1163.66	-718.54	54	318	.12	.01
FPJ-domein 'Opvoeding & milieu' – ouder- en omgevingsfactoren (N = 219)								
	LL	BIC (LL)	L ²	BIC (L ²)	Npar	df	p	s.e.
1-cluster	-2097.73	4340.97	2304.20	1269.49	27	192	.00	.00
2-cluster	-1929.14	4095.39	1967.01	1023.92	44	175	.16	.02
3-cluster	-1880.82	4090.36	1870.37	1018.89	61	158	.19	.02
4-cluster	-1855.32	4130.98	1819.37	1059.51	78	141	.16	.02
FPJ-domein 'Delictsituatie & drugs' (N = 333)								
	LL	BIC (LL)	L ²	BIC (L ²)	Npar	df	p	s.e.
1-cluster	-621.62	1289.71	60.27	-1154.39	8	278	.00	.00
2-cluster	-414.84	922.61	46.71	-1521.49	16	270	.09	.01
3-cluster	-408.98	957.36	35.00	-1486.74	24	262	.14	.02
4-cluster	-406.10	998.06	29.23	-1446.04	32	254	.12	.01
FPJ-domein 'Psychologie & functies' (N = 332)								
	LL	BIC (LL)	L ²	BIC (L ²)	Npar	df	p	s.e.
1-cluster	-1883.02	3829.89	882.45	-980.99	11	321	.00	.00
2-cluster	-1713.89	3538.07	544.20	-1272.81	19	313	.00	.00
3-cluster	-1668.30	3493.33	453.02	-1317.55	27	305	.26	.02
4-cluster	-1655.22	3513.62	426.86	-1297.27	35	297	.32	.02
FPJ-domein 'Psychiatrie & stoornissen' (N = 273)								
	LL	BIC (LL)	L ²	BIC (L ²)	Npar	df	p	s.e.
1-cluster	-1495.00	3124.64	978.34	-418.42	24	249	.00	.00
2-cluster	-1436.27	3085.71	860.88	-457.34	38	235	.01	.00
3-cluster	-1409.65	3111.00	807.64	-432.06	52	221	.07	.01
4-cluster	-1392.16	3154.54	772.65	-388.51	66	207	.06	.01
FPJ-domein 'Sociaal / relationeel' (N = 416)								
	LL	BIC (LL)	L ²	BIC (L ²)	Npar	df	p	s.e.
1-cluster	-1844.04	3748.38	766.48	-1681.98	10	406	.00	.00
2-cluster	-1631.40	3365.33	341.21	-2065.03	17	399	.00	.00
3-cluster	-1595.82	3336.38	270.05	-2093.98	24	392	.02	.01
4-cluster	-1578.47	3343.89	235.35	-2086.47	31	385	.08	.01

note: LL = Log-Likelihood; BIC = Bayesian Information Criterion; Npar = number of parameters; df = degrees of freedom; s.e. = standard error

